
যোৰহাট,

ধৰ্মপ্ৰকাশ প্ৰেছত,

শ্ৰীবাজেন্দ্ৰ নাথ বৰুৱাৰ ঘৰা

ছাপা হ'ল।

সন ১৯১৩

পবন আবাদনীয় ৮ চিকো গগৈ বস্বকৰা

দেউতাৰ

শ্ৰীচৰণোদ্দেশে ।

কবিতা—বনত বহি
তুলি কবিতাৰ কুল,
কাব্য-কপী স্মৃতে গাণ্ডি
মালা ধাৰি বহু কই,
ভবাই ভক্তিৰ জালি
অতি হাবিয়াস কৰি
আনিছো ই মালা ধাৰি
তোমাকেই দিবলই ॥

২

হহাতে চকুলো মুছি
চৰণত দিলো আঞ্জি,—
“তলসবা ফুল” পুছ
কৰিলো অৰ্পণ ।
সৰ্বদোষ ক্ষমা কৰি
আপোন পুত্ৰৰ বুলি

সমাদবে মালাধাৰি
কৰিবা গ্ৰহণ ॥

৩

যদিহে কেনেবা কৰি
তিতিছে ই মালাধাৰি
পুতেৰাৰ চকুলোবে
—(অবোধ সন্তান)—
নধৰিবা তাত দোষ
কৃপা কৰি দিবা বোধ,
সজ বুদ্ধি সজ শিক্ষা
সজ তত্ত্ব জ্ঞান ॥

৪

অবোধ ই পুত্ৰ তপু
নাইশিক্ষা নাই জ্ঞান,
সংসাৰ “পৰীক্ষা-ঠাই”
পৰি “পৰীক্ষাত”
ব্যাকুল হইছে মন
কান্দিছে পৰাণ তাৰ,
হুচকুত চকুপানি,—
ধৰ নাই গাত ॥

৫

পৰম আৰাধনীয় ৮ চিকো গগৈ বৰবৰুৱা

দেউতাৰ

শ্ৰীচৰণোদ্দেশে ।

কবিতা—বনত বহি
ভুলি কবিতাৰ ফুল,
কাব্য-ৰূপী স্মৃতে গাঁথি
মালা ধাৰি বন্ধ কই,
ভৰাই ভক্তিৰ ডালি
অতি হাবিয়াস কৰি
আনিছো ই মালা ধাৰি
তোমাকেই দিবলই ॥

২

হহাতে চকুলো মুছি
চৰ্ংগত দিলো আঞ্জি,—
“তলসৰা ফুল” গুছ
কৰিলো অৰ্পণ ।
সৰ্বদোষ ক্ষমা কৰি
আপোন পুত্ৰৰ বুলি

সমাদবে মালাধাৰি
কৰিবা গ্ৰহণ ॥

৩

যদিহে কেনেবা কৰি
তিতিছে ই মালাধাৰি
পুতেবাৰ চকুলোবে
—(অবোধ সন্তান)—
নধৰিবা তাত দোষ
কুপা কৰি দিবা বোধ,
সজ বুদ্ধি সজ শিক্ষা
সজ তব জ্ঞান ॥

৪

অবোধ ই পুত্ৰ তবু
নাইশিক্ষা নাই জ্ঞান,
সংসাৰে “পৰীক্ষা-ঠাই”,
পৰি “পৰীক্ষাত”
ব্যাকুল হইছে মন
কান্দিছে পৰাণ তাৰ,
দ্রুচকৃত চকুপানি,—
ধৰ নাই পাত ॥

৫

দেবতা এতিয়া তুমি,
কৰ্বা, দেৱ ! আশীৰ্বাদ
তমু আশীৰ্বাদ—বলে
“মহা পৰীক্ষাত”
হওঁহে উত্তীৰ্ণ যেন
অনায়াসে বিনাক্ৰেশে,
তমু চৰণত, দেৱ !
কৰো প্ৰণিপাত ॥

৬

জীৱনৰ বাকী ধিনি
মাতৃ—ভাষা সেৱা কৰি
এটি হুটি কৰি ফুল
মাতৃৰ পাৰত,
দিওঁতে দিওঁতে যেন
“মা সৰ্বমঙ্গলা !” বুলি
সক মইনাই লভে
শান্তি অস্তিমত ॥

ইতি । ১লা আহিন ১৯১৩ ।

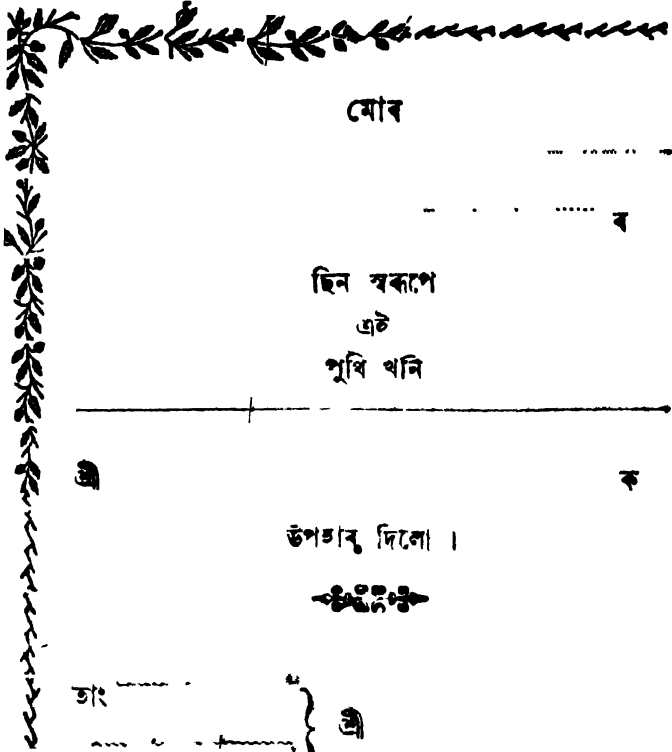
ভৱি বৰবৰুৱাৰ আলি
যোৰহাট ।

“সকমইনা”

উপহাৰ পত্ৰ ।

মোৰ

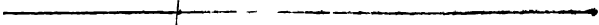
.....

..... ব

ছিন স্বৰূপে

এট

পুথি খনি

ক

ক

উপহাৰ দিলো ।

তাং

ক

TO THE MUSE.

“সকীভং কাবা শাস্ত্রং
সবক্ত্যা: তনবয়ম্.”।

“—————GODDESS, COME

“ *While weeping——implores a kindred tear,*

“ * * * * *

“ *And from my heart drive the dim shades of night*

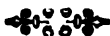
“ *With thy full day. O wake one gentle note,*

“ *From thy many-stringed harp to still discord,*

“ *In crude idyllic numbers as I sing*

“ *Of some sacred relics——* ”

—————R. V. R.

পাতনি ।

আসামৰ আদৰ্শ সতী, আহোম কুলৰ গৰ্ণবৰ স্বৰূপা জয়মতী কুঁৱৰীয়ে যেনেকুৱা অমানুষিক ভীষণ অত্যাচাৰ সহ কৰিও, অসামান্য পতিপৰায়নতাৰ পৰিচয় দি গৈছে, সেইটো ভাবি চালে একেবাৰে বিশ্বয়াপন্ন হ'ব লাগে। স্বামীৰ মঙ্গলৰ অৰ্থে ঙ্কিতাৰ আত্মদান জয়মতী কুঁৱৰীৰ চৰিত্ৰত সম্পূৰ্ণ ৰূপে বিকাশ পাইছে। মুঠতে ক'বলৈ গ'লে, সতী চিৰস্থানীয়া জয়মতী কুঁৱৰী মঙ্গলময় পৰমেশ্বৰৰ এক অপূৰ্ব সৃষ্টি ॥

এই সতীৰ পবিত্ৰ কাহিনী সৰুতে পঢ়াকালত সাধু কথাৰ দৰে আমাৰ স্বৰ্গীয়া আইদেউতাৰ মুখৰ পৰা অনেকবাৰ শুনিছিলো; ডাঙৰ হৈ ইং ১৯০২ সনত শিৱসাগৰৰ ফালে এবাৰ ফুৰিবলৈ যাওঁতে জয়মতী কুঁৱৰীৰ যশস্তম্ভ স্বৰূপ “জয়সাগৰ” পুথুৰি আৰু “জয়দৌল” দেখা পাই, মনত এক অনীৰ্বচনীয় ভাবৰ উদয় হোৱাত জয়মতী কুঁৱৰীৰ আত্মদানৰ কাহিনী লৈ, আমাৰ এখনি কাব্য লিখিবলৈ ইচ্ছা হয়। সেয়েই এই কাব্য খনিৰ প্ৰথম সূচনা।

কাব্য লিখা কিন্তু মুখৰ কথা নহয়। আমাৰ নিচিনা মানুহে বৰ্ত্তমান যুগৰ অসমীয়া ভাষাত কাব্য লিখি কৃতকাৰ্য্য হোৱাটো দুৰাশা যেন ভাবি, কেইবাবাৰো পুথিখনি লিখিবলৈ হাতত লৈ

কেই সৰ্গমানব অলপ অলপ লিখিয়েই, এৰি দিয়া হৈছিল। কিন্তু মনুষ্য জীৱনত সাধাৰণতঃ মানুহৰ দুৰাশা বিলাকেই বেচি প্ৰবল। আমাৰো অসুৰৰ দুৰাশা বেচি প্ৰবল হৈ উঠাত, তাৰ ফল স্বৰূপে এই কাব্য খনি পাঠক পাঠিকা সকলৰ আগত দাঙি ধৰিলো। সেই সকলে অৱশ্যে বুজিছে:—

মনঃ কবিশলঃ প্ৰাণী গমিষ্যম্যাপহাস্ত্যতাম।

প্ৰাংগুলভ্যে ফলে লোভা হৃৎহাৰিব বামনঃ ॥

কিন্তু উপাই কি? মন যে অবোধ নামানে প্ৰবোধ”।

সেই যাহক, মৰমীয়াল পাঠক পাঠিকা সকলে আমাৰ “কমতাপুৰ ধ্বংস” আৰু “বিবহিনী বিলাপ কাব্য”ক যি স্নেহৰ চকুৰে চাই লিখোঁতাক উৎসাহিত কৰিছিল,—“তিকতাৰ আত্মদান বা জয়মতী কাব্য”কো সেই স্নেহৰ চকুৰে চালেই, আমাৰ শ্ৰম সফল হ’ব।

বৰ্ত্তমান লিখোঁতাৰ মনত নিতান্ত অশাস্তি। অশাস্তি গতিকে ঠায়ে ঠায়ে যদি পুথি খনিৰ লালিত্য বন্ধা কবিৰ পৰানাই, সেই বাবে যেন পাঠক পাঠিকা সকলে ক্ষমা দিয়ে। লিখোঁতাৰ অনেক অনুবিধা গতিকে নিজে আৰ্হি কাকত চাব নোৱাৰাত, যোৰহাট মিউনিচিপেল অফিচৰ হেডক্লাৰ্ক, আমাৰ সুযোগ্য বন্ধু শ্ৰীযুত মহেশচন্দ্ৰ শৰ্ম্মা বৰ কটকী,—আৰু “ধৰ্ম্মপ্ৰকাশ প্ৰেছৰ মেনেজিং প্ৰোপ্ৰাইটাৰ শ্ৰীযুত ঘনকান্ত ভট্টাচাৰ্য্য, এওঁলোক দুজনে আৰ্হি কাকত চাই দি অনেক উপকাৰ কৰিছিল, সেই বুলি তেখেত

বিলাকৰ ওচৰত লিখোঁতা চিৰকৃতজ্ঞ থাকিল।

শেহত কওঁ যে অশেষ চেষ্টা কৰাতো পুথি খনিষ্ঠ ভালে
খিনি ভুল থাকি গ'ল। পাঠক পাঠিকা সকলৰ অনুগ্রহত পুথি
খনিয়ে যদি কেতিয়াবা দ্বিতীয় তাঁক্ৰবণ দেখিবলৈ পায় সেই ভুল
বিলাক শুধৰাবলৈ ইচ্ছা থাকিল। সম্প্ৰতি অসহনীয় কেইটামানৰ
এখন শুধৰণী পত্ৰ দিয়া গ'ল। পুথি খনি পঢ়াৰ আগতে যেন
ধৰমীয়াল পাঠক পাঠিকা সকলে সেই ভুল বিলাক শুধৰাই লয়। ইতি

১ অক্টোবৰ ১৯১৩
বোম্বাই।

}

ঐহিতেশ্বৰ বৰ বৰুৱা।

প্ৰস্তাবনা ।

আসামত “জয়মতী কুৰবী”ৰ নাম সকলোৱে শুনিছে; শিৱ-
সাগৰ (বা বংপুৰ) “জয়সাগৰ” পুথুৰিও অনেকেই দেখিছে, কিন্তু
ধুবুৰা পতোত সকলৰ বাহিৰে জয়মতী কুৰবীৰী সম্পৰ্কে হয়তো যত্নে
সম্পূৰ্ণ ঘটনা নাজানে। সেই বুলি এইখিনিতে সেই বিষয়ে কেই
এসৰ মান লিখিবলৈ আগবাঢ়িলো।

ইং ১৬৭০ সনত আহোমৰ চক্ৰধ্বজ সিংহ (আহোম মতে
“চুপুংমুঙ্গ”) সৰ্গী হোৱাৰ পাছৰে পৰা আহোম ৰাজ্যৰ ভিতৰত
এটা ভয়ঙ্কৰ বিপ্লৱ হৈছিল। এই বিষয়ে শ্ৰীযুত গেইট্ চাহাৰে
তেওঁৰ “History of Assam” ত এই দৰে লিখিছে,—যে
Since the death of Chakradhvaj Singh in 1670,
i.e. in the short space of eleven years, there
had been no less than seven kings, not one of
whom died a natural death. * প্ৰকৃততে, সেই ১১ বছৰৰ
ভিতৰত আহোম সিংহাসনত যি কেইজন ৰজা হৈছিল, তাৰ প্ৰ-

* Mr. E. A. Gait's "History of Assam" Page 159.

৩য় আৰু দ্বিতীয় জনাক অগাং উদয়াদিত্তা সিংহ (চুনাভফা) আৰু বামপৰজ সিংহকে (চুক্ৰনফা) বৰ বৰুৱাই ঘড়যন্ত্ৰ কৰি বিহু খুৱাই দি। এই সময়ত কোনো কাৰণ বশত বৰুৱা কুকন বিলাক ৰাজ কাৰ্য কৰ্মতৰ বিপক্ষ হৈ উঠিছিল। কোনো কোনো লিখকৰ মতে, বামপৰজ সিংহ স্বভাৱিক ৰূপে নৰিয়া পৰি মৰে (১)। তৃতীয়, চুহুং ৰজা; এওঁৰ হিন্দু নাম নাছিল। ২১ দিন মাত্ৰ ৰাজ্য শোণ কৰি এইজন ৰজাও বৰবৰুৱাৰ গুপ্তচৰৰ হাতেতেই অকালত প্ৰাণ হেৰুৱায়। চতুৰ্থ আৰু ষষ্ঠ জনাক (গোবৰ আৰু চুদৈফাক) বৰফুকনে ঘড়যন্ত্ৰ কৰি হত্যা কৰায়; পঞ্চম জনাক (চুজিনফাক) বুঢ়াগোহাঁয়ে গৰগাঁৱত ধৰি চকু কাটে; সেই বেজাৰতে চুজিনুফাই শিলত মূৰ মাৰি আত্মঘাতী হয়। কোনো বুৰঞ্জীত, তেওঁক শিলে-ধে খুন্দি মাৰিলে বুলিও কয় (২)। সপ্তম জনাই পলাই প্ৰাণ ৰক্ষা কৰে। এই পলাই যোৱা জনাই আমাৰ লাস্ত্ৰি গদাপাণি। এওঁৰ আদ্যোম নাম “চুপাতফা”, হিন্দু মতে গদাধৰ সিংহ আৰু সমা-ৰণতে গদাধৰ ৰজা বোলে।

(১) জোনাকী (১৮ বছৰ) আৰু অনাৰেবল, শ্ৰীযুত পদ্মনাথ বৰুৱাৰ আসামৰ বুৰঞ্জী।

(২) শ্ৰীযুত গেইট চাহাবে লিখিছে, He was seized and his eyes were put out, and he was afterwards stoned to death

প্রথম বাৰ গদাপাণিয়ে মাত্ৰ সাদিনহে বাজ-ভোগ কৰিবলৈ পালে। মন্ত্ৰী সকলৰ ষড়যন্ত্ৰত পৰি বজা হোৱাৰ সাদিনৰ পাছ-তেই, জয়মতী কুঁৱৰীয়ে সৈতে এওঁ অৰণ্যলৈ পলাই যায়। এই গদাপাণিয়েই আমাৰ কাব্যৰ নায়ক, আৰু তেওঁৰ কুঁৱৰী জয়মতী-য়েই আমাৰ প্ৰধান নায়িকা। জয়মতী কুঁৱৰীৰ লাই আৰু লেচাই নামেৰে দুটি ল'ৰা আছিলে, কিন্তু আমাৰ কাব্য খনিত এটিৰ লগতহে সম্বন্ধ আছে; সেইটি বৰজনা কোঁৱৰ বা লাই গোহাঁই। (৩) পলাই যাওতে বজা-বাণীয়ে কোঁৱৰ দুটিক বুঢ়ীমাকৰ ঘৰত থৈ গৈছিল।

গদাপাণি পলাই গ'লত, ইং ১৬৭৯ সনত চামগুৰীয়া ফৈদৰ চুলিকফা কোঁৱৰ বজা হয়। এও নিচেই কটাৰি নলীয়া আৰু ল'ৰামতীয়া কোঁৱৰ আছিলে, সেই দেখি এওক হিন্দুমতে “ল'ৰা বজা” বোলে। এওঁ সিংহাসনত বহিয়েই কেনেকাকৈ বৰুৱা ফুকন বিলাকৰ ষড়যন্ত্ৰত পৰি আগৰ বজা সকলৰ দৰে অকালত প্ৰাণ হেৰুৱাব লাগে বুলি, আশঙ্কিত হ'বলৈ ধৰিলে। আহোম বজা সকলৰ ভিতৰত এনে এটি নিয়ম আছিলে, যে যদি কোনো বজাৰ কোঁৱৰৰ গাত অঙ্গুষ্ঠ বা ঘাঁ ফোঁহোৰাৰ চিন থাকে,

(৩) এই লাই গোহাঁয়েই পাছত ইং ১৬৯৬ সনত ৰুদ্ৰসিংহ নাম লৈ আহোম সিংহাসনত বজা হয়।

তেনেহ'লে তেও' আৰু বজা হ'ব নোৱাৰে। সেই কাৰণে ল'ৰা বজাই গুপ্ত চৰ খৰি, তলে তলে বহুত বজাৰ কোঁৱৰৰ অঙ্গুলত কৰোৱালে। ল'ৰা বজাৰ এই নিদাৰুণ কাৰ্য্যত অনেক বজাৰ কোঁৱৰে অকালত প্ৰাণ পৰ্য্যন্ত হেৰুৱালে। (৪)

গদাপাণি বৰ বাহুবলী আছিল। সকলোতকৈ ল'ৰা বজাৰ গদাপাণিলৈ বেচি ভয়। গদাপাণিক ধৰাবলৈ মিহি আৰু লঠা নামে দুটা কুকুৰাচোৱা চাউডাঙ্গৰ লগত ল'ৰা বজাই কেনেকুৱা ষড়যন্ত্ৰ কৰিছিল, কেনেকৈ পতিপ্ৰাণা জয়মতী কুঁৱৰীক ধৰাই আনি, নানান তৰহৰ অমানুষিক অত্যাচাৰ কৰাই মাৰিলে, সেই বিলাক এই কাব্য খনিত যথাসাধ্য বৰ্ণনা কৰিবলৈ চেষ্টা পোৱা হৈছে, সেই কাৰণে এই খনিত সেই বিলাক আৰু পুনৰুক্তি কৰা ন'হল।

জয়মতী কুঁৱৰীক ল'ৰাবজাই শাস্তি কৰি মৰাৰ পাছতো, গদাপাণি আকৌ বহুদিন নগাপৰ্ব্বতত পলাই থাকেগৈ। নগাৰ লগত মাজে মাজে পাণ কছু. আদা, জলকিয়া, ইত্যাদি লৈ ভৈয়ামত বেহা

(8) In order to prevent further conspiracies, by removing all possible rivals, Lara Rajah determined to main or kill all the descendants of former Kings, and it is said that several hundred scions of the royal family were deprived of life or mutilated.

—————Gait's "History of Assam" page 158.

কবিবলৈ আহে আৰু শাহুৱেকৰ ঘৰত গোপনে গোপনে ল'ৰা
 ঢুটিক চাই যায়। এইদৰে কিছুদিন থাকি, তাৰ পাচত গদাপানি
 পৰ্বত এৰি কামৰূপৰ ফালে গ'ল। গুৱাহাটীৰ বন্দৰ বৰফুকন
 তেওঁৰ ভিনিহিদেৱেক। ভিনিহিদেৱেকৰ ঘৰতে কিছুদিন থাকি, তেওঁ
 বহালৈ পলাই যায়। ইয়াত বহুদৈ নামেৰে পোহাৰী এজনীৰ ঘৰত
 দিনদিয়েক থাকি তেওঁ তিপামলৈ যায়। তিপামত ভাদৈ নামেৰে
 এজনী পোহাৰীৰ ঘৰত ১০।১২ দিনমান লুকাই থাকি তাতে বিপদ
 শৃংখল যেন নেদেখি তেওঁ পুনৰ শলগুৰিলৈ যায়; আৰু তাৰে আঘণী
 নামেৰে এজনী পোহাৰীৰ ঘৰত আশ্ৰয় লয়গৈ। কিন্তু তেওঁ
 শলগুৰিতো বেছি দিন থাকিবলৈ নহ'ল। অৱশেষত তেওঁ বাণী-
 গাঁৱৰ এজনী গাৰোৱণী তিকতাত চাপি থাকেগৈ। এই গাৰোৱণী
 তিকতাজনীয়ে তেওঁক বৰ আদৰেৰে ৰাখিছিল। এই গাৰোৱণীকেই
 কামৰূপৰ “বাণীৰজা” বংশৰ মূল বুলি অনেকে অনুমান কৰে। (৫)

ল'ৰাবজা কিন্তু শীঘ্ৰে বৰুৱা ফুকন বিলাকৰ অপ্ৰিয় হৈ উঠিল।
 তেওঁৰ অত্যাচাৰ দিনে দিনে বেছি হ'বলৈ ধৰিলে, দেশত মহা হল-
 শূল হল। গদাপানি বাহুবলী আছিল, তেওঁ বাজ্যৰ হলশূল গুচাব
 পাৰিব যেন ভাবি সকলোৱে তেওঁক বিচাৰ কবিলৈ ধৰিলে।
 গদাপানিৰ ভাগ্যলক্ষ্মী আৰু সুপ্ৰসঙ্গ হ'ল। অৱশেষত ইং ১৬৮১

সনত বন্দৰ বৰফুকনে তেওঁক বাণী গাঁৱৰ গাৰোৱনীৰ ঘৰত চিনিপাই
অশ্ৰাণ্য বকুৱা ফুকনে মৈতে পৰামৰ্শ কৰি তেওঁক আহোম সিংহা
সনত আকৌ বজা পাতিলে। তেওঁ বকলাত নগৰ কৰি “সিদ্ধবি-
ঘৰ” উঠি হিন্দুমতে গদাধৰ সিংহ নাম ল’লে। যিবিলাক বকুৱা
ফুকনে সহায় কৰি তেওঁক বজা পাতিলে সেই বিলাকক তেওঁ
“ৰাজ-দ্রোহী” বুলি ইং ১৬৮২ সনত শালত দি ভূৰ বান্ধি, নইত
উটাই দিলে। সেই শালত দিয়া ঠাইকে আজি কালি “শালমৰা
মুখ” বোলে।

তেওঁ পলাই ফুৰা কালিনত যিবিলাক প্ৰধান প্ৰধান সত্ৰৰ
গোসাইয়ে, তেওঁক আশ্ৰয় দিবলৈ অস্বীকাৰ পাইছিল তেওঁ বজা
হৈ সেই সত্ৰ বিলাকৰ উচ্ছেদ সাধন কৰিবলৈ চেষ্টা পাইছিল
সেই বিলাক বুৰঞ্জীত বিশদ ভাবে বৰ্ণনা কৰা আছে; কাজেই
এইখিত সেই বিলাক উল্লেখ কৰা পুনৰুক্তি মাথোন।

গদাধৰ বজাৰ বিষয়ে; “বনৰ মাজত পলাই ফুৰোতে
বন দেবী আবিৰ্ভাব হৈ লহঙ্গাৰ মাজত সুমাই বন্ধা কৰা” (৬)
“শৈলদৰ আঁপুনি উদঘাটিত হৈ সোমাবলৈ দিয়া” আদি কৰি
ভালেমান আচৰিত আৰু অসম্ভৱ প্ৰবাদ আছে। সেই বিলাক
বাখ্যা কৰা এই কাব্য খনিৰ উদ্দেশ্য নহয়।

বুবা মানুহ বিলাকে কয়, গদাপাণিয়ে হেনো বজা হৈয়েই ওপৰত কৈ অহা বহুদৈ ভাদৈ আৰু আঘনী এই পোহাৰী তিনি জনীক বজাৰ চ'বালৈ মতাই আনিলে। সিহঁতে হেনো শাস্তি কৰাবলৈ আনিছে যেন ভাবি ভয়ত তিনিও জনীয়ে দিক্ৰিত ধৰাধৰিকৈ কান্দিবলৈ ধৰিলে। সেই কাৰণে আসামত আজিও কয় “বহাৰ বহু দৈ তিপামৰ ভাদৈ শল গুৰিৰ আঘনী বাই;

“তিনিবো দিক্ৰিত ধৰি তিত্তিওয়ে কান্দিছে

“সম্বন্ধত একোয়েই নাই।”

কিন্তু গদাপাণিয়ে হেনো ভালে খিনি ধনে সোণে সৈতে “বৰ-পোহাৰী” বিষয় দি সিহঁত তিনিও জনীকে ঘৰলৈ বিদায় দিলে।

আগতে কৈ অহিবলৈ পাহৰা হল, গদাপাণি বজা হৈ ল'ৰা বজাক জোগান দি নাম ৰুপত থৈছিল। ল'ৰা বজা বৰ কুৰ্ট স্বভাৱৰ আছিল। মানুহে কথাত কয়, “চোবে নেবে চোৰ প্ৰকৃতি কুকুৰে নেবে ছাই. যাৰ যি প্ৰকৃতি সি মৰিলেও লগত যায়”। ল'ৰা বজাৰ হৈছে তেনেকুৱাই। তেও নিজৰ কুপ্ৰকৃতি এবিধ মোৱাৰি গদাপাণিক মৰাবলৈ আকৌ তলে তলে ষড়যন্ত্ৰ কৰিবলৈ ধৰিলে। অৱশেষত খবৰ পাই গদাপাণিয়ে তেওক জেবেঙ্গাত দি মৰালে। গদাধৰ বজা শাক্ত ধৰ্ম্মৰ পৃষ্ঠপোষক আছিলে। তেও বৈষ্ণৱ বিলাকক বৰ উপদ্ৰৱ কৰিছিল। গুৱ হ'গীত উমানন্দৰ দ'ল এৱেই কৰায়। এওৰ দিনতেই প্ৰথম ভাগৰ ফলিত মাৰি দেৱন্তৰ

ব্রহ্মোত্তৰ মাটি দিয়ে । জঁকা আলি, ধোঁদৰ আলি আদি কৰি
ভালেমান আলি এওঁৰ দিনতেই হয় । আসাবত মাটি পিয়ল কৰা
প্ৰথাটো এৱেই প্ৰথমে উলিয়াই । আৰু সেই পিয়ল প্ৰথম বং-
পুৰতে আৰম্ভ হয় ।

ইং ১৬৮৩ সনত মুচলমানে সৈতে এওঁৰ শুক্ৰেশ্বৰৰ ইটাখুলিত
এখন যুদ্ধ হয় । অসংখ্য মোগল পাঠান সেনা থাকোঁতেও, আহোম
সেনাৰ আগত তিষ্ঠিব নোৱাৰি মুচলমান বিলাক পলাই গ'ল ।
আহোম সেনা বিলাকক লগত লৈ গদাপাণিয়েও মুচলমান বিলাকক
খেদি নি মানাহ নদীৰ সিপাৰ কৰি থলেগৈ । কালক্ৰমে ইং ১৬৯৬
সনৰ ১৩ ফাল্গুন কৃষ্ণা চতুৰ্থীৰ দিনা গদাধৰ সিংহৰ সংসাৰ লীলা
শেষ হ'ল । তেওঁৰ পাচত আহোম বজাৰ নিয়মানুসাৰে, তাৰপাছ
দিনাখন তেওঁৰ বৰজনা কোৱঁৰ লাই গোহাঁইদেও বজা হ'ল
আৰু “সিঙ্গৰি ঘৰ” উঠি হিন্দুমতে কদ্রসিংহ নাম ললে । কদ্রসিংহই
বজা হৈয়েই তেওঁৰ সতী আত্মক জয়মতী কুঁৱৰীক ল'বাবজাই
শিঠাইত শাস্তি কৰোৱাই মাৰিলে; সেই ঠাই ডোখৰৰ ঘটনা জগতত
চিৰ স্মৰণীয় কৰি ৰাখিবৰ মনেৰে, সেই ঠাই ডোখৰকে মাজ কৰি
জয়মতী কুঁৱৰী নাম অনুসাৰে “জয়সাগৰ” নাম দি পুখুৰি এটি খনাই
তাৰপাৰত এটি দৌল কৰালে । আজিও বংপুৰ (বৰ্ত্তমান শিবসাগৰ)
নগৰত সেই “জয়সাগৰ” পুখুৰী আৰু জয় দৌলে জয়মতী কুঁৱৰীৰ

॥०

যশস্বন্ত স্বৰূপ হৈ নানা দিগ্ দেশত তেওৰ সুবন্দাবী মূলত সতীকৰ
পৰিচয় দি অমৰ বাঞ্ছনীয় অক্ষয়কীৰ্ত্তি যোষণা কৰিব লাগিছে ।
ইতি ।

যোৰহাট ।

১লা আক্টোবৰ ১৯১৩

শ্ৰীহিৰেণ্ডৰ স্ববকরা ।

শুধৰণী !

পিঠি	শাৰি	কুল ছাপা হৈছে	হ'ব. গাণে ।
৩০	৬	(পাভনি) গমিষ্ঠ্যাপহাস্ততাম	গমিষ্ঠ্যাপহাস্ততাম্
"	৮	উপাই	উপায়
১০	৩	(প্ৰস্তাবনা) কুৰবীৰী	কুৰবীৰ
১০	১	(কুটনোট-প্ৰস্তাবনা) In other	In order
১৩	৭	(প্ৰস্তাবনা) তিত্তিওয়ে	তিনিওয়ে
"	৮	" একোৱেই	একোৱেই
২	২	নিছেই	নিচেই
৬	১০	একে ছয়ো ৰাতি	একে এই ছয়ো ৰাতি
৭	১৫	বিনাসিলে	বিনাশিলে
৮	১	লঙ্কৰ	লঙ্কাৰ
১০	৫	কান্দিছিলে	কান্দিছিলে
১৭	১৬	ম'চিছে	মুচিছে
২০	১৪	আনন্দে চউ	আনন্দ-চউ
২১	৩	নাইকীয়া	নাইকিয়া
২৪	২	হিব	সাহব
২৭	১৬	হিতেশ্বৰ	হিতেশ্বৰ
২৮	৩	ভূনি	ভূমি
"	১০	বন্ধুৰে	বন্ধুৰে

শিষ্ট	শাবি	জুল ছাপা হৈছে ।	হ'ব লাগে ।
৩৫	৮	উঠলে	উঠিলে
"	১১	মিচিকি, হাঁহে	মিচিকি হাঁহে,
৩৮	২	ঠাতে সিকে	হাঁটে সিটে
"	১২	পানীতে	পানীতে
"	১৫	সূঁচা হর	সূঁচা হর ?
৩৯	৫	আহাব	আহাব
৪০	৭	মাগবত পাই	মাগবত পায়,
"	১৩	সুকীর্তি গুণ ?	সুকীর্তি গুণ (?)
৪১	২	তোবেহে যশ ?	তোবেহে যশ (?)
"	৬	তয়ে, নিশ্চয় গদাফো	তয়ে, নিশ্চয় ! গদাফো
৪৪	৭	শব বস্ত্র	শব বস্ত্র
৪৬	৩	ইদবে তেওঁ	ইদবে ? তেওঁ
৪৭	১৪	মহাবাজ ?	মহাবাজ !
৪২	৩	যবে	যবে
৪৩	৪	নিটাল	নিটাল
৪৪	৩	কটোবাল	কোটোবাল
৪৯	৫	সোবামী	} সোবামী
৬৫	১৫	"	
৬৮	১১	"	
৬৯	১৪	"	

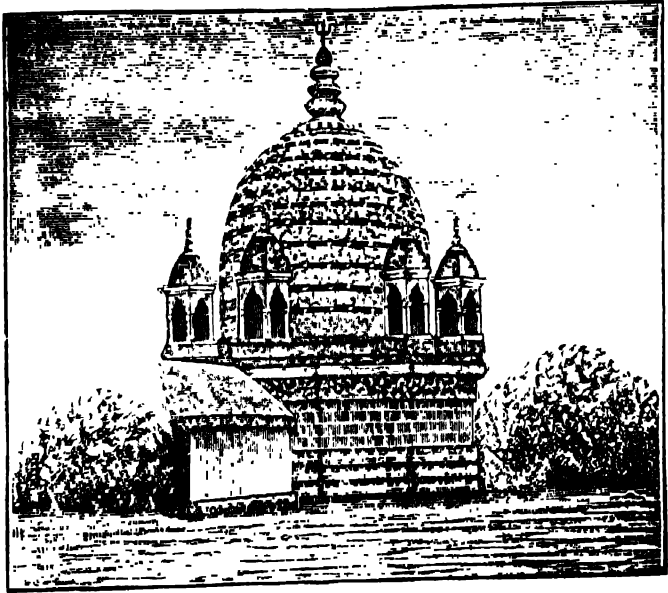
শিক্তি	শাৰি	কুল ছাপা হৈছে ।	ছ'ব লাগে ।
৬০	৭	মইটো	মইতো
৬১	৪	"	
৬২	১০	"	
৭০	৭	"	
৭১	৫	"	
৬৪	৬	সোৱামীক	সোৱামীক
৬৬	২	সোৱামীৰ	সোৱামীৰ
"	১১	"	
৬৭	৫	"	
৭১	১	"	
"	৪	"	
৭২	৩	"	
৬৭	১০	নাভাবিবি	নাভাবিবি
"	১৫	সে'ব মীত	সোৱামীত
৬৮	৪	তথা পিটো	তথা পিতো
"	১৫	সিটো	সিতো
৬৯	১	ধৰিটো	ধৰিতো
৭০	১৩	তুমি !	তুমি ?
৭১	১০	বাৰ্ণোটা	বাৰ্ণোতা
৭২	৫	এটোটে	এটোতো
৬০	—	মষ্ট স্বৰ্গ	মষ্ট স্বৰ্গ
৬৬	—	মষ্টম স্বৰ্গ	মষ্টম স্বৰ্গ
৭৩	-	অষ্টম স্বৰ্গ	অষ্টম স্বৰ্গ

ପିଠି	ଶାବି	ତୁଳ ଛାପା ହେଛି ।	ହ'ବ ଲାଗେ ।
୧୫	୧୦	କ'ତ	କତ
୧୧	୩	ଦାତିତ କବି	ଦାତିତ କବି
"	୨	ସଂକ୍ରମଳ	ସୁକୋମଳ
୧୫	୧୭	ଓଦେଶ୍ର ଆହେ	ଓଦେଶ୍ର ଆହେ;—
୧୬	୨	ସିଟୋ ନବକୌସ୍ତେ	ସିଟୋ ନବକୌସ୍ତେ
୧୦୧	୧	ଫାଲେ ତହି,	ଫାଲେ, — ତହି
୧୦୨	୧୦	ବାନୀସ୍ତେ	ବାନୀସ୍ତେଓ
୧୦୩	୧	(ଫୁଟ୍ ନୋଟର) ମନ୍ଦତତ:	ମନ୍ଦତତ:
୧୦୫	୫	ଟାହି	ଟାହି
୧୦୮	୧୨	ନଥକା ହେତନ	ନଥକା ହେତେନ
୧୦୯	୧	ଞ୍ଜର	ଞ୍ଜର
୧୧୫	୫	ଜୁବିବ	ଜୁବିବ
୧୧୫	୧୧	କବି	କବିଲେ
୧୧୧	୧	ଦେବ କନ୍ତାୟ	ଦେବ କନ୍ତା
"	୧୧	"	"
୧୧୨	୧୫	ଦେବ କନ୍ତାହି	ଦେବ କନ୍ତାହି
୧୧୬	୧	ହାବା ଶାନ୍ତି	ହାବା ଶାନ୍ତି
୧୧୮	୧୧	ମନ୍ଦର ମନେ	ମନ୍ଦର ମନେ
୧୨୧	୧୦	ଜ୍ଞୟର ଜ୍ଞୟର ଗୁଣ	ଜ୍ଞୟର ଗୁଣ
୧୩୩	୨	ଜଗତ	ଜଗତତ
୧୩୫	୧୦	ସ'ତ ମାମ ତାମ	ସ'ତ ନାହି ମାମ ତାମ
୧୩୫	୧	ଧିୟଳା ଧିୟଳା	ଧିୟଳା ଧିୟଳା
୧୫୫	୬	କବିବ କଳମନା	କବିବ କଳମନା

শিঠি	শাৰি	ছুল ছাপা হৈছে ।	হ'ব লাগে ।
১৫৫	১৫	স্বধৰ্মেতাৰক্ৰম	স্বধৰ্মেতাৰদ জন্ম
"	১৬	বিলোভনান্তৰে মম	বিলোভনান্তৰে'মম
১৫৭	১২	শুৰে বপি	শুৰেবপি
১৫৮	১০	ঘাব ইদাসৰ	ঘাব ই দাসৰ
<p>এৰা পৰি গৈছে ।</p> <p>—:0:—</p>			
১০৫	২	শাৰিৰ পাছত	
		"চাউদাঙ্গলই চাই, অতি ক্ৰোধ তৰে ।"	
"	৭	শাৰিৰ পাছত	
		"সঁৰাহেৰে চেপি যদি বাঙ্গ ওহলাৰ ।"	
<p>—:0:—</p>			

জয়সাগর আরু জয়দৌল

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

তিকতাৰ আত্মদান

(কাব্য)

THY SPIRIT IS IMMORTAL AND THY NAME
SHALL BY THE COUNTRYMEN BE EVER BLEST;
EVEN FROM THE TOMB THY WORDS WITH POWER SHALL RISE,
SHALL TOUCH THEIR HEARTS AND BEAR THEM TO THE SKIES'
MISS MARY CARPENTER.

প্রথম সর্গ ।

“—Now o'er onehalf world
Nature seems dead—”

SHAKESPEARE

মৰ আঁউলীৰ নিশা, আকাশো ডাৱে হুৰা,
এটিওঁ গলোৱা নাই আজি তৰা আকাশত ।
মহাঘোৰ অন্ধকাৰ, নেদেখি কেনিও ক'তো,

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

তিকতাৰ আস্থান কাব্য ।

ওচৰতে থকা বস্তু মহা ঘোৰ এক্কাৰত ॥
তুচকু খাঁকিও কণা নেদেখি নিছেই, হায় !
চিনিব নোৱাৰি আজি নিজকে নিজেই চাই ॥
নেদেখি নিজৰ দেহা আপোনাৰ হাত ভৰি
নেদেখি পৰ্বত নই কিম্বা বিৰিখৰ ডাল ;
দুৰ্গম নলনি হাবি (অগম্য বনৰ ছবি)—
সকলো সমান যেন নাই ক'তো একো খাল ॥
এন্ধাৰ পৃথিৱী আজি আকাশ এক্কাৰে ভৰা
নাই বশ্বি জিকি-মিকি (গগণ-মাৰ্গত তৰা) ॥
দেখিছিলো এই মাত্ৰ জগতৰ চকু সূৰ্য
আকাশ-মাৰ্গত জ্বলা, ছবাই গছত বহা,
নিশ্ৰল বিলৰ শোভা পুখুৰি-শুৱনী-কৰা
পদুম (ফুলৰ বাগী) পদুম বনত হাঁহা ॥
সি শোভা এতিয়া নাই, কেনিবাদি আঁতৰিলে,
দিনৰ সৌন্দৰ্য-শোভা কোনোবাই হৰি নিলে ॥
ওলালেহেঁতেন যদি আকাশত জোন তৰা
এই ঘোৰ এক্কাৰতো কিছু দেখা হ'ল হয় ;

নাই কিন্তু জোন তৰা আকাশ একাৰে তৰা,
 অন্ধকাৰ ভূমণ্ডল, মনত জন্মিছে ভয় ॥
 দিনৰ সৌন্দৰ্য্য-শোভা নিশাৰ প্ৰতিমা খনি
 দেৱকন্যা-কাষে যেন কলীমলী পিশাচিনী ॥

২

নিৰৱ ব্ৰহ্মাণ্ড খনি, নিৰৱ আকাশ আজি
 নিটোল বনৰ পখী, শিয়াল বান্দৰ,
 নাই কাৰো ক'তো মাত আজি ব্ৰহ্মাণ্ড নিমাত
 মানৱৰ নাই মাত গাজনি মেঘৰ ॥
 সকলো নিৰৱ দেখি এনেকুৱা ভাব হয়,
 কৰিছে “নিৰৱ-ব্ৰত” প্ৰকৃতি নিশ্চয়
 নিৰৱে প্ৰকৃতি আয়ে কৰিছে ধিয়ান জানো
 জৈৱৰ পাদপদ্ম (চিৰ শূন্তিময়)
 একে প্ৰাণে একে ধ্যানে, দেখি এনেকুৱা ভাব
 পাৰ্শ্বীৰ হিয়াতো জন্মে ভক্তি আৰু ভয় ॥
 জনমে এমুৱা ভাব— ইকপে দিয়ালে পায়

ত্ৰিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

সেই ঈশ্বৰৰ কৃপা;—কোঢ়ালত নাই ॥
পাঠক ! কিভাবে তুমি ? কেনুৱা তোমাৰ ভাব ?
অন্তৰৰ ভাব যদি দুয়োৰো একেই,
আহা কৰে। কোলাকুলি কওঁ ছুয়ে ৰিস্মিয়াই
“হেভকত ! কিয় তুমি চিয়ঁৰা এনেই ?
“কিৰাতি কি দিন তুমি “হৰি নাম” গাই গাই
“দোৰ্গেৰ কোঢ়াল কৰা চাপৰি বন্দাই ॥
“কিয়নো চিয়ঁৰা তুমি ? বাঞ্ছিত তোমাৰ কিনো ?
“হে ভকত ! মুক্তি লাভ ? তেনে ধ্যানকৰাঁ।
“নিবৰে মনতে তুমি প্ৰভুৰ চৰণ পদ্ম,
“নহলে, নোপোৱা মুক্তি হেজাৰো চিয়ঁৰা ॥
“প্ৰকৃতি আইৰ দৰে কৰি “নিবৰতা ব্ৰত”
“ভাবা বিহুপদ মুক্তি পাবা অন্তিমত” ॥

৩

মহা ঘোৰ অন্ধকাৰ নাই কতো একো ভিন
কি নগৰ কিবা বন নাই কাৰো একো চিন ॥

মগৰো একাৰ ঘোৰ বনো অন্ধকাৰ-ময়,
 উভয়েই একাকাৰ উভয়তে লাগে ভয় ॥
 যদিওবা লাগে ভয় নিশা অতি ভয়ঙ্কৰ
 তথাপি পিশাচী নিশা নোহে এই জগতৰ ॥
 হোৱা হলে পিশাচিনী, পিশাচী-কোলাত কিয়
 শুভ জগতৰ নৰ নাৰী সকলোটি জীৱ ?
 মাতৃৰ কোলাত শোৱে মহানন্দে ল'ৰা যেনে,
 ভাগৰুৱা নৰে কিয় নিশাৰ কোলাত তেনে
 লভিছে বিৰাম আজি ? হোৱাহলে এই নিশা
 পিশাচিনী ভয়ঙ্কৰা ? নহয় নিশ্চয় মিছা
 নহয় পিশাচী নিশা;—এই নিশা কবি-প্ৰাণ
 নাই একো শান্তিময়ী এই নিশাৰ সমান ॥

৪

এই নিশা কালে বহি কবিগুৰু বাল্মীকি
 বিৰচিলে “সপ্তকাণ্ড কাব্য বামাৰ্ণৱ”,
 এয়ে সেই একে নিশা ভাৰতৰ কালিদাসে

শুকতৰ আত্মদান কাব্য ।

বিবচি কবিতা—কুঞ্জ মানস—মোহন
লভিলে অমৰ কীৰ্তি, এয়ে সেই একে বাতি
বাচিলে যি বাতি সুখে “ভট্ট কাব্য” কবি ভৰ্তৃ ॥
এয়ে সেই একে নিশা যেরে কবি চেক্ষপীৰে
আৰ্জিলে অক্ষয় কীৰ্তি, অক্ষক মিল্টণ
লিখিলে নতুন ছন্দ অমিত্র অক্ষৰ ৰূপী
সেই বাতি এয়ে যিটো কবিৰ জীৱন ॥
যেই নিশা বহি বহি শঙ্কৰ মাধৱদেৱ
ভাঙ্গিলে “কীৰ্তন” আৰু “ঘোষা” (বৈষ্ণৱৰ প্ৰিয়) ॥
এই বাতি সেই বাতি একেদুয়ো বাতি
যি বাতি আবাধি কবি ক.না সন্দৰ্ভী
আঁকে নানা বিধ-ছাব নানা বৰণীয়া কবি
গাঁথে মনোহৰ মালা প্ৰাণ মন হাৰী ॥
এয়ে সেই একে বাতি, আহা ! যিবাতিৰ ফল
কাব্য কবিতাৰ কুঞ্জে কৰে সাহিত্য উজ্জ্বল ॥

৫

হে কল্পনা ! যাৰ ভাগ্যে তোমাৰ ৰূপ —

লাভ হয়, সেয়ে, দেবি ! অতি ভাগ্যবান,
 তাৰে হৃদয়ত বয় অন্নতৰ নই,
 তোমাৰ প্ৰসাদে তাৰ অমৰ পৰাণ ॥
 অকৰিও হয় কবি, মৰিও অমৰ,
 যৱে তুমি কৃপাকৰা ভাগ্যবান নৰ ॥
 তোমাৰ কৃপাতে দেবি ! বিৰহ-ব্যাকুল
 যক্ষ বনবাসে থাকি প্ৰিয়সীৰ ঠাই
 পঠালে মেঘক দূত ; তোমাৰে মায়াত ;
 মোহ গ'ল শকুন্তলা দুঃস্বপ্নক পাই ।
 তোমাৰ ছলতে পুশু বিৰহ-দহন
 ঘটিলে দুঃস্বপ্নে স'তে, আকউ মিলন ॥
 তোমাৰ ছলতে ; দেবি ! শতভাই স'তে
 তিয়াগিলে মৰ্ত্য লোক বাজা দুৰ্যোধন
 কুকক্ষেত্ৰ সমৰত ; ছলতে তোমাৰ
 বিনাসিলে দ্ৰোণপুত্ৰে দ্ৰৌপদী নন্দন ॥
 তোমাৰ কৃপাতে দেবি ! মহাশেতা সতী
 শুৰ্নিছিলে দৈৱবাণী,—পালে মৃত পতি ॥

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

তোমাকে আশ্রয় কৰি লক্ষ্মণ বাৰুণে
পালে স্বৰ্ণময়ী লক্ষা; ছনতে তোমাৰ
হৰিলে বামৰ সীতা, মৰিলে সবংশে
ৰাম লক্ষ্মণৰ বাণে—শাপত সীতাৰ ॥
তোমাৰে নিৰ্দয় ছলে সীতা গ'ল বন,
তপোবনে লৱ কুশ—লভিলে জনম ॥
তোমাৰ তপাতে দৌৰি ! বীৰ ৰাম চন্দ্ৰে
মায়া দেবী সতে গল যমৰ নগৰ
সন্তাষা কৰিলে নিজ পিতৃ-আত্মা স'তে
জীয়ালে স্মিত্ৰা-পুত্ৰ লক্ষ্মণ প্ৰাণৰ ॥
তুমিয়ে দেখালা, দেবি ! সীতাক পাতাল
তোমাৰ মায়াতে জন্ম পালে মহাকাল ॥

৬

ই ঘোৰ নিশাত, দেবি ! মায়াত তোমাৰ হায় !
পিতাকৰ প্ৰেতাত্মাৰ সতে সন্তাষণ
কৰিছিলে হেমলেট্ (ওফিলীৰ (১) প্ৰাণধন,
প্ৰাণৰ উপাশ্ৰু দেৱ) শেষে কৰি বণ

(৮)

লিয়েৰটিচৰে সতে, হায় ! দেবি ! অকালত
কৰিলে পৰাণ ত্যাগ মাথোঁ তোমাৰ দোষত ॥
তুমিয়ে বধিলা, দেবি ! পাতি মহা কুট-জাল
ডনুকেনৰ প্ৰাণ মেৰুবেথৰ হাতত
শুনাই ভবিষ্য-বাণী ছুটি-ছুটি-অৰ্থ-ধকা
পিশাচীৰ মুখে, হায় ! ঘটলা বিপদ ॥
তোমাৰ ছলতে এৰে মূৰ (২) ওথেলোৱে প্ৰাণ
সংহৰি প্ৰাণৰ প্ৰিয়া ডেচ্‌দিমোনাৰ পৰাণ ॥
দেখিলে ৰোমিও, দেবি ! তোমাৰ মায়াতে মাথোঁ
চিব শত্ৰু কেপুলেট-উৎসৱৰ ঘৰ,
তোমাৰ ছলতে লভি ভালপোৱা জুলিয়াৰ (৩)
উভয়ে লভিলে শেষে শাস্তি স্বৰগৰ ॥
প্ৰেমিক প্ৰেমিকা দুয়ো মিল হ'ল অস্তিমত
প্ৰেমৰ অপূৰ্ণ চিত্ৰ দেখুৱাই জগতত ॥

৭

চাবাছ ! কল্পনা ! তুমি, তুমি কিন্তু বহুকপা,

(১) Opheliaৰ (২) Moor জাভীয় । (৩) Julietৰ ।

(৯)

ত্ৰিকতাৰ' আত্মদান কাব্য ।

অস্থিৰা চঞ্চলা তুমি, একো থিৰ নাই—
তোমাৰ ভাবৰ, তুমি কাকোৰা সজোৱা, দেবি !
স্বথী কৰি, কাকো তুমি থোৱা কন্দুৱাই ॥
তোমাৰ মাথোন, দেবি ! নিশ্চয়ম ছলত পৰি
কান্দি ছলে শত পুত্ৰ শোকে গাঙ্গাৰী কুঁৱৰী ॥
মায়াবিনী তুমি অতি—তোমাৰ মায়াতে পুহু
ভাৰত-ৰমণী বহু সাবিত্ৰী সুন্দৰী
সৰ্বাত্ম মহিমা ভবা কৰি এই ভাৰতক
জীয়ালে আপোন স্বামী নানা ছল কৰি ॥
তোমাৰ মাথোন মায়া কৃষ্ণে কৰি কংসভয়
আছিলে তাহানি সেই নন্দৰ ঘৰত গই ॥
মায়াবিনী তুমি যদি নহ'লাহেঁতেন, দেবি !
কিৰূপে কৰিলে, হয়-পাৰিচে ট্ৰয়ৰ (৪)
মেলিনচৰ প্ৰিয়সী হেলেনা দেবীক চুৰি ?
কি সাধ্য তেনে, হে দেবি ! আছে পাৰিচৰ ?

---

(৪) Troy দেশৰ ।

মহাযুদ্ধ “ট্ৰয়যুদ্ধ” (৫) মহাকাব্য “ইলিয়াড” (৬)
পালে কি হেঁতেন, দেবি ! জগতৰ নৰে স্বাদ ?

৮

যাহোক, কল্পনা ! তুমি ইঘোৰ বাতিত মোক
চেনেহি ! চেনেহ কৰি কোরাঁছোঁ এবাৰ,
সোঁৱা যে দূৰত কিবা জ্বলিছে পোহৰ এটি,
কিহৰ পোহৰ সিটো ? সেই ঘৰ কাৰ ?
নোহোঁ কালিদাস মই, নহও ভাৰবী, দেবি !
নোহোঁ ভৱভূতি, ভৰ্তৃ, নোহোঁ মই কোনো কবি ॥
নোহোঁ চেক্সপীৰ কিম্বা ভাৰ্জ্জিল হোমাব মই,
নোহোঁ ছদি, নোহোঁ স্কট্ নহওঁ মিন্টণ,
নোহোঁ ব্যাস বাল্মীকি, দান্তে, ড্ৰাইদেন, শ্বৰ,
নোহোঁ কবি বাইৰণ, ছেলী, টেনিছন ॥
নাই তেনে ভাগ্য মোৰ, মই সি সৰব দৰে
ভুলাম জগত-জন তেনে স্থললিত সুৰে ॥

---

(৫) Trojan war.

(৬) গ্ৰিক মহাকাব্য হোমাবে (Homer) লিখা ‘ইলিয়াড’
(Illiad.) মহাকাব্য ।

ভিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

মোৰ বলবীৰ্য্য, দেবি ! আকাশ কুহুম মাথোঁ
ছৰাশা সঙ্গিনী মোৰ সদা সৰ্বকাল,
চকু নাই, খোজেঁ চাব পূৰ্ণীমা নিশাৰ জোন
কোন মুৰ্খ মোৰ দৰে ? কিনো এই কপাল !!
তুমি, হে কল্পনা দেবি ! কবিৰ আৰাধ্য ধন,
কিবা পুণ্য আছে মোৰ পাম মই সিৰতন ?

৯

কিন্তু, হে কল্পনা দেবি ! তুমি অতি দয়াময়ী
কৃপা কৰি কোৱাঁ, সেয়া কিহৰ পোহৰ ?
কোনেনো জ্বলায় চাকি এই ঘোৰ অৰণ্যত ?
কিহৰ পোহৰ, দেবি ! ই নিশা ছুপৰ ?
এই মহা নিশা সৰে আছে ঘোৰ টোপনিত,
কোন তেওঁ সাৰে আছে, দেবি ! কিনো গুণগীত ?
কোৱাঁ, দেবি ! কোন তেওঁ ? সেই চাকি পোহৰত
কি লিখিছে ? কি চিন্তিছে ? কাৰ আৰাধনা—
কৰিছে নিৰবে আজি ? লিখিছে কাব্য, কবিতা—
মনপ্ৰাণ মুঞ্চকৰ তেওঁ কি, কল্পনা ?

যদি মাই লিখা, দেৱি ! কোনে আজি কি কৰিছে ?
কোনেৰো জ্বলাই চাকি তাত টোপনি গইছে ?
কোৱাঁ, দেবি ! দেখোঁ তাত কিহৰ পোহৰ সিতো ?
এয়েনে “কালিকাজুই” ? ঘোৰ একাৰত
শনি মঙ্গলৰ নিশা (শুনিছোঁ কানেৰে মাথোঁ)
এয়েনে ওলায়, দেবি ! গছৰ তলত ?
নোহে যদি, বলা, দেবি ! যাওঁ তেনে দুয়োজন,
বলা, কিনো আছে তাত কৰো গই দৰশণ ॥

দ্বিতীয় সৰ্গ

“———Tho’ outst the home of want, I never repine ;
Art thou not there, even thou a priceless jem and mine ?”

—————MAICHAEL M. S. DUTT.

পাঠক ! কেনুৱা তুমি ? তোমাৰ হৃদয় কেনে ?
আছেনে তোমাৰ ভূত পেৰেতৰ ভয় ?
যদি আছে, হে পাঠক ! দূৰ হোৱা তুমি,
নতু,—হোৱা মিৰ্ভয় হৃদয় ॥
সাহসে ভবাই হিয়া আই, হে পাঠক ! তুমি
যাওঁ আজি, চাওঁ সেয়া কিছৰ পোহৰ ?
পুকষ জনম ধৰি যদি ভূত-ভয়
কৰা, তুমি পুকষ কিছৰ ?
যদি কৰা ভূত—ভয়, হাঁহিব জগত-জনে,

মাইকী ছোৱালী বুলি জগতে নিন্দিব ।
 থাকিব দুৰ্ঘণ বৰ তোমাৰ, পঠক ।
 ভয়াতুৰ ! জগতে হাঁহিব ॥
 নকৰিবা ভয় তুমি, সাহসী পাঠক মোৰ !
 সাহায়াল হোৱা আগে আগে যাত্ৰ মই,
 আহা পাছে পাছে তুমি,— সোমাত্ত অবণ্য,—
 আহা আজি নিবভয় হই ॥

২

তুমিও আহাঁ, হে দেবি ! কল্পনা কবিৰ প্ৰাণ !
 নকৰিবা বেলা আক, বধলাগে মোৰ !
 ব'লা যাওঁ, সোৱা, দেবি ! বনৰ মাজত
 কিয় জ্বলে অগনিৰ জোঁৰ ?
 ইনো কি আকউ ! কেখনে উচুপি কান্দিছে, দেবি !
 সোৱা বনৰ মাজত ? কোৱাঁ দেবি ! মোক
 এই মহা নিশা আজি এমুৱা কালত
 জনমিলে কাৰ মহাশোক ?
 কিয় কান্দে ? কান্দে কোনে ? পালে কোনে পুত্ৰ শোক

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

নহ'লে কান্দিছে কোনে ? কোন দুৰ্ভাগিনা
হেৰুৱাই পতিধন, পৰাণ বতন,
কান্দে আজি হই অনাথিনী ?
মাততে জানিব পাৰি মাইকী মানুহ বুলি,
শোকাকুলা বুলি দিয়ে চিনাকী কান্দোনে;
বৰ শোক পাওঁ, দেবি ! দেখুৱা তেওঁক
কান্দিছে যি সঘনে সঘনে ॥

দিয়াঁ দিব্য চকু মোক মই আজি লওঁ চাই,
কোনেনো কান্দিছে এই বনৰ মাজত ?
ইঘোৰ নিশাত, দেবি ! ওলায়নো কাৰ
চকুপানী ছয়ো নয়নত ?

৩

ইনো কি আকউ ! এই সোণৰ পুতলা, শায় !
বনৰ মাজত দেহা লুহুৰি-পুহুৰি !!
অকলে অৰণ্য—মাজে গছৰ তলত
বিষাদত কান্দিছে ফেঁকুৰি ॥
কিয় কান্দে ? কাৰ এওঁ প্ৰেমৰ প্ৰতিমা ধন ?

কাৰ বিবহত আজি খাটে বনবাস ?
যৌবনেৰে ভবা, আহা ! সুন্দৰী প্ৰতিমা
কাৰ আশে হটছে নিৰাশ ?
কেহুৱা প্ৰণয়ী সিটো ? ত্যজিলে যিটোৱে, হয় !
এহুৱা লাৱণ্য মূৰ্তি অকলেবনত ?
কোন সিটো মহা পাপী নিৰ্কোষ পুৰুষ ?
নাই তাৰ প্ৰেম হৃদয়ত ?
ধিমিক—ধামাক কবি দোৰঘোৰ অবণ্যত,
গাভৰুৰ কাষে জ্বলে এটি মাত্ৰ চাকি,
এই পোহৰিলে, এই কৰিলে এক্কাৰ,
ভেঁটে জ্বলি পুহু থাকি থাকি ॥
কোননো গাভৰু এওঁ ? কান্দে কি কাৰণে হায় ?
আছে কি কাৰণে বহি প্ৰাণ শূন্য—সম ?
কিয় কাঢ়ে হুমুণীয়া দীঘল—দীঘল ?
কিয় পুহু কৰিছে ক্ৰন্দন ?
কান্দিছে ম'চিছে পানী দুয়োটি চকুৰে পৰা;
বাটলই চায় ঘনে কিহৰ আশাত ?

তিকতাৰ আত্মদান কাব্য।

আহিবনো কোন ? আছে কোনৰা তেওঁৰ ?
থাকি থাকি কিয়নো নিমাত ?

৪

ইনো কি আকউ ! এটি মনোহৰ ডেকা মূৰ্তি
এখুজি—দুখুজি আহে গাভৰুৰ ফালে !
ক'ৰ ডেকা ? কোন এওঁ ? এই মহা নিশা
আহে কিয়—ই ঠাই অকলে ?
গাভৰু তিকতা, হায় ! তাতেই অকলে আজি;
ইঘোৰ নিশাত ডেকা গাভৰুৰ কাষে
আহে কি কাৰণ ? আছে কিবা অভিপ্ৰায় ?
নতু, কিয় আহে কোন আশে ?
বিবস বদন ডেকা (আকৃতি দেখিলে, হায় !
বজাব কোঁৱৰ বুলি জনমে বিশ্বাস)
ধীৰে ধীৰে আহি, বহি গাভৰুৰ কাষে
পেলালেহি দুখৰ নিশাস !!
গাভৰুৰ হাতখৰি বিশ্বাস ব্যাকুল ডেকা
উলিয়ালে চকু পানী, বাৰিষা কালত

পথে যেনে বরষণ, পৰিলে: সিকপে
চকুপানী অবণ্য—মাজত ॥

৫

কান্দি কান্দি মহাশোকো কুলিলে দুখেৰে ডেকা :—

“হায় ! মোৰ প্ৰাণেশ্বৰি ! প্ৰিয়ে জয়মতি !

“কিয় তুমি আহিছিলি এই ঘোৰ বন ?

“কিয় ভোগ কৰা ছৰগতি ?

“মই দুৰ্ভগীয়া, প্ৰিয়ে ! দুখকষ্ট অবণ্যৰ

“আছে. অদৃষ্টত মোৰ, কঁঙ্গালে সহিতে

“অবণ্যত আছি তুমি, ইহ কঙ্গালিনী

“ভুঞ্জা ক্লেশ কিহৰ নিমিত্তে ?

“হায় ! প্ৰিয়ে ! তুমি মোৰ হিয়া—ফুলনীৰ ফুল

“চোপাকলি হয়েনেকি থাকিবা সদাই ?

“নুফুলি নাহাঁহি, প্ৰিয়ে ? হায় ! অকালত

“চোপাকলি লেবেলি কায় ॥

ভিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

“বনৰ গোলাপ প্ৰিয়ে ! নিজে ফুলে নিজে সৰে,

“আপোন গোকত থাকে নিজে মোহ গ’ই,

“নিৰ্জনে বনত জহে—বনৰ মাজত

“সিকাৰণে মমতা নহয় ॥

“কিন্তু তুমি, প্ৰানেশ্বৰি ! মোৰ ফুলনীৰ ফুল,

“আদৰ—সাদৰ কৰি তোলা যতনেৰে,

“তোমাৰ হাঁকট মই কিৰূপে সহিম ?

“হায় ! প্ৰিয়ে ! হৃদয় বিদৰে ॥

“তোমাৰ কেঁলেশ, প্ৰিয়ে ! মোৰ হৃদয়ত শেল,

“ভুঞ্জিছে যি কষ্ট গই, যদি এশ মুখ

“অন্য কথা এৰি তাকে কয় নিবস্তব,

“নোৱাৰে বৰ্ণাব মোৰ দুখ ॥

“হায় ! প্ৰিয়ে ! যাৰ মুখ দেখিলে আঁগৈয়ে মোৰ

“উঠলে আনন্দে চুউ ভুলো শোক দুখ,

“জনমে সন্তাপ আজি দোৰ্ঘোৰ যাতনা

“কিয়, প্ৰিয়ে ! দেখি সেই মুখ ?

“মাক দেখি, হায় ! প্ৰিয়ে ! হৃদয় তোমাৰ নাচে,

“যাক দেখি হাঁহা পুৰ্কেই হাঁহি মিচিকীয়া,

“কিয়, প্ৰিয়ে ! কান্দা তুমি দেখি আজি তাক !

“কিয় মুখ হাঁহি নাইকীয়া ?

“তোমাৰ কেলেশ, প্ৰিয়ে ! নোয়াৰোঁ সাহিব আৰ,

“ব’লা, খই আহো গই তোমাক ঘৰত ।

“মোৰ শত্ৰু ল’ৰাৰজা, মই বৈবী তাৰ,

“তুমি ভয় কৰিছা কিহত ?

“দেখা পাই, প্ৰাণেশ্বৰি ! চকুলো তোমাৰ, হায় !

“কান্দিছে অস্তৰ মোৰ, জ্বলিছে অগনি

“চন্দয়ত, শোক-চউ উঠিলে সঘনে,

“প্ৰিয়ে ! মই নাপাওঁ তৰণি

“জনমিছে যেনে কষ্ট চকুলো তোমাৰ দেখি,

“ভুক্তিছে বেনুৱা কেশ তোমাৰ হুঁহত,

“তেনুৱা শব্দ নাই, যিশুদেবে, প্ৰিয়ে !

“প্ৰকাশম তোমাৰ আগত ॥”

এই বুলি গদাপানি নিবৰে থাকিল শোকে,

জব জব কৰি পৰে চকুলো হুঁহাৰ;

তিকাৰ কবিতাৰ কাব্য ।

তিতে যেনে ফলফুল নিয়ৰ পানীত,
তিতে তেনে ছুচকু গদাৰ ॥

৬

স্বামীৰ কেলেৰ জাৰি পতিপ্ৰাণা জয়মতী
ছক্-ছক্ কৰি শোকে কান্দিব' ধৰিলে,
যেনে নি 'ধৰ পানী ছুৰি ধমত,
চকু পানী তেনে গুলমিলে ॥

কান্দি কান্দি জয়মতী বুলিলে স্বামীক শোকে:—

"তুমি মোৰ ছুখুখীৰ একেটি বতন,

"তুমি মোৰ প্ৰাণপতি তুমি মোৰ ধ্যাম,

"তুমি মোৰ জীৱৰ জীৱণ ॥

"প্ৰাণ এৰি, হায় ! নাথ ! থাকেনো ধৰত কোনে !

"যিথাকে থাকোক, কিন্তু নাগাকে কদাপি

"প্ৰাণ এৰি জয়মতী, যদি প্ৰাণ যায়,

"পতিসঙ্গ নেবিব তথাপি ॥

"অবগ্যত কিবা ছুখ, হায় ! নাথ ! আছে মোৰ ?

"তুমি য'ত আছা, মোৰ আছে স্বৰ্গ-ছুখ,

“তুমি তক, মই লতা, ছুয়ো একে ঠাই,
“তাত নাথ ! আছে কিবা দুখ ?
“তুমি দেহা মই ছুয়া, দেহা য’তে থাকে, নাথ !
“ছুয়াও থাকিব তাতে, নতুন নহয়
“এই কথা আজি, নাথ ! কিবা দুখ আছে ?
“তাত মোৰ আনন্দ নিশ্চয় ॥
“নাথীৰ ভূষণ পতি, তুমি মোৰ অলঙ্কাৰ,
“তুমি আছা বুলি, নাথ ! আছে সেকুব
“ফোঁট মোৰ কপালত, বিধৱাৰ ক্লেশ
“ভোগ কৰা নাই, প্ৰাণেশ্বৰ !
“তেনুৱা বতন তুমি, তোমাক তিয়াগি, নাথ !
“কিৰূপে ঘৰত থাকে ? হয় ! কোন নাৰী
“স্বামীক তিয়াগি থাকে সুখেৰে ঘৰত ?
“হয় ! নাথ ! নোৱাৰি নোৱাৰি ॥
“কি কৰিব ল’বাবজা ? নাই সেই ভয় মোৰ,
“নোহোঁ, নাথ ! মই অতি ভয়াতুৰা তিৰী,
“মাৰিব প্ৰাণ মোৰ ? কিম্বা শাস্তি দিব ?

ত্বিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

“হায় ! নাথ ! স্তখে স'ব পাৰি ॥

“সকলো : হিব পাবোঁ, নোহাবোঁ সহিব মাথোঁ।

“তোমাৰ বিলাই, নাথ ! শত্ৰুৰ হাতত !

“নউ দেখোঁতেই মই তোমাৰ কেশ,·

“পৰোঁ যেন কালৰ মুখত ॥”

এই বুলি জয়মতী কৰিলে বিলাপ বহু,

বৰষুণ পানী যেনে পৰে বাৰিষাত,

পৰে তেনে টোপা-টোপে চকুলো দুধাৰ

ছয়োটি চকুৰে পৰা গাত ॥

' ৭

ভাৰ্য্যৰ কান্দোন শুনি বিয়াকুল গদাপানী

কান্দি কান্দি ক'লে, “হায় ! প্ৰিয়ে জয়মতী !

“পূৰ্ব জনমৰ মোৰ পূৰ্ণ্যৰ বলত

“তোমাক লভিলোঁ ভাৰ্য্যা, সতি !

“কতনো স্বামীৰ আছে কতনো তিকতা, সতি !

“কত স্বামী তিকতাৰ ভালপোৱা আছে,

“কিন্তু, প্ৰিয়ে ! যেনেকই ভাল পোৱা তুমি,

“সন্দেহ তেমুরা আছে নাছে ।

“সেই বুলি কিন্তু, প্রিয়ে । সচ্য বর শোক পাওঁ,

“তোমাৰ কেলেশ দেখি জীৱন নবন্ধ,

“তিনি সাজ নাই খোৱা, আৰু কত দিন

“জীবা তুমি নাখাই-নবই ?

“কুমলীয়া লতা, হয় ! নিবস মাটিত, প্রিয়ে !

“নাপালে গুৰিত বস, জীয়ে কত দিন ?

“অকালত, হয় ! মোৰ কুমলীয়া লতা

“নিবস, বিবৰ্ণ শোভাহীন !!

“কাকনো খুজিম, প্রিয়ে ? কোনেনো কি দিব, হয় !

“নিৰ্জ্জন বনত এই ? —বহুকষ্টে মই

“আনিছোঁ চাউল মুঠি, নুকান্দিবা আৰু,

“প্রিয়ে ! তুমি যোৱা বান্ধাগই ॥

“যদিও দৰিদ্ৰ আজি নাই, তাত জুখ মোৰ,

“তুমি যাৰ আছা তাক দৰিদ্ৰ নকয়,

“আছে যাৰ প্রিয় ভাৰ্য্যা নিচিনা তোমাৰ,

“সদা ভাব স্বৰ্গ-সুখ হয় ॥

ভিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

“দৰিদ্ৰতা ছুখে মই নাকান্দো অলপো প্ৰিয়ে ?
“নাপাও” কেলেশ মই বনৰ ছুখত,
“পাওঁ মাথোঁ বৰ শোক দেখিলে তোমাৰ
“ছুখাৰি চকুলো নয়নত ॥”

এই বুলি গদাপাণি চকুৰ চকুলো টুকি,
দিলে খুজি অনা, হায় ! চাউল টুপলি;
বান্ধি বাঢ়ি জয়মতী খুৱালে স্বামীক,
খালে ভাত চকুলো মিহলি ॥

৮

চকুলো ! কেনুৱা তই ? কেনুৱানো তোৰ, হায় !
নিৰ্দ্দয় হৃদয় ? তই কিয়নো ওলায় ?
কি সুন্দৰ চকু ছুটি ! নাই ক’তো বিদ্কা,
ওলাবৰ কেনি বাট পাৰ ?
নিৰ্দ্দয়া, চকুলো ! তই, যৱে অভিমন্যু বীৰ
বিদায় মাগিব গ’ল উত্তৰাৰ ঠাই
হায় ! যুদ্ধ-যাত্ৰা কালে, ছুৰ্ভাগী উত্তৰা
দেখিলে একাক তোক পাই ॥
তয়েনে, চকুলোঐ ? যি, ধৰিলে চাকি, হায় !

উভৰাৰ ছুই চকু ? যেনে দেখা হয়
 শেষদেখা স্বামী স'তে ? নেদেখিলে সতী
 পতি মুখ ? মেৰেনেকি তুই ?
 কত আশা কৰি দেবী স্তূত্ৰা পৰাণ ভৰি
 খুজিছিল চাই ল'ব অতিমন্যু-ধন,
 তই কিন্তু, নিষদয়া ! ঢাকিলি ছুচকু !

- নেদেখিলে প্ৰাণৰ মন্দন ॥

নিদ্দয়া, চকুলো ! তই, তোৰ অতি কাঁঠ-চিত্ত,
 ছু-গীয়া ছুৰ্ভাগীক কত বাধা দিয় !
 আশাত-নিৰাশ কৰ, হায় ! পাপায়সি !
 তোৰ এনে কুস্বভাব কিয় ?

৯

কিয় নিন্দোঁ, হে চকুলো তুমি অতি দয়াবতী
 মিলনৰ পাৰ্ছে পাৰ্ছে প্ৰিয়সী-বিষুহে,
 জদয় ব্যাকুল হ'লে, কোনে শাস্তি দিয়ে ?
 তুমি তেওঁ, আৰু কোনো নোহে ॥
 হে চকুলো ! নিন্দোঁ কিয় ? বিপত্নীক হিতেশ্বৰ

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

তুমি মাথোঁ। ভাবসাব খল সংসাৰত,
হেৰুৱাই অকালত জীৱন সঞ্জিনী,
তুমি তাৰ সঙ্গী জীৱনত ॥
প্ৰাণাধিকা অৰ্দ্ধাঙ্গিনী অৰ্দ্ধ অঙ্গ শূণ্য কৰি
সুখৰ সপোন ভাঙ্গি গৈছে স্বৰ্গত,
তুমি মাথোঁ। হিতেশক শাস্তি দিয়া, দেবি !
সখাকপে দুখৰ কালত ॥

আৰু

ছ-গীয়া নব যৱে পৰে, হায় ! বিপদত,
বন্ধুয়ে তিয়াগি তাক যায় এৰি থই,
কিন্তু, হে চকুলো ! তুমি তেনুৱা কালত
থাকা তাৰ লগৰীয়া চই ॥
ই স্নেহ সামান্য নোহে, এনুৱা চেনেহ নাই;
নাই নব-হৃদয়ত, হায় ! কোনজন
বিপদৰ সঙ্গীহয় ? আপদ কালত,
যৱে নব বিবাদ মগন ?
পৰাণৰ পুত্ৰে যৱে কৰে, হায় ! প্ৰাণত্যাগ
হুৰ্তাগিনী জননীক বন্ধুৱাই থই,

লিকালত হে চকুলো ! নিচুকায় কোনে
ছড়াগীক ? তুমিয়ে নহয় ?

জনক জীয়াবী সীতা অশোক বনত য়ে
বন্দিনী আছিল, হায় ! তেহুৱা কালত,
আছিল লগত কোন্ ? সবমা ? নহয়,
তুমিয়েহে সীতাৰ লগত ॥

বিপদৰ বন্ধু তুমি, তুমি অতি দয়াবতী,
বৰ স্নেহ কৰা তুমি বিপদ কালত,
নিচনে তোমাক জানে, মই চিনি পাওঁ,
তুমি মাথোঁ বন্ধু বিপদত ॥

* * * * *
* * * * *

১০

কি কাম কৰিলা, দেবি ? কিহৰ লগত আনি
মিহাল কৰিলা কাক ? হায় ! হে কল্পনা !
এৰি চকুলোৰ কথা, যাৰ কথা লাগে
কোৱা তাক নকৰা ছলনা ॥

তিনকতাব আনুদান কাব্য ।

* * * * *
* * * * *

থাই-বই জগ্নমতী শুবালে আপোন স্বামী,
আপুনিও শুলে তাতে অৰণ্য—মাজত
ছাপব যুগত যেনে সতী প্ৰতিভতা
দময়ন্তী নলৰ কাষত ॥

মাতৃৰ কোলাত যেনে ল'ৰা শোক দুখ ভুলে
ভুলিলে সিকপে ক্লেৰ নিদ্ৰাৰ কোলাত
টুয়োটিয়ে, নাই আৰু কোনো শোক দুখ,
প গবিলে সকলে নিদ্ৰাত ॥

পাঠক ! কি কৰা তুমি ? থাকানে ইয়াতে আজি ?
খাৰ্কে কি কৰিবা ? আৰু মালাগে থাকিব ।
তুখে শোকে টুয়োটিয়ে শুইছে খন্তেক,
সাব পাই আকট কান্দিব ॥

তৃতীয় সৰ্গ ।

“———O happiness enjoy'd but of a few !
And if possess'd as soon decay'd and done
As is the morning's silver melting dew
Against the golden splendour of the sun” !

—————SHAKESPEARE.

গ'ল অন্ধকাৰ বাতি, আহিল পুঁৱতী ঘূৰি,
জীৱ জন্তু পালে সাৰ পাই পুহু প্ৰাণ;
দেখা দিলে পূব ফালে ৰঙ্গচুৱা বেলিটিয়ে,
বনৰ চৰায়ে গায় নানা স্বৰে গান ॥
ধীৰে ধীৰে আহে যায় পুঁৱাৰ বতাহ জাকি
নচুৱাই লাহে লাহে বিৰিখৰ পাত,
টোপাটোপে টপটপ পৰে নিয়'ৰৰ টোপা
সঘনে সঘনে আই পৃথিবীৰ গাত ॥

২

নিয়'ৰ ! তুমিনো কো'ন ? কাৰ চকুপানী ঐ ?
পৰিছা মাৰ্টিতে ।

ভিকতাৰ আত্মদান কব্য ।

কোৱাঁ-তুমি কোৱাঁ আজি নিয়ঁৰৰ ৰূপধৰি
কিয় টোপাটোপে পৰি থাকি নিতে নিতে ?
কান্দিছে কোনেনো, হায় ? কেনুৱা সিদেশ ঐ ?
কান্দে তেঁও য'ত ?
যাৰ চকু-পানী তুমি কান্দিছেনো তেওঁ আজি
কাৰ বিৰহত পৰি ? নহলে কিহত ?
নিয়ঁৰ ! স্বৰ্গীয় তুমি; স্বৰ্গৰ চকুলো ঐ ?
আছেনে স্বৰ্গতো
দুখশোক ৰোগ ব্যাধি বিৰহ বিচ্ছেদ ক্লেশ
চেনেহী শুৱলা দেবকন্যাৰ মনতো ?
আছেনে স্বৰ্গতো, হায় ! দুখনী বিধৱা ঐ
চিৰ দুৰ্ভাগিনী ?
কালৰ হাতত পৰি পলাই লুকালে যাৰ
পৰাণৰ পতি-ধন নয়নৰ মণি ?
দুৰন্ত ৰোগৰ হাত তাতোনেকি আছে ঐ ?
স্বৰ্গৰ মাজত ?
তাতো কি মইনা মোৰ ৰোগৰ জ্বালাত পৰি

ছুধাৰি চকুলো টোকে নিবৰে ছুখত ?
সোণৰ সংসাৰ খনি ভাঙ্গি অকালত ঐ
গইছে স্বৰ্গত !

চাৰিটি ল'ৰা ছোৱালী ভিন্ধিত দিগই বান্ধি,
চকুলো টুকিছে 'জানো তাতো বেজাৰত ?'
মোৰো যে মইনা পাবে সকলো সহিব ঐ
নোৱাৰে মাথোন—

দেখিব বিলাই এই ছুৰ্ভগীয়া হিতেশ্বৰ—
আজি দেখি সি বিলাই- ওলায় কান্দোন ?
মইনা কি কান্দে আজি ? টুকিছে চকুলো ঐ ?
পৰিছা মাটিত ?

চৰণত ধৰেঁ! মই (যদিহে মহয়) কোৱাঁ
কাৰ চকুপানী ভুমি পৰা নিত-নিত ?
শুনিছোঁ স্বৰ্গৰ বোলে দেৱকন্যা সবে ঐ
সন্তাপ নাপায় !

নাই তাত ছুখ শ্লেৰক, কিৰহ বিচ্ছেদ ক্ৰোধ,
স্বৰ্গ বোলে চিব সুখ মিলনৰ ঠাই ॥

শিকতাৰ আত্মদান কাব্য।

কিন্তু, হায় পৃথিবীৰ মানুহৰ ক্লেশ ঐ
সহিব নোৱাৰে—

স্নেহময়ী দেৱকন্যা ? হৃদয় কোমল অতি,
নবৰ কেশে দেখি চকুপানী পৰে ?
সেয়েনে কি ভূমি ? সেই চকুলো ছুধাৰি ঐ
স্বৰ্গীয় কন্যাৰ ?

নিচিনো, নিয়ৰ ! ভূমি কাৰনো চকুৰ পানী,
কতনো মনতে ভাবি চাপ্ত কতবাৰ ॥

গুৰু পত্নী হৰি চন্দ্ৰ আকাশ মার্গত ঐ
কলঙ্ক ভয়ত,

নিবৰে টুকিছেনেকি চকুলো ছুধাৰি, হায় ?
নিলাজী হাঁহিৰে হাঁহি বাহিৰে মুখত ?

নিচিনো, নিয়ৰ ! ভূমি কাৰ চকুপানী ঐ ?
সদা চিন্তা হয়—

সংছানেকি স্নেহময়ী জগতৰ জননীয়ে
নবৰ ক্লেশত কান্দে ? তাকে ভাবো মই ॥
পৃথিবীত নবে কান্দে আয়ে দুখ পাই ঐ

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY.

তৃতীয় সৰ্গ ।

চকুলো টুকিছে ।

স্বপ্নময়া আই বিমে কোনেটনা কান্দিব আক ?

আইবেহে চোপা-চোপে চকুলে মাৰিছে ॥

* * * * *
* * * * *

৩

ৰৰষে অন্তৰ্ভাৰা কাণৰ বিস্কাত পখী

ধৰি স্মধুৰ তান (স্বৰলা মধুৰ গান)

ইটলে জগত বাসী শুনি তাৰ ধ্বনী ;

পালে মাৰ জীৱ জন্তু জগতৰ প্ৰাণী ॥

শীতল বতাহ বলে বিব্ বিব্ নাৰে ধীৰে,

অকৃতি গিচিকি, হাঁহে, (শোভা সৌন্দৰ্য, ত ভাহে)

নতুন কপত পুতু শোভে ত্ৰিভুখন,

জগত-বাসীৰ কৰি প্ৰাণ বিমোহন ॥

* * * * *
* * * * *

৪

ছোখনে জয়মতী শুধিলে খামীক ধীৰে:—

(৩৫)

ভিক্তাব আত্মদান কাব্য ।

“কিয় নাথ ! দেখেঁ আজি অন্ততাব গাত ?

“আগৈয় দেখোন তুমি নিতে কত কথা কোরা,

“আজিনো তবধ কিয় ? কিয়নো নিমাত ? ”

“প্রিয়ে ? আজি কুসপোন” ধীবে কয় গদাপানি

“দেখা পালো টোপনিত পুঁরা সময়ত

“কুসপোনে মোষ, প্রিয়ে ! কৰিছে হৃদয় দন্ধ,

“কুচিন্তাত বব দুখ পাইছেঁ মনত ॥

“কি সপোন, হায় ! নাথ ? ” শোধে পুনু জয়মতী

“কোরা, নাথ ! কোরা মোক, দেখি কেনেকুৱা

“অমঙ্গল, অলক্ষণ, পাইছা মনত ভয় ?

“কি চিন্তিনো আজি, নাথ ! তথা হই বোৱা ? ”

গদা—“ফুলনী বাবীৰ, প্রিয়ে ! এজুপি গছত যেন

“একেটি ডালতে, হায় ! একেটি ঠাৰিতে

“ফুলিছিলে দুটি অতি সুন্দৰ গোলাপ ফুল

“মিচিকি-মিচিকি হাঁহি একেটি হাঁহিতে ॥

“মলয়া বায়ুত যেন সেই দুয়োপাহি ফুলে

“নাচিছিলে হালি-জালি দুয়ো দুয়ে চাই,

"চেক-চেক কষে হায় । বহাগমহীয়া ব'দ
 "তুচ্ছজ্ঞান ক'বিছিলে ইতে সিতে পাই ॥
 "তাকে দেখা পাই যেন কালকপী ধুমুহাই
 "নিদিলে ডুগ্ধিব আক স্থখ মিলনব ;
 "উকরাই লই গ'ল চিন্তি তাবে এটি ফুল,
 "পেলালে পানীত যেন দূব সাগৰব ॥
 "এই কুসপোনে, শ্রিয়ে । কাঁছে হৃদয় মোৰ,
 "জানো, মই হেৰবাওঁ তোমাক প্রাণব ;
 "জানো, অকালত হায় । চিন্তে নিদাকণ পোকে
 "সিপা কুটি মোৰ এই চেনেহী ফুলব ॥ "

৫

সপোনৰ কথা শুনি বিয়াকুল জয়মঠী
 কিস্ত কৰি, কিবা ভাবি, সিভাব গোপন,
 ষলেবে মিচকি হাঁহি, মাৰি অসত্যৰ হাঁচি,
 ধাবে ধাবে স্মোষামীক বুলিলে বচন ॥
 "কিয়, নাথ ! মিছা ভয় ? স্বপ্ন জানো স'ছা হয়
 "স্নমূলক চিন্তা মাথোঁ তোমাৰ সপন ।
 "কওঁ নাথ ! সি কাৰণে চিন্তা এৰি ষঙ্গমনে

ঐক্যতাৰ আত্মদান কাব্য ।

“হোৱা আজি নিবভয়, আনন্দিত মন ॥ ”
“যিটো ক’লা তুমি, প্ৰিয়ে ! ” বীৰে গদাপাণি কয়,
“মিছা নোহে, কিন্তু মোৰ জন্মিছে ঈৰ ভয় ॥
“সপোন দেখাৰে পৰা বিয়াকুল প্ৰাণ মন,
“অহাঘোৱা কৰে প্ৰাণ, কঁপে হিয়া ঘনে ঘন ॥
“প্ৰিয়ে ! মোৰ এই ভয়—লোকে বোলে সঁচা হয়—
“পূৰ্বতী মিশাত, হায় ! দেখে যি সপোন,
“পূৰ্বতীৰ সপোনত বাম গ’ল অৰণ্যত,
“নাকে ভাবি কান্দে, প্ৰিয়ে ! মোৰ এই মন ॥ ”
“অধৈৰ্য্য নহবা, নাথ ! কৰো মই প্ৰণিপাত ”
বহুপথ চিন্তি পাছে জয়মতা কয়,
“পানীতে ওপজে চউ পানীতে মৰে আঁকউ
“সিটোৰ কাণে, নাথ ! কিয় কৰা ভয় ?”

৬

এই কপে জয়মতী স্বামীক বুজালে বহু,
গদাৰ হৃদয়ে কিন্তু একো নুবুজিলে,
চিন্তা-সাগৰৰ, হায় ! অগাধ পানীত পৰি

আজি যেন গদাপাণি সমূলে ডুবিলে ॥
বহুকাল নানা ৰূপে ভাবি চিন্তি গদাপাণি,
চিন্তা পিশাচীক কৰি সঙ্গিনী লগৰ,
প্ৰিয়াক অকলে থই নিৰঞ্জন অবশ্যত
গল বিচাৰিবলই অহাৰ পেটৰ ॥

৭

চাৰাছ ! চাৰাছ !! কাল ! ধন্য তোৰ “কেৰামত” ।
ৰাতিটোতে কৰ তই নগৰকো বন,
বজাকো কঙ্গাল কৰ কঙ্গালকো ধনবান,
ধন কুব্ৰকো কৰ দৰিদ্ৰ নিৰ্ধন ॥
গৰুৰ খোজকো, কাল ! কৰ তই একালত
অগাধ সাগৰ, কৰ সাগৰকো বালি—
নিৰ্জ্জন বনকো কৰ মানুহে-দুগুহে-ভৰা :—
পৰ্ব্বতো খহাই কৰ অহ্ন-ফোৱা আলি ॥
সিংহে যি নখেৰে স’তে অক্লেপে গম্ভীৰ মনে
উলিয়াই খায় হাতী-মূৰৰ মগজ,—
তোৰ দাঁতে কিঙ্ক, কাল ! তেনুৱা সিংহৰ নখ
চূৰ্ণ কৰে, যেন হাতী খায় কলা গছ ॥

ভিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

হায় ! যি বিঘাল সাপ মাৰি বিষময় দাঁত,
পলতে কৰিব পাবে প্ৰাণীৰ প্ৰলয়,
যাৰ ভয়ঙ্কৰ নাম শুনিলে পৰাণ কপে,
তাকো, কাল ! পৃথিবীত লয় কৰ তই ॥

৮

স্বৰগ পৰাতো প্ৰাণ থাকে যি নৰৰ,
কৰকয় কুশাঘাতে তাক ।
সাঁতৰি পৰাণ যিটে সাগৰত পাই,
তাকো তই মাৰনি পাৰত ॥
হঁহুৱালে হাঁহে নৰ, কান্দে কন্দুৱাৰ যৱে,
উঠে বহে তোৰ ছলনাত ॥

৯

সৌ যে দেখিলি কাল ! বজা লাঙ্গি গদাপাণি
বিবাদ মনেৰে গ'ল বিচাৰি আহাৰ ।
কৰিছে ঘোষণা তেওঁ তোৰেহে স্মৃকীৰ্ত্তি গুণ ?
গাইছে “নিষ্ঠুৰ কাল ! দাক্ষিণ দুৰ্বাৰ ॥”
আৰু যে দেখিছ সোৱা বিবাদিতা জয়মতী

অকলে অকলে আছে, হাত দি গালত,
গাইছে তোবেহে যশ ? নিৰ্ম্মম হৃদয় কাল ।
দেখিছে এক্কাৰ আজি অবণ্য—মাজত ॥

১০

তয়েহে কবিছ কাল ! পাতি মহা কূট—জাল
কুঁৱৰীক জনম দুখিনী !
কবিছ তয়ে, নিৰ্ম্মম গদাকো দুখ—মগন
কন্দুৱাই নিদিয় তৰণি ॥
মহাবলী তই, কাল ! সকলোকে পাব তই
মুচিব কি পাব
সতীত্ব-বন্ধৰ ছাব সতী হৃদয়ৰ ?

১১

অভ্যাসত বাজ-ভোগ পাহৰে বজাই,
দুখী ভূলে হৃদয়ৰ দুখ আপোনাৰ;
সতী তিকতাই নে কি পাবে পাহৰিব
পতিব্রত-মহাধন হায় ! দুবাচাৰ ?
শালিকীয়ে তিয়ার্গিব পাবে শালিকাক,

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

অনায়াসে হৰিণীয়ে তিয়াগে হৰিণ,
তিয়াগেনে সতী তিবী স্বামী হেন ধন
প্ৰাণে প্ৰাণে-গঁথা-যাৰ হৃদয় অভিন ?

চতুৰ্থ সৰ্গ ।

“——Now I am bent to know
By the worst means, the worst for mine own good,
All cause give way——”

——Shakespeare.

দিনৰ ছুপৰ বেলা দিছে অতি চোকা ব'দ,
বলিছে বতাহ লুই অগনিৰ তাপ,
গছৰ ডালত পখী লুকায় আঁবত বহি,
সোমালে গাঁতত আহি বিষধৰ সাপ ॥
ব্যাংকুল বনৰ পখী উসা লয় ঘনে ঘনে,
পাখী ছুটি মেলি মেলি ঢাকিছে নিজা পোৱালী
ঘহুত ক্লেশত কাল কৰিছে ষাপন,
নিবৰে ডালত বহি সন্তাপিত মন ॥

২

হায় । যেন ক্ৰোধ ভবে আজি প্ৰকৃতি হুন্দৰী
নাশিব খুজিছে জীৱ ভৈবীৰ মুষ্টি ধৰি ॥

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

সহিব নোয়াৰি ব'দ লেবেলিলে ফুলনাৰ-
ফুলি-থকা বহু ফুল, কুঁহি গছ গছনাৰ ॥

* * * * *
* * * * *

৩

এনে সময়তে আজি চ'ৰাৰ মাজত বহি
চিন্তা কৰে ল'ৰাৰজা বিয়াকুল হই
কৰিছে মন্ত্ৰণা নানা (শব্দে শব্দে-মৰা)
বকরা ফুকন আদি সভাসদ লই ॥
বুলিলে 'ছুখেৰে বজা, "শুনা, হেৰা মন্ত্ৰাসর ।
"তিনিমাহ গ'ল, ক'তো গদাপাণি নাই !
"কেনি গ'ল ? আছে ক'ন ? জানো বনৰ মাজত
"একো ঠিক নাই, মই কিকৰোঁ উপায় ?
এই যেই বোলে বজা, ঠিক এনে সময়তে
এটা চাউডাপ্লে আহি কৰিলে প্ৰণাম ;
বুলিলে হৰিষ মনে, "আক একো চিন্তা নাই,
"সৰ্গদেৱ ! অতি শীঘ্ৰে গদাপাণি পাম ॥

“গদাপাণি জয়মতী বনৰ মাজত ছুয়ে
“লুকুৱাই আছে দেহা (ঞ্চাণ আপোনাৰ)
“আক ছটা পালে লগ, যাওঁ পুত্ৰ এতিয়াই
“আনোগই ধৰি মই গদাক তোমাৰ ॥ ”
বুলিলে আনন্দে বজা “দিওঁ, মিহি ! ধন্যবাদ !
“পুত্ৰ ধন্য দিওঁ তোক । দিলো লগ তোৰ
“যত লাগে, শীঘ্ৰে তই যা সেই বনত আজি,
“ধৰি আন চিৰশত্ৰু গদাপাণি মোৰ ॥
“দিম তোক মণি মুক্তা স্তম্ভৰ পোৱাল বহু,
“বহুমূল্য ভাব যাক সকলোৱে কৰে,
“পাতিলম হাজৰিকা গাঁৱৰ মাজত তোক,
“আচৰিম মিত্ৰভাব ছয়ো পৰম্পৰে ॥ ”

৪

এই বুলি ল'ৰাবজা ব'ল কিবা ভাবি চিন্তি,
আচৰিত হ'ল সবে বৰুৱা ফুকন,
বজাৰ বচন শুনি ককণ স্তবেবে
বুলিব ধৰিলে সৰ্বজনঃ—

ভিক্ততাৰ আত্মদানী কাব্য ।

“কি কৰিলে গদাপাণি ? অপৰাধ কি তেওঁৰ ?

“কোৱা, মহাৰাজ ! কিয় হিংসা কৰা তুমি.

“তেওঁক হীৰ্দবে তেওঁ নিহিংসে তোমাক,

গদাপাণি সবলতা-তুমি ॥

৫

“তুমি বজা হ’লা বুলি গদাৰ মনত কিন্তু

“নাই এটোৱা ছুখ, তুমি মাৰিবৰ মনৈ

“বিচাৰা তেওঁক, হায় ! সিকাৰণে গদাপাণি

“পলাই লুকাই আছে বনত গোপনে ॥

“থাকোক থাকিব দিয়া লুকাই গদাপাণিক

“ফুৰক পৰ্বতে বনে পলাই-পলাই,

“ৰাজ্য সূখ কৰাভোগ নিশ্চিন্ত মনত তুমি,

“কিয় ভয় ? কি অনিষ্ট কৰিছে গদাই ?

“কি কৰিব পাৰে-গদা ? কি ভয় তোমাৰ আছে ?

“নিৰ্দোষী গদাৰ প্ৰাণ কিয় মাৰা তুমি ?

“নিশ্চয় নহয় গদা কোনোদোষে দোষী, বজা !

“তেওঁক কিয়নো শাস্তি দিবা ধৰি আনি ?

“মিনতি কৰিছোঁ, তুমি এৰা এই ঘেৰ ভাব,
 “মহাৰাজ ! দুৰ্ভগীয়া গদাৰ লগত,
 “নিহিংসে তোমাক গদা, হিংসিছা সদাই তুমি
 “গদাক, ঘৰত কিহা ঘোৰ অৰণ্যত” ॥

৬

“কিয় বাধা, মন্ত্ৰী সব” ! বোলে ল’ৰা বজা,
 “তোমাসৰে আৰু মোক নকৰিবা বাধা,
 “ৰাজ্য সুখ ৰাজ-ভোগ একোৱে নহয়
 “জীয়াই থাকোতে মোৰ চিৰশত্ৰু গদা ॥
 “গদামোৰ মহা শত্ৰু, জীয়াই থকাত,
 “ৰাজ-ভোগ সুখ শাস্তি নোৱাৰি ভুঞ্জিব,
 “যেনে তেনে উপায়েৰে লাগিব নিশ্চয়,
 “মন্ত্ৰী সৱ ! চিৰশত্ৰু গদাক মাৰিব” ॥
 মন্ত্ৰীসৱ—“কুলক্ষণে ললে লপ ! • নধৰিবা দোষ,
 “মহাৰাজ ? ধৰ্মকথা নোৱাৰি নকই,
 “নসহে ঈশ্বৰে এনে কূট অত্যাচাৰ
 “অদোষত, বজা ! তুমি জানিবা নিশ্চয়” ॥

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

৭

এই বুলি সকলোটি ব'ল পুত্ৰ মনেমনে,
উঠিল বজাৰ খঙ্গ অগ্নি-মূৰ্ত্তিমান,
সভাভাঙ্গি গ'ল 'সবে নিজা নিজা ঘৰে
অথিৰ ব্যাকুল মন প্ৰাণ ॥
লাহে লাহে সূৰ্য্যদেৱ ললে ভাটি ফালে খাল,
হ'ল আহি ধীৰে ধীৰে আবেলি সময়,
ওলালে এনেতে মিহি বিচাৰি গদাক
অৰণ্যৰ ফালে আজ্ঞা লই ॥
পোন্ধৰ কি ষোলজন গ'ল তাৰ লগ লাগি,
মদৰ জ্বলত সৰে উনমত্ত প্ৰায় !
নগনে কাইট বন, নগনে অৰণ্য
হাবি বন চিঙ্গি ভাঙ্গি যায় ॥

পঞ্চম সূৰ্গ ।

“——Oh spare my flower, my gentle flower
The slander creature of a day !
Let it bloom out its little hour
And pass away——”

ANONYMOUS.

“——Her tears began to turn their tide
Being prison'd in her eye, like pearls in glass
Yet sometimes falls an orient drop beside
Which her cheek melts, as scorning it should pass
To wash the foul face of the sluttish ground.”
——Shakespeare.”

দিনৰ আবেলি বেলা দুখনে আছে বহি
গদাপাণি জয়মতী বনৰ মাজত,
কি সাধ্য কবিৰ ? হয় ! পাবে কি বৰ্ণাৰ কবি
আহিছে যতনা চিন্তা দুয়োৰে মনত ?

ডিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

এইটি আহিলে চিন্তা খন্তেকৰ পাছে পুত্ৰ
আহিলে আকউ এটি, মহা সাগৰত
যিদৰে উথলে চউ দুয়োটিৰে সেই ৰূপে
চিন্তা চউ উঠি উঠি খেলিছে মনত ॥
চিন্তা সাগৰত পৰি গদাপাণি জয়মতী
উটি উটি যায়, হায় ! হেৰুৱালে পাৰ !
কেনেকই পায় পাৰ ? সাগৰ অপাৰ ॥

সকলোৰে আঁছে পাৰ, প্ৰশান্ত সিন্ধুৰ
এটাস্তিক সাগৰৰ দেখা যায় পাৰ ।
নাই মাথোঁ একোঁ পাৰ চিন্তা সমুদ্ৰ,
উটি গ'লে বক্ষা নাই, মাথোঁ হাঁহাঁকাৰ ॥
এনে সাগৰত পৰি চউৰ মাজত
গদাপাণি জয়মতী জ্বলা-ফলা হ'ল,
নাই সুখ নাই শান্তি সদা বিয়াকুলি,
চকুলো টোকোতে নিতে বেলি মাৰি গ'ল ॥

৩

পিঙ্কি সাজ ধৌন্সাময় মুখ হাঁহিমুয়া কই
সন্ধিয়া আইটি আহি হ'ল উপাধিত ।
বাজে দবা দেওয়ালত আক বজাব ঘরত,
গবখীয়া বান্ধে গক আনি গোহালিত ॥

৪

দেখোতে দেখোতে গ'ল সন্ধিয়া সন্দরী,
ক'লা বিহা মেখেলাবে আহি নিশা আই
দিলেহি বর্তক দেখা, তেওঁৰ কোলাত
শুলে জনতব আশি স্বকোমল পাই ॥
চিন্তা-সাগরত উটি দুখ-ভাগরত
গদাপাশি জয়মতী ছয়োটিয়ে শুলে ।
ধনাবানী হে টোপনি ! তোমাৰ স্নেহত
জগতৰ গৰগীয়ে পোকু দুখ ভুলে ॥
আক দিও খুশীৰ তেমাৰ, টোপনি !
অতি সোহৰে ভবা তোমাৰ জদয় ;
মেহে হান বিপদতো, হয় ! বি কালত

তিকতাৰ আশ্বদান কাব্য ।

মানুহক বন্ধু সবে যায় এৰি থই ॥
কি স্মৃত্ত কি দুখত, শোক বেজাৰত,
প্ৰাণ এৰি পুত্ৰে যবে যায় এৰি থই,
অতুল ঐশ্বৰ্য্য লোপ পায় যি কালত,
সিকালতো নেৰা ভূমি, কোমল হৃদয় ॥

৫

নিৰৱ দুপৰ নিশা, ঘোৰ অন্ধকাৰ
গদাপাণি জয়মতী ঘোৰ টোপনিত,
শোকাৰ কি ষোলজন মানুহে সহিতে
এনেতে মিহিয়ে বন কৰে পিটা-পিট ॥
বিচাৰিছে অব্যত তথ তথ কৰি,
গদাক বিচাৰি বন চিঙ্গি-ভাঙ্গি—চায়,—
জপ্-জপনীয়ে কিস্ত তুলিলে গদাক,
সাৰ পালে গদাপাণি চক্ মক্ খাই ॥
চকুমেলি চাই গদা পাৰিলে বুজিব
ধীৰে ধীৰে কুঁৱৰীক তুলিলে জগাঠ,
বুলিলে আতুৰ ভাবে—“দোহোৰ বিপদ !

“উঠা, প্ৰিয়ে, উঠা ! আহি হ’ল পায় পায়” ॥

— “মহাধাৰ্জ ! কিনো হ’ল” ? শুধিলে কুঁৱৰী,

“দোৰ্ঘোৰ বিপদ কিনো ? বুজা নাই খই” ।

অলপ নিতাল মাৰি, কলে গদাপাণি :—

“শুনা, প্ৰিয়ে ! কাণ পতি একেধিৰ হই” ॥

জয়মতী — “কিশুনিম কাণ পাতি ? হ’লো একে ধিৰ,

কিতা একো নাই শুনা ? ভাঙ্গি কোৱা মোক,

“অজলী তিকতা, নাথ ? কিনো জানো মই ?

“ভাঙ্গি কোৱা শীঘ্ৰে মোক, দিয়া কিয় শোক ?

“বিপদ যদিহে মোৰ, একো হানি নাই,

“নালাগে তোমাৰ মাথেঁ বিপত্তি ঘটিব,

“মৰিলে মৰিম মই, তৰিলে তৰিম,

“তোমাৰ বিলাই যাত্ৰ নোৱাৰোঁ দেখিব ॥

“দোৰ্ঘোৰ বিপদ” বুজি বিয়াকুল চিত

“কিয় হ’লা, প্ৰাণনাথ ? কোৱা অভাগীক,

“তোমাক ব্যাকুল দেখি দিহিছে পৰাণ.

“কোৱা, নাথ ! কি বিপদ ? নবধা দাসীক ॥

ভিক্তৰ তাহ্মান কাবা।

৬

গদা—“শুনানো নাইনে, প্ৰিবে। মানুহৰ মাত্ৰ ঐ
“নিজ্জন বমত এই ষাতি দুপৰত ?
“পঠাইছে কটোৱাল (১) ল’ৰাবজা জানো
“ধৰিব গদাক, প্ৰিয়ে ! এই অবগ্যত !!
“কতনো যতন কৰি প্ৰাণৰ মায়াত ঐ
“পলাই ফুৰিলো, কিন্তু, ক’তা ? মাসাৰিলো !!
“কিজন পৰিলো গৰা ইমান দিনত,
“জানো আজি, প্ৰিয়তমা ! পৰাণে মৰিলো ॥ ”

৭

স্বোহামাৰ কথাশুনি বিষাকুল জয়মতী
ছক্ ছক্ কৰি শোকে কান্দৰ’ ধৰিলে,
ধৰি বান্ধি চাউডালে নিব স্বোহামাক
এই ভাষি শোকে বান্ধি বুলিব ধৰিলে :—
“সান্নাইছে পলাই, নাথ ! আক নকৰিবা বেলা,
“আহি পায়-পায় হ’ল নিষ্ঠুৰ কোটাল,

(১) “চাউডাল’ৰ সননি বাবহত হৈছে।

“পলোরাঁ পলোরাঁ, নাথ ! বজ্রাঙ্গনে যোব ।
 “আত্মবক্ষা কৰাটোয়ে সকলোজ্ঞে
 “পলোরাঁ পলোরাঁ, নাথঃ ৷ ওছি- তুমি মোরোগই,
 “নগা পৰ্বতত ধৰা কঠিনি স্বৰ্জত
 “ (বাট-পৰ্বত য'ত একো- চিম-বান-নাই)
 “থাকিবা লুকাই-তুমি নিৰ্ভয়ঃমনত ॥
 “যদিও পৰ্বত ভবা-ডালোয় নগায়ে,
 “যদিও পৰ্বত বন মাষে ঘোড় পূঃ
 “তথাপি ডালোরা নগা আক বহু যোঃ
 “ল'বাবজা সম জ্ঞান-মহুয় নিষ্ঠ ব ৷”

৮

গদা—“পলাই সাক্ষি বাক, কিন্তু, হায় ! কেনেকই
 “সাবিবা, প্রিয়সিঃ ? তুমি ? কি-হ'ব-তোমাৰ ?
 “ভাবিছা মোলই তুমি, কিন্তু-জনা নাই
 “কি-হ'ব নিজ-গতি, নিজ-স্বৰ্জক ?
 “পলায় মাখিলো বাক, কিন্তু কেনেকই তুমি
 “সাবিবা, প্রিয়সিঃ গাছে ? তুমি মোরোগইঃ

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

“কোমল তোমাৰ দেহা, ভবি স্নুকোমল,
“অৰণ্যৰ মাজে মাজে কিৰূপে কুৰিবা ?
“পলাই সাৰিম মই, উঠিম গছত গই
“পৰ্বতৰ টিঙ্গে টিঙ্গে কুৰিম বগাই ;
“কিন্তু, প্ৰাণেশ্বৰি ! তুমি কিৰূপে উঠিবা ?
“কি কৰি লুকাবা দেহা শত্ৰু দেখা পাই ?”
জয়মতী-“বেটীৰ নিমিত্তে, নাথ ! নালাগে ভাবিব তুমি
“অৱলা তিকতা মোক একোকে নকৰে ;
“তোমাৰ শত্ৰুক বজা, তুমি বৈকী তাৰ
“শত্ৰুৱেহে শত্ৰুক লগ পালে ধবে ॥”

৯

এইদৰে কতকপে কত ক'লে জয়মতী
গদ্যপাণি কিন্তু, হায় ! নাযায় পলাই,
দোৰ্ঘোৰ বিপদ দেখি ক'লে কুঁৱৰীয়ে
স্বামীৰ পাৱত ধৰি ইমাই-বিনাইঃ—
“নবধিবা প্ৰাণ, নাথ ! মোৰ (চিৰ ছুৰিনীৰ)
“ইমানতে সাৰা তুমি, মোৰে মুখ ধোৱা ।

“আহি পায়-পায় হ’ল, চোৰাঁ, চাউডাঙ্গ,
 “বাখা প্ৰাণ তুমি, নাথ ! পলোৰাঁ পলোৰাঁ ॥
 “তিৰীবধ লাগে মোৰ ! যোৱাহে পল্যই, নাথ !
 “শিশুবধ লাগে ! তুমি আৰু নাথাকিবা-
 “ইঠাইত ইবনত, লুকুৰাঁ লুকুৰাঁ,
 “নিদিবা আপুনি ধৰা, মোক নবধিবা ॥
 “ভাবিছা মোলই কিয় ? মৰোঁ যদি মই আজি
 “মৰোঁ, তাত কিবা, হয় ! আছে নাথ ! হানি ?
 “বাখাঁ প্ৰাণ আপোনাৰ, থাকিলে জীয়াই
 “বেটীৰ নিচিনা বেটী পাবা লক্ষ্ণজনী ॥
 “বেলি তুমি উঠি-অহা তুংখুঙ্গীয়া (২) ফইদৰ
 (“ইন্দ্রবংশী বাজবংশ) জাতিৰ গোবৰ.

(২) আহোম বজাৰ প্ৰধানতঃ ৫ কৈদ বা পৰিষ্কাৰ, যেনে,
 “তুংখুঙ্গীয়া,” “দিহিঙ্গীয়া,” “চাৰিঙ্গীয়া,” “চাৰগুৰীয়া আৰু
 “নামকপীয়া” । “তুংখুঙ্গীয়া” কৈদ কেউকৈদতকৈ “নামকাদী,”
 গদাপাশি “তুংখুঙ্গীয়া” কৈদৰ । এই পাঠ কৈদৰ বাহিৰেও
 “তিগনীয়া” আৰু “পৰ্জীয়া” বুলি-হই কৈদ আছিল ।

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

তোমাৰ মৃত্যুত, নাথ ! হানি আহোমৰ
“(আহোম-ৰাজ্যৰ) কোনে দমাব বিপ্লৱ ?
“পলোৱাঁ পলোৱাঁ, নাথ ! অকালত হয় ! তুমি
“জীৱনৰ ৰঙ্গাবেলি নিনিয়াবা মাৰ ।
“গোলাপ গছৰ, হয় ! গোলাপ কলিটি.
“নউ ফুলোতেই, ঠাৰি নিচিন্ধাৰা তাৰ !!”

১০

কুঁৱৰীৰ কথা শুনি বিয়াকুল গদাপাণি
কি কৰিব নকৰিব হ’ল যে বিমোৰ ।
কিকপেনো যায় এৰি পৰাণৰ প্ৰাণ
জয়মতী আঁউসীৰ জুলি থকা জোঁৰ ?
অনায়াসে সকলোকে যাব পাৰি ত্যাগ কৰি,
সহজেই তিয়াগিব, পাৰি জানো, হয় !
পৰাণৰ প্ৰিয়তমা ? হৃদয়ৰ ধন
যাতকই শ্ৰেষ্ঠধন জগতত নাই ?

* * * * *
* * * * *

লাহে লাহে চাউঁডাঙ্গে পালেছি ওচৰ আহি !
কুঁৱৰীৰ কাকুতিত প্ৰাণৰ মায়াত
বিয়াকুল মনে, টুকি চকুলো চকুত
পলাই লুকালে গদা বনৰ মাজত ॥
সোৱামী সাৰিল জানি ছুখুনী কুঁৱৰী ধীৰে
এৰিলে কান্দোন, হায় ! নিবৰে মনত
হৃদয়ৰ ভুঁই জুই ফুঁৱাই ফুঁৱাই
পলোমালে চকুপানী চকুত শোকত ॥

বঠ স্বগ ।

“——Now chose your deed, to save or to destroy.

George Eliot.

“ Unless thou yoke thy liking to my will
I will murder straight, then I will slaughter thee.

—————Shakespeare.

নাই আক গদাপানি, নাই ক'তো ছিন-বান,
অকলে অকলে কান্দি আছে জয়মতী ;
এনেতে মিহিয়ে আহি ধবিলে হাতত,
নেবিলে, কতনো বাণী কবিলে মিনতি ॥
কাকুতি মিনতি কবি ক'লে কুঁৱৰীয়ে কান্দি :—
“তিকতা মানুহ' মই, কিয় ধব মোক ?
“মইটো নহওঁ তোৰ শতুক বজাৰ ?
“এবিদে.—এবিদে মোক. মাতৌ মই তোক ॥
“অবলা তিকতা মই গাৰো ক'তো একো হানি
“নাই কবা কোনে ক'তো জ্ঞান-বিখাসত;

"কিহু স্নিছা ধৰ মোক ? কৰিছে। মিনতি,
 "কটা ঘাত চেঙ্গা তেল মিন্দিবি প্ৰাণত ॥
 "জনম অধৰি মই ভুঞ্জিলো বহুত সুখ,
 "নুশুকালে চকুপানী লক বয়সৰ ।
 "ভাগ্য আকাশৰ পৰা মুগুছিলে মোৰ
 "সুখ শোক সন্তাপৰ কৰ্মায়া ডাঙৰ -
 "আজি দিনাক্ৰমি, মিহি ! ভাগ্যৰ ফেৰত মোৰ
 "নাই দেখা ছুচকুবে শান্তি সংসাৰৰ ॥
 "অমিয়া অধুৰী সুখ কাকেই বা বোলে,
 "পোৱা নাই আজিল'কে মোৰ জীৱনৰ ॥
 "কান্দোতে কান্দোতে, হায় ! টোকোতে চকুৰ পানী
 "অন্তৰত তুঁহ জুই থাকোতে ফুঁৱাই
 "জীৱনৰ আদখিনি শেষ হ'ল মোৰ ।
 "তথাপি 'মাপালো সুখ কপালত নাই ॥
 "বজাৰ তিকতা হ'লো সুবীৰ নাম ল'লো
 "বাজ ভোগ কিন্তু, হায় ! 'নহ'ল ভাগ্যত;
 "তথাপি 'নকৰি সুখ, 'দুখী কপালক;

ভিক্তাৰ আক্ৰমণ কাব্য ।

- "স্বামীয়ে সইতে আহি সোমালো বনত ॥
"কিন্তু, হায় ! অভাগীৰ (অদৃষ্ট দোষতে জানো)
"পতি-সঙ্গ-সুখ তাকে নাপালো নহ'ল ।
"পলাই লুকালে নাথ এৰি ঊৰ্ভাগীক ;
"দময়ন্তী এৰি যেনে সভ্যযুগে নল ॥
"কাবটু কৰিছে, মিহি, এৰিদে ই অভাগীক ;
"জুৰিছে ইমানে, আক-দুখ কিয় দিয় ?
"কাবো নোহো অপকাৰী অৱলা তিক্ততা,
"ধৰি থাকি আজি মোক কি কাৰণে নিয় ?
"বনৰ হৰিণী মই, এৰিদে বনত চৰোঁ
"বনে বনে ফুৰি মই কটাও জীৱন ;
"নোহে কাবো অপকাৰ অভাগীৰ পৰা ;
"মিছা অন্ত্যাচাৰ মোক কৰ কি কাৰণ ?
"এৰিদে বনত, মই গছৰ ডালত বহি
"বনৰ পখীৰ স্তৰে স্তৰিটি মিলাই,
"শোক-গীত গাই গাই বনৰ মাজত
"হৃদয়ৰ শোক-তাপ ধওঁ আঁতৰাহ ।

“এৰিদে নকৰো মই কাৰো ক’তো অপকাৰ

“আহোম ৰাজ্যত অগ্নি আৰু নোসোমাওঁ ;

“ৰাজ্য-সুখ ৰাজ-ভোগ আৰু নিবিচাৰোঁ,

“কিয় মিছা-ধৰ মোক ? এব. গুছি যাওঁ ॥

“* * * * *

“* * * * *”

২

এই বুলি কুঁৱৰীয়ে কৰুণ স্বেৰে কত—

কাকূতি মিনতি কৰি বুলিলে মিহিক,

কিন্তু, হায় ! তাৰ সেই কঠুৱা হৃদয়

নহ’ল কোমল ! এৰি নিদিলে বগীক ॥

পৰ্বতৰ শিলগুটি কতমো বছৰ থাকে

পৰি পৰি পৰ্বতৰ মইব প্ৰানীচত

তথাপি অলপো, হায় ! নহয় কোমল,

পমিব কি কালোঁনত কঠুৱাৰ চিত্ত ?

দেখিলে কি চকুপানী বলাকক চকুদুটিব

কঠুৱাৰ ছুচকুৱে চকুলো টুকিব ?

হিকতাক আশ্বাদান কাব্য ।

উন্ননি—বিননি শুনি কঠুৱা মিহিয়ে
আজিনে কি কুঁৱৰীক ধৰি এৰি দিব ?

৩

খস্বেৰে গৰ্জন কৰি কঠুৱা মাতেৰে
কঠুৱা মিহিয়ে চাই বুলিলে বাণীক;—
“এৰি দিব পাৰোঁ তোক, যদি তই দিয়
“ধৰি আনি গদাপাণি তোৰ সোৱামীক ॥
“নহলে, দে দেখুৱাই গ’ল কেনি তোৰ
“গদাপাণি কুলাঙ্গৰ ৰাজ্যৰ কাইট;
“নতুবা, জানিবি তোৰ আদৰৰ দেহা
“ওলমিব কাইলই পুৱা বৰশীত ॥
“যদি দিয় দেখুৱাই স্বামী আপোনাৰ ॥
“আদৰৰ প্ৰাণ লই থাকিবি জীয়াই,
“নহ’লে জানিখ, তোৰ নথাকে পৰাণ;
“মিহিৰ হাতত তোৰ আক বক্ষা নাই ॥
“জীৱন মৰণ আজি নিজৰে হাতত,
“বাথিব খুজিলে বাথ: প্ৰাণ আপোনাৰ ;

“কিয়নো চিন্তাৰ তই অকালত তোৰ
“জীৱনৰ ফুল দেহা কোমল লতাৰ” ?

৪

জয়মতী-“কিকপেনো কণ্ঠ, মিহি ! তেওঁ কেনি গ’ল গুছি ?

“মইটো যাওঁতে তেওঁ নাই পোৱা দেখা !

“পোৱা হ’লে দেখা, মই কই দিলো হয়,

“মিহি ! তোৰ হৃদয়ত নাইনেকি বেধা ? ”

মিহি—“নাই বেধা, নাই দয়া, মই মিহি চাউডাঙ্গ

“নিষ্ঠূৰ আমাৰ জাতি জানে জগতত ॥

“সঁচা কথা যদি তই নকৰ আমাক,

“ব’ল তোক লই যাওঁ বজাৰ কাষত ॥

“* * * * *

“* * * * *

৫

লগৰীয়া সবে স’তে লই কুঁৱৰীক

মিহি চাউডাঙ্গ হ’ল বনৰ বাহিৰ ;

সোৱামী সাবিল জানি দুখুনী কুঁৱৰী

প্ৰবোধিলে আপোনাৰ হৃদয় অধিৰ ॥

সপ্তম স্বৰ্গ ।

“ No no, I will not say it—
——— I choose, I will not take a heaven
Haunted with shrieks of far-off misery.

——— George Eliot

কতনাযে ল'ৰা বজা ফুচুলায় কুঁৱৰীক
তথাপি নকয় বাণী কথো সোৱামীৰ ।
কিকপেনো কয় তেওঁ ? কিয়নোবা ক'ব, হায় ?
স্বামীহেন ধন আৰু আছে কি তিৰীৰ ?
কতনাযে ল'ৰা বজা শাস্তি দিছে কুঁৱৰীক,
কতনো কহিছে, “কছোঁ গদা কেনি গ'ল ?”
কত চৰ কত ভুকু পৰিছে লাহৰি গাত,
তথাপি নকয় একো কুঁৱৰী অটল ॥
অমানুষী অত্যাচাৰ নিবৰে সহিছে বাণী,
নিবৰে নিবলে কান্দি চকুলো টুকিছে ।
তথাপি নকয় তেওঁ সোৱামীৰ কথা একো,

মিষ্ণুদয় ল'ৰা বজা কতনো মাৰিছে ॥

* * * * *

নহয় নহয় ষাণী অতি ভয়াঙ্কুৰা তিৰী,

নকষ নকষ তেওঁ কথা স্মোহামীব

অ'ক মাৰ চৰ ভুকু, নশাধম ল'ৰা বজা !

অ'ক কৰ কুৰদীক শাস্তিত অধিব ॥

নকষ নকষ তেওঁ কেতিয়াও সেই কথা

যাৰ পৰা হ'ব পাৰে দুৰ্গতি স্বাৰ্ভাৰ,

নাভাবিবি সপোনতো ক'ব সেই কথা তেও,

এনেকুৱা চিত, হায় ! নোহে কুৰখাৰ ॥

২

জানে ভালকই ষাণী তিকতাল ধন

নোহে ধন অলঙ্কাৰ স্বৰ্ণ বতন,

নোহে ধন মৰ্গি কেক ষাথকবা ৩ ৬.

স্মোহামীত বাঞ্চে ধন ক'তো মাট্ৰ আক ॥

জানে ষাণী ভালকই, স্বামী-ছেমহাৰ

তিক্ষুৰ আত্মদান কাব্য ।

হেৰালে নাপায় আৰু ঘূৰি জীৱনত;
তেনুৱা ধনক নেকি দিবহি চোৰক
থাকোতে পৰাণ-বাঘু দেহাৰ মাজত ?
প্ৰাণ যাব কুঁৱৰীৰ, তথাপিটো তেওঁ
আদৰৰ হেমহাৰ নিদিয়ৈ চোৰক,
পৰাণ থাকোতে ৰাণী কেতিয়াও তেওঁ
নিদিয়ৈ আপোন ধন হৰিব আনক ॥

৩

খঙ্গমনে ল'ৰাবজা কয় ঘনে ঘনে
“আপোনাৰ ভাল যদি আশা কৰ তই,
“প্ৰাণত যদিহে মায়া আছে অন্তৰত
“কইদে সোৱামী তোৰ আছে ক'ত গই ?
“নকবি যদিহে আজি, গদা কেনি গ'ল,
“আদৰৰ প্ৰাণ তোৰ নাথাকে দেহত,
“পাছত গদাকো ধৰি পৰাণ মাৰিম,
“নোৱাৰে পলাই সিটো সাৰিব বনত ॥
“গোটেই দেশৰ বন কবি পিটা পিট

“প্রতি গাঁৱেৰে প্ৰতি ঘৰে কৰি অন্বেষণ
 “ধৰিটো নিশ্চয় মই অনাম গদক,
 “(ৰাজ্যৰ কণ্টক) তাৰ বধিম জীৱন ॥
 “নক’ৰ গদাৰ কথা, পাৰিবি কি তই
 “ৰাখিব গদাৰ প্ৰাণ নকই নেমেলি ?
 “পাৰবা তেতিয়া তই ৰাখিব গদাক
 “যেতিয়া পশ্চিম ফালে ওলাবহি বেলি ॥”

৪

জয়মতী—“মহাৰাজ ! সেই কথা নেলাগে তোমাক ক’ব,
 “পাৰোঁবা নোৱাৰোঁ প্ৰাণ স্বামীৰ ৰাখিব,
 মইটো নকওঁ প্ৰাণ থাকোঁতে সি কথা,
 “যি কথাই অপকাৰ তেওঁক কৰিব ॥
 “নকওঁ নিশ্চয় মই কৰিও সি কথা, ৰজা !
 “কেনি গ’ল স্বামী মোৰ, ক’ত আছে গই,
 “দুঃগতিৰ হাতে সপি সোঁৱামা প্ৰাণৰ
 “নাধাওঁ অমৃত, স্নেহ নিবিচাৰোঁ মই ॥”

“তথাপি নকওঁ মই কথা সোৱাগীৰ ;
“নলওঁ, নালাগে মোক স্বৰ্গ-সুখ-ভোগ ॥
“নউ দেখোতেই যেন স্বামীৰ দুৰ্গতি মই,
“স্বোৱামীৰ ভাল দেখি য’ক মোৰ প্ৰাণ;
“মইতো বজ্জাৰ বাণী, স্বামীৰ তিকতা,
“নকওঁ স্বামীৰ কথা থাকোতে পৰাণ ॥”

লৰাবজা—“নকৰ, নালাগে বাক, পাবিব বাখিব জানো
“গদাৰ পৰাণ তই ?”

জয়মতী _____ “নালাগে তোমাক

“সেই কথা, মহাবাজ ! বাখোঁতা ঙ্গৰ;
“বাখিব হ’লে তেওঁ বাখিব গদাক ॥
“পাৰোঁবা নোৱাৰোঁ মই বাখিব স্বামীৰ প্ৰাণ,
“বাখিব পাবিম বুলি কোৱা নাই মই;
“কিন্তু মোৰ, (হায় ! ‘ঐ’ অভাগীৰ) পৰা
“তেওঁৰ অলপো বেন দুৰ্গতি নহয় ॥”

৬

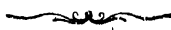
এই বুলি কুঁৱৰীয়ে টুকিলে চকুলো

ভিক্তাৰ আজ্ঞাদান কাব্য ।

হৃদয়ৰ বেগ শোকে সহিব নোৱাৰি;
টপ্ টপ্ কৰে, হায় ! পৰিলে মাটিত
তিয়াই তপত বুকু চকুলো দুখাৰি ॥
মনেমনে ল'ৰাৰজা বুলিলে মিহিক
“এইটো নকয় আজি গদা কেনি গ'ল,
“লইযাছো পুত্ৰ তই বনৰ মাজত
“শোধগই, গদা ক'ত ? কবি নানা ছল ॥
“ছলেবে নোৱাৰ যদি উলিয়াব তই
“এইৰ মুখৰ পৰা কথা সোৱামীৰ,
“তেতিয়া কৰিবিল বল দিবি নানা শাস্তি
“জানো কয় সঁচাকথা হই বা অস্থিৰ ॥”
এই বুলি ল'ৰাৰজা মিহিৰ হাতত
অভাগিনী কুঁৱৰীক সমৰপি দিলে,
লগৰীয়া স'তে মিহি ল'ই কুঁৱৰীক
আকউ বনৰ ফালে খঞ্জে টানি নিলে ॥

অষ্টম স্বৰ্গ ।

“—— I feel a hell of grief ! where is my crown ?
Gone, gone; and do I still remain alive ? ”

————— Marlowe.

“—— Out of the day and night
A joy has taken flight;
Fresh spring and summer, and winter hour
Move my faint heart with grief, but with delight
No more —— —O never more ! ”

————— Shelley.

“ For me, I think sometimes that life is death
Rather than life a mere affair of breath. ”

————— Lord Byron.

কুল কুল কুল কৰি টাবলুঙ্গ পৰ্বতত
বলিছে এখনি সক মনোমোহা নই,
নিৰমল পানী যেন ফটিকৰ ধাৰা,

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

নিচিন্ত মনোৰ যায় নাটাই নবই ॥
শোভা দিছে ছয়ো পাৰে নানা জাতি গছলতা,
সুৰলা সুবেবে গীত নানা পখী গায়;
কি সুৰলা বংশীধ্বনী ? তেনুৱা নহয়,—
মুকলীৰ মাত তেনে ভাল মুশুনায ॥

২

কত লতা কত গছ মেবাই ধৰিছে
বাজনী ব'দত কত বৰণ জ্বলিছে ॥
নই-কুল-কুলে কত ধৰিছে সঙ্গীত,
আনন্দত পমি যায় মানুহৰ চিত ॥
ভালেতোহে ক'ত মহামহা কবিবৰ
ভুচ্ছ ভাবি নগৰৰ শোভা মনোহৰ,
গভীৰ অবণ্য মাজে দূৰ পৰ্ব্বতৰ,
নিৰ্জ্জন নইব দক্ষিণে একাৰ গছৰ,
কল্পনা সখীক লই আপোন লগত
ভ্রমি ফুৰে পৰ্ব্বতত আনন্দ মনত ॥
প্ৰকৃতিৰ মনোমোহা ৰূপ চাবলই

চায় পৰ্বতৰ শোভা তথা হই হই ॥
ভালেতোহে স্নুকুমল শয়া এৰি থই,
নইব দাতিত কবি বহি থাকে গই ॥
ধূলিয়ে মাটিয়ে বহি গছৰ তলত,
প্ৰকৃতিৰ শোভা চায় আনন্দ মনত ॥
ভালেতো কবিৰ সেই সুখ ময় মন,
সংসাৰৰ সম্পদত নহয় অগন ॥
প্ৰকৃতিৰ মুছকৰ ৰূপ চাই চাই
কল্পনা সখীৰে স'তে সিমটো কটায় ॥

৩

আহা ! কি মধুৰ শোভা ই টাবলু (১) পৰ্বতৰ
যেনি চোৱা, তেনি মন হয় হৰমিত ;
মধুৰি-মধুৰি বলে মধুৰ বতাহ
ফাৰ অন্ত সকলোকে কবি আনন্দিত ॥
যেনি চোৱা, দেখি তেনি প্ৰকৃতি দেবীৰ হাঁহি,

(১) অৰ্থাৎ "টাবলু" পৰ্বতৰ । ঠায়ে ঠায়ে 'টাবলু'ক
"টাবলু" বোলা হৈছে ।

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

গছে হাঁহে, বৃক্ষে হাঁহে, হাঁহিছে লতাঈ,
সবৰে মুখত ছাৰি, এপনে কেৱল
চকুলো টুকিছে শোকে তললই চাই ॥
কোন তেওঁ ? তেওঁ কোন ? তেওঁ গদাৰাণি সেই,
নাগাক অকলে এবি আছেহি পনাই
টাবলুঙ্গ পৰিতত ; কান্দেছে শোকত
ভাৰি কুৰবীৰ দশা মহাশোক পাই ॥
ভৈয়ামত বেহা-কৰা দুগৌৰ মুখৰ পৰা
বাণীৰ বিনাই তেও শুনিছে সদাই ;
দিনে দিনে যোৰা যোৰে নগা আহ কয়
‘চাউডাঙ্গে কুৰবীক মাৰিছে কোবাই ॥’

৩

পৰিছেই দিনে দিনে তেওঁৰ কাণত,
বাণীৰ বিলাই যত বঁমৰ মাজত ॥
চাউডাঙ্গে কুৰবীক যত শাস্তি দিছে,
দিনে দিনে তেওঁ শয় । সকলো শুনিছে ॥
কিস্ত, হয় । কি কৰিব ? বাতৰোগী সি’হ

কিঞ্চপে কবিব' বধ চুইন্ত বাবক ?
 কি ক'ষ শক্রক মাৰি কবিব উদ্ধাৰ'
 আপোনাব কুরবীক প্রাণৰ' 'প্রাণক' ?

৫

সদয়ব শোক, হায় ! সৰ্হিব' নোঁৱাৰি আৰু
 কৰুণ স্ববেৰে গদা কান্দিলে দুখতঃ—
 “চাৰিওট চাই ঠাই কৰিলি, বিধতা !
 “নিষ্ঠ ব নিচনা তোৰ নাই ত্রিলোকত ॥
 “লাগাটটি লই দুয়ো মাঠকী-খাপেকী গামি
 “একেলগে কত স্থখে কৰিছিলো বাস !
 “নহ কিন্তু চাৰিওটি কবি থাম থান
 “ভাঙ্গিলি স্বখব ঘৰ ! কৰিলি নিবাস !!
 “ক দাবৰে ক'বণে কি, নিৰ্দ্ধয় বিধতা ! তই
 “কাঁৰিলি সৃজম মোক' 'জগত—মাজত ?
 “সংসাৰৰ মুখময়ী ছবি খনি দেখি
 “হাহিব' 'নাপাওঁনে কি' এই 'জগতত' ?
 “ক'হুৱা বিধতা ! তোৰ ক'হুৱা হৃদয় মন !

তিকাৰ আত্মনাম কাব্য ।

- "দয়া মায়া স্নেহ তৌষ নাইনে মমত ?
"দিছ চিবকাল দুখ কন্দুৰাঁ সদাই
"জনম দিয়াই মোক বজাব ঘবত ?
"নাইনে কি পূৰ হোৱা ইমানতো আক হায় !
"অনন্ত হেঁপাহ তোৰ দুখ দি গদাক ?
"আক কি মাৰিবি পুৰি জ্বলা অগমিত
"শোক-উৰা হৃদয়ৰ চিব শতাগাক ?

৬

- "আক কিনো দিবি দুখ দিলিতো বহুত ?
"বাপে-পোয়ে ঠাই-ঠাই কবিলি নিদ্দয় !
"তোৰ-দৰে নিদাকণ শত্ৰুৰ হাতত
"প্ৰাণসমা তিকাৰ কবিছ বিলাই ॥
"আক কিনো দিবি দুখ ? মাৰিবি পৰাণ ?
"মাৰ, তাত, বিধি ! যোৰ একো দুখ নাই
"মবিলেতো দুখ শোক যাৰ একে লগে ?
"সংসাৰৰ তাপে মোক আকতো নাপায় ?
"চিব শোকেঁ চিব দুখে জ্বলিছে পৰাণ

“পূৰ্বৰ সম্পদ-সুখ সকলোটি গ’ল !
“শোকে তাপে ছুখে আহি ভৰিলে হৃদয়;
“সৌভাগ্য—সুখৰ বেলি খন্তেক নব’ল ॥
“কি কাজ ! পৰাণ ৰাখি, নিৰ্দ্দয় বিধতা ?
“যম ! তোৰ দয়া মায়া নাইনে মনত ?
“পাপিষ্ঠ গদাক তই কিয়নো নেমাৰ ?
“নৰকৰ ছুখ কিয় দিছ জগতত ?”

৭

এই ৰূপে গদাপাণি কান্দিব ধৰিলে বহু
হিয়া মূৰ ডুকুৱাই টাবলু মাজত !
এনেতে ধৰিলে বেৰি বহু চাউডাঙ্গে,
দেখি গদা নিৰূপায় প্ৰাণৰ ভয়ত ॥
কিস্ত যে পুৰুষ গদা গদাবো হৃদয় সাহ
পুৰুষৰ দৰে, ধ’ই ভয়-অঁতবাই
নাকান্দি নামাৰি লৰ তিকতাৰ দৰে,
বীৰোচিত সাহ বল আনিলে গোটাই ॥
অতুল বলেবে আজি হ’ই গদা বলবান

ত্ৰিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

কাঠ-পুলি এটি ভাপি ললেহি হাতত,
খমেৰে গৰ্জ্জন কৰি শত্ৰু ফালে চাই
বুলিব ধৰিলে জ্বোধে নিৰ্ভয় মনত ।

৮

—“পাষণ্ড নবকী মিহি । লাজ নাই তোৰ ?-

“কিয় ধৰ মোক ? মই আছোহি পলাই ।

“আছে যদি তোৰ, ছুফ্ট ! মমতা প্ৰাণত,

“যা বেগাই এৰিমোক, নতু বক্ষা নাই ॥

“মইতো নহওঁ, ছুফ্ট ! ভয়াতুৰা তিৰী

“ধৰি বান্ধি অনায়াসে লই যাবি মোক ?

“ইন্দ্রবংশী বীৰ মই লাগি গদাপাণি

“সংহাৰিব পাৰো এক মুহূৰ্ত্ততে তোক ॥

গদাৰ বচন শুনি ছুফ্ট চাউডাঙ্গে

মিহিব টিপনী পাই ললে তৰোৱাল !

এৰি আশা পৰাণৰ গদাপাণিয়েও .

গছ-পুলি ললে ভাপি ছুহাতে ছুডাল ॥

পোন্ধৰ ষোলতা, হায় ! শত্ৰুৰ মাজত.

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

অষ্টম সৰ্গ ।

অকলে অকলে গদা ! কিন্তু ভয় নাই
অলপোঁ মনত আজি, অভিমন্যু যেনে
সপ্তবথী স'তে যুজে হই অসহায় ॥
দুদণ্ড কি তিনি দণ্ড গ'ল এই দৰে,
ছল চাই গদাপাণি ধৰিলে এটোক,
কাঢ়ি ল'লে তৰোৱাল হাতখনি পৰা,
কোবমাৰি দুডোখৰ কৰিলে লঠাক ॥
দুডোখৰ হ'ল লঠা (মিহিৰ ভতিজা)
দুৰন্ত সাহসী ডেকা, আক লঠা নাই
নিৰমূল হ'ল আশা মিহিৰ মনৰ
গদাক তিয়াগি সবে পলালে লুকাই ॥
ঘোৰ অৰণ্যৰ মাজে যেনিয়ে তেনিয়ে
প্ৰাণৰ ভয়ত সৰে মাৰিলে নিফাঁত;
নাই আক চিন-বান, নাই চাউডাঙ্গ,
আহিলে আকোঁ শাস্তি গদাৰ হিয়াত

* * * * *
* * * * *

ট

(৮১)

চিন্তা বাক্ষসীয়ে আহি ধৰিলে আকৌ কিম্ব
দুভগা গদাক বেৰি শোক তাপ লই,
আকউ উটিলে গদা শোক সাগৰত
বিয়াকুল মনে, হয় ! বিষাদিত হই ॥
আহিলে আকউ চিন্তা (পুনু নানা তৰহৰ)
কেনি যাব ? যাব ক'ত ? ক'তনো থাকিব
লুকুৱাই দেহা, হয় ? শত্ৰুৰ হাতত
কেনেকই, কি উপায়ে পৰাণ ৰাখিব ?
ভাবিলে “ইঠাই মোৰ নোহে আৰু নিৰাপদ
“ইঠাইত থাকিলেই বিপদ ঘটিব !
“আকউ, জানোবা হয় ! দুফট চাউডাঙ্গে
“আহি মোৰ ই ঠাইত পৰাণ মাৰিব ॥
“নাথাকোঁ ইয়াত আৰু—এই ঠাই আৰু হয় !
“নিৰাপদ নোহে মোৰ, গুছি যাওঁ গ'ই
“আন পৰ্ব্বতত-থকা অৰণ্যৰ মাজে,
“টাবলুৰ হাবি বন নই পাব হই ॥”

এই ভাবি গদাপাণি গ'ল এৰি টাবলুস
 লাহে লাহে ল'লে খোজ নামচাৰ # ফালে ।
 হাবি বম পাব হই লাহে লাহে গই,
 বহুত ক্লেণেৰে গদা নামচা ওলালে ॥
 নামচা পৰ্ব্বত পাই হ'ল পুনু নিবভয়
 বনৰ মাজত গদা দেহা লুকুৱাই ;
 ভাবিলে আকউ আহি এই পৰ্ব্বতত
 আৰু মোক শতুকৰে নাপায় নাপায় ॥

১০

কিন্তু হায় ! যিটোলই বিধতা বিমুখ হয়,
 কৰবাত তাৰ নেকি হ'ব পাৰে সুখ ?
 যাক নিজে বিধতাই দিব খোজে দুখ
 সি কি পাৰে ক'ৰবাত উপাৰ্জ্জিব সুখ ?
 কাৰ আছে জগতত এনেকুণী শুকবামত
 যিটে বাধা দিব পাৰে বিধিব ইত্যাত ?
 কোনেনো খণ্ডাব পাৰে বিধতাৰ বিধ

• নামচাৰ পৰ্ব্বত ।

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

তেনে প্ৰাণী তেনে লোক নেদেখোঁ ইয়াত ?
কি খণ্ডাব পাৰে গদাপাণি বিধতাৰ ইচ্ছা,
নোৱাৰিলে যাক, হায় ! ছাপৰ যুগত
পাণ্ডু পুত্ৰ পঞ্চ ভাই দেৱ অৱতাৰ,
আপুনি শ্ৰীকৃষ্ণ যাৰ সহায় লগত ?
ত্ৰেতা যুগে ৰামচন্দ্ৰ নিজে বিষ্ণু অৱতাৰ
নোৱাৰিলে বাধা দিব বিধিৰ ইচ্ছাত !
হৰিলে ৰাৱণে সীতা, পৰাণৰ প্ৰাণ,
নানা কষ্ট, নানা দুখ ভুগিলে লঙ্কাত ॥
কোনকুটা গদাপাণি কি কৰি খণ্ডাব, হায় !
বিধতাৰ ইচ্ছা আজি ? নামচাত্তো গই
শত্ৰুকৰ চাউডাঙ্গৈ ধৰিলেহি বেৰি,
আকউ ব্যাকুল গদা নিৰূপায় হই ॥
আকউ গোটাই, হিন্দু সাহস হিয়াৰ বল
পৃকমৰ দৰে গদা ল'লে তৰোমাল ;
কৰিলে আকউ যুদ্ধ (?) চাউডাঙ্গৈ স'তে,
প্ৰাণৰ ভয়ত সবে আকউ পলাল ॥

দৌৰ্ব্যেৰ অৰ্ঘ্য ভবা লতা গছ গছনিৰে,
ছুক্ৰ, চাউডাঙ্গ গই লুকাল আৰত ।
গলাও উলটি আহি গছৰ ছঁয়াত
জুড়ালেহি এখন্তেক দুখ ডাগৰত ॥

১১

মাই আৰু চাউডাঙ্গ । গ'ল যে পলাই,
আহিলে আকউ শান্তি দুৰ্ভগা গদাৰ ।
কিন্তু পুহু আহি চিন্তা নিৰ্দয়া বাক্সী
জ্বনা কলা কৰিলেহি মন দুৰ্ভগাৰ ॥
অকউ টুটৰ মাজে চিন্তা সাগৰৰ
উট-বুৰি গদাপাণি কান্দিব ধৰিলে ।
নিয়ৰৰ টোপা যেনে মাঘৰ মাহত,
গদাৰ চকুলো ধাৰি সিকপে সৰিলে ॥
“বিপতাৰ ইচ্ছা মোৰ মুগ্ধেহে বিপদ ।
“যতে আহো ততে আহি শতুকৰে পাই,
“কি কাজ মিছাতে আৰু পৰ্বত মাজত
“অকলে পলাই থাকি দুখ কষ্ট খাই ।”

ত্ৰিকটাব আৱদাম কাব্য ।

“পৰাণৰ প্ৰাণ মোৰ দুখিনী কুঁৱৰী

“মোৰ কাৰণেই, হায় ! ভুগিছে যাতনা !

“মোৰ কাৰণেই তেওঁ কোমল দেহাত

“অমানুষি অত্যাচাৰ সহিছে কতনা ॥

“কি কাজ পৰাণ ৰাখি ? লাগি যি প্ৰাণত

“পতিভ্ৰতা কুঁৱৰীয়ে ভুঞ্জিছে কেশ ?

“কিবা লাভ হ'ব তেনে ৰাখিলে পৰাণ

“যাত লাগি কুঁৱৰীৰ যাতনা অশেষ ?

* * * * *

* * * * *

১২

“তেমুৱা নৰকী প্ৰাণ কিনো হ'ব ৰাখিলে ?

“মহাপাপ হ'ব মোৰ সতীৰাণী মৰিলে ॥

“মোৰ কাৰণেই তেওঁ ভুঞ্জি অত যাতনা,

“মোৰ দোষতেই হ'ল অত দুৰঘটনা ॥

১৩

“কি হ'ব পৰাণ ৰাখি ? কি হ'ব মিছাতে ৰাক

(৮৬)

“সতী তিক্ততাক এনে যাতন# ভুই ?
“দেখিছে। মহতো আক নোরাবো সাবিব !
“বিধতা বিমুখ ! হায় ! কি হ'ব পলাই ?
“পলালো বহুত ! হায় ! আক মহই নপলাওঁ
“আপুনি নিজেই আজি ধবা দিওঁ গই,
“কি কবে কবক মোকে দুফট ল'বাবজা
“এবক বাণীক মোব দুৰ্ভগাক লই ॥”
এই ভাবি গদাপাণি পুনু বিয়াকুল মনে .
নামচা পৰ্বত এবি ওলালে বাহিব,
নানা কধা ভাবি ভাবি অৰণ্য মাজত
হ'ল দুৰ্ভগীয়া গদা অথিব-অবিব ॥

নবম সৰ্গ ।

“——’Tis so—Heaven wills, and my hour is nigh !”
——Pope’s Translation of Homer’s “Illiad”

“——And now she sees him ! fast the tear drops flow
Her accent stiff’d with the sobs of woe ;
She faints, she falls (her inmost heart-strings mov’d)
Despairing shrieks, repeats the name beloved
Gentler and gentler heaves her anguish’d breast

* * * *

Fond she embraced him,—wild with grief & sigh
The strain’d him closer to her heart and died”

—Voltare.

মহা অৰণ্যৰ মাজে কাঠ-চিতা চাউডাজে
পতি প্ৰাণা কুঁৱৰীক দিছে বান্ধা যাতনা ।
জোঁপাৰ আঁৰৰ পৰা বাণীৰ কেলেশ দেখি
গদাপাণি মনে মনে বিলাপিছে কতনা ॥

প্ৰাণৰ মায়াত কিস্তি ওলাব নোৱাৰে তেওঁ
 প্ৰাণৰ ভয়ত দেহা লুকুৱাই ৰাখিছে !
 ওলালেই জানো পাছে বেৰি ধৰে শত্ৰুকৰে,
 এই ভয়ে তেওঁ, হায় ! লুকায়েই চাইছে !!
 কত চৰ কত ভুকু পৰিছে বাণীৰ গাত,
 টঙ্গালি-চেপাত বাণী গত প্ৰাণা হইছে !
 তথাপি নকয় একো স্বোৱামীৰ কথা বাণী
 লাহৰি দেহত, হায় ! সকলোকে সহিছে !!
 লাহৰি পিঠিত কত চাবুক চমটা পৰে,
 চিগিছে পিঠিৰ ছাল ! তেজে ৰঙ্গা হইছে !
 শাস্তিত অধিৰ হই কান্দিছে কেৱল বাণী,
 নিৰ্জ্জন অবণ্য, হায় ! কান্দোনেৰে ভৰিছে !!
 বাণীৰ ছুখত যেন হই আজি বিষাদিত
 অবণ্যৰ গছ লতা বিয়াকুল হইছে !!
 দেখিব নোৱাৰি আক নিৰ্দ্দয় বাতনা এনে
 জগতৰ চকু সূৰ্য্য শোকে অস্ত গইছে !!

* * * * *

ভিক্তাব আত্মদান কাব্য ।

* * * * *

২

এনে নিদাকণ ছবি জানো ঢাকিবব মনে
মহা অন্ধকাৰে আহি ভবিলে জগত !
এন্ধাৰ দুপব্ নিশা, শুলে চাউডাঙ্গ,
এনেতে আহিল গদা বাণীৰ কাষত ॥
দেখিলে, বাণীৰ হ'ল প্ৰাণ, হায় ! ওষ্ঠাগত
পৰি আছে জগাকাঠ অৰণ্য—মাজত !
নাই মাত নাই বেলে মুখত বাণীৰ,
দীঘল উসাহ মাথোঁ বুলিছে নাকত ॥
বাণীৰ অৱস্থা দেখি হ'ল গদা বিয়াকুল,
পানি একাঁজলি আনি দিলেহি মুখত;
জ্ঞান পালে কুঁৱৰীয়ে, চকু মেলি চাই
দেখিলে প্ৰাণৰ প্ৰাণ স্বামীক আগত ॥

৩

যাব কাৰণেই তেওঁ ভুঞ্জিছে যাবিনা,
যাব কাৰণেই আজি প্ৰাণ যায়-যায় !
তেমুৱা স্বামীক দেখি চকুৰ অঁগতে,

মহাশোকে কুঁৱৰীয়ে বুলিলে যি নাই;

“মহাৰাজ ! প্ৰাণনাথ ! বন্ধহবদেও ! . (২)

“বান্ধি বাঢ়ি আক ভাত নিদিবা পেলাই !

“অত দিন গ’ল, আক কেৱলে . এদিন

“মই অতাগিনী, নাথ ! থাকিম জীৱাই ॥

“বাতি পুৰালেই, নাথ ! কাইলই মোৰ

“নিবদয় চাউডাঙ্গে বধিব জীৱন ! .

“কিয়নো মিছাতে আহি, এনুৱা . কালত

“চাপিছা ৰত্নৰ কাষ ? যোৱা, প্ৰাণধন !

“বৰ ভাগ্য মোৰ—”

গদাপাণ—“প্ৰয়ে ।—শত শিক . মোক !

“কাপুকষ !—তিকাৰক যাতনা কুঞ্জাই

“কি কাজ পৰাণ বাধি ? . নৰকী পৰাণ,

“নাই যাৰ, প্ৰাণেশ্বৰি । নৰকতো ঠাই . ॥”

জয়—“বৰ ভাগ্য মোৰ, নাথ ! . অন্তিম কালত

(১) ওপৰ প্ৰবন্ধৰ আহোম সকলৰ তিকতাই পিৰিয়েকক
‘বন্ধহব দেও’ বুলি কওঁত ।

‘তৰুতাৰ আত্মদান কাৰা ।

“দেখিলো তোমাৰ আজি যুগল চৰণ,
“অতি ভাগ্যৱতী মই, স্বামী-মুখ চাই
“আনন্দে হৰিষ মনে এৰিম জীৱন ॥
“যাতনা কি, প্ৰাণনাথ ? যাতনা নহয়
“এই মোৰ ; এই মোৰ সোৱামীৰ সেৱা ;
“স্বামীৰ নিমিত্তে প্ৰাণ আত্মা দেহ মন
“তৰুতাৰ, হায়, নাথ ! তাত দুখ কিবা ?
“নহয় দুখৰ দিন মোৰ আজি, নাথ !
“আনন্দৰ দিন মোৰ, নিমিত্তে তোমাৰ,
“তোমাৰ সেৱাতে এই দেহা নিয়োজিত
“ঊ দাসীৰ, প্ৰাণনাথ !———”

গদা —————“নিমিত্তে গদাৰ
“ঊ দশা তোমাৰ আজি ! নোৱাৰোঁ সহিব
“আৰু মই, প্ৰাণেশ্বৰি ! নাথাকোঁ লুকাই ;
“যি কৰে কবোক মোকে, এৰক তোমাক,
“মাৰে, মোকে চাউডাঙ্গে মাৰক কোবাই ॥”
জয়—“তৰুতাৰ ধৰ্ম্ম, নাথ ! দিয়াঁ তৰুতাক

“পালন কৰিবলই; নিমিত্তে স্বামীৰ
“(স্বামীৰ কাৰ্য্যত লাগি, স্বামীৰ সেৱাত)
“অবগতো মহা স্তম্ভ : তিকতা জাতিৰ ॥
“কিন্তু, নাথ ! আৰু ভূমি মাথাকা ইয়াত,
“শত্ৰুৱে দেখিলে হ'ব তোমাৰ বিলাই
“পলোৱাঁ পলোৱাঁ ভূমি, গুছি যোৱাঁ গই,
“নগা-পৰ্ব্বতত গই থাকিবা লুকাই ॥
“যি কৰিছে চাউভালে মোকেই কবক,
“যি সহিছে, আৰু, নাথ ! সহিয়ে থাকিম,
“মোক কৰা অত্যাচাৰ কৰিলে তোমাক,
“কেনেকই প্ৰাণনাথ ! সহিব পাৰিম ?
“শত্ৰুৰ বেঁতৰ কোৰ পাৰিছোঁ সহিব,
“কটাঘাঁত কলাখাৰ ষ'হাঙ সহিম,
“মোক কৰা অত্যাচাৰ কৰিলে তোমাক,
কেনেকই, প্ৰাণনাথ সহিব পাৰিম ? ”
“তিকতাৰ জন্ম, নাথ ! স্বামীৰ নিমিত্তে,
“স্বামীৰ স্তম্ভৰ অৰ্থে তিকতাক ধন,

তিক্ষতাৰ আত্মদান কাব্য :

“ (প্ৰেম ভাল পোৱা) আৰু সৰ্ব্বস্ব তিৰীৰ,

“মন প্ৰাণ; তিক্ষতাৰ তিক্ষতা জনম ॥

“সকলো স্বামীৰ অৰ্থে, তিৰী জনমত

“তিৰীৰ নিজস্ব ঘূলি একো নাই স্ত্ৰীৰ;

“তিক্ষতাৰ ৰূপ গুণ সৌন্দৰ্য্য অমিয়া

“সকলো স্বামীৰে অৰ্থে সকলো স্বামীৰ ॥

“তিক্ষতাৰ সকলো স্বামীৰ

“কিন্তু, নাথ ! স্বোৰামীৰ নহয় তিক্ষতা

“ভোগ বিলাসৰ মাত্ৰ বস্তু সংসাৰত,

“নোহে স্বামী তিক্ষতাৰ সামগ্ৰী খেলাৰ

“ (প্ৰেমৰ পুতলি মাৰ্থোঁ) তিৰী জনমত ॥

“তিক্ষতাৰ স্বামীস’তে অচ্ছেদ্য বন্ধন,

“অপূৰ্ব উদ্দেশ্য আহে উদ্দেশ্য মহত

“সিদ্ধ হয়, লভে ফল কৰি আত্মদান

“স্বামীৰ মঙ্গল অৰ্থে, স্ত্ৰীয়ে জীৱনত ॥

“তিক্ষতাৰ স্বামী, নাথ ! জীৱন সৰ্ব্বস্ব,

“পতি বিনে তিক্ষতাৰ নাই একো ধন,

“নাই স্নান তিকতাৰ, গোঁৱৰ সন্মান
 “স্বামী বিনে তিকতাৰ জীৱন্তে মৰণ ॥
 “তিকতাৰ ধৰ্ম্ম স্বামী—স্বামী কৰ্ম্ম ভ্ৰাৰ
 “ভক্তি মুক্তি তিকতাৰ সকলোটি পতি;
 “মহা পীঠ মহা তীৰ্থ স্বামী তিকতাৰ
 “ধৰ্ম্ম অৰ্থ কাম মোক্ষ অস্তিমৰ গতি ॥
 “পতিব্ৰত—পতি সেবা ধৰ্ম্ম তিকতাৰ
 “তোমাৰ কুঁৱৰী সেই ধনে ধনবতী
 “সি ধনৰ পৰা মোক নকৰা বঞ্চিত;
 “ধৰিছোঁ পাৱত, নাথ ! কৰিছোঁ মিনতি ॥”

* * * * *
 * * * * *

৪

এই বুলি কুঁৱৰীয়ে কাঞ্চিন ধৰিলে শোকে;
 শোকত অধীৰ হই বুলিলে গদাই;—
 “শত বিক, প্ৰণেশ্বৰ ॥ মোৰ জীৱনত
 “নবকতো আৰু মোক ক’তো ঠাই নাই ॥

ত্ৰিকতাক নাশ্বদান কাব্য ।

“প্ৰ . সমা ত্ৰিকতাক যাতনা ভুঞ্জাই এনে
“বিঃ. নবকিয়ে খোজে থাকিব জীয়াই”;
“তা সম পাপী নাই জগত-মাজত,
“যমেণ নিাদয়ে তাক নবকতো ঠাই ॥
“মই, প্ৰিয়ে ! ভাগ্য গুণে তোমাক অৰ্দ্ধাঙ্গী কপে
“পূৰ্ব জনমৰ ফলে পাইছিলো, হয় !
“কেনুৱা যে স্থখী, মই কি কই বৰ্ণায় ?
“ভাঙ্গিলে সি স্থখ কিন্তু কণা বিধতাই !!
“নপোনতো ভবা নাই হ'ব বুলি এনে দশা,
“মোৰ কাৰণেই ভুমি যাতনা ভুঞ্জিবা,
“মোৰ দোষে চকু পানী ওলাব চকুত,
“মোৰ দোষতেই ভুমি কেলেশ সহিবা ॥
“নাই কাজ আৰু, প্ৰিয়ে ! মোৰ এই পৰাগত,
“নপলাওঁ আৰু, মই—মিজে ধবা দিম !
“কি কাজ পৰাগ ৰাখি ? কেলেশ ভুঞ্জাই
“তোমাহেন ত্ৰিকতাক কি কপে থাকিম ? ”

৫

এই বুলি গদাপানি কুঁৱৰীৰ হাত ধৰি
ইনাই-বিনাই শোকে কান্দিব' ধৰিলে !
স্বামীৰ কেলেশ জানি পতি-প্ৰাণা কুঁৱৰীয়ে
স্বামীৰ পাৰত ধৰি দুখেৰে বুলিলে :-

৬

“মহাৰাজ ! প্ৰাণনাথ ! জয়মতী-প্ৰাণ !
“মোৰ দোষে ঘনে ঘনে চকুত তোমাৰ
“ওলাইছে চকু পানী, তিত্তিছে হৃদয়,
“পেলোৱা যুছি, হে নাথ ! চকুলো দুধাৰ ॥
“পুখুৰীৰ পদ্ম ফুল লৰে বতাহত,
“তল যায় কেতিয়াবা, আকউ ওলায়,
“কি দুখ পদ্মৰ তাত ? কিন্তু জঁয় পৰে
“যেতিয়া প্ৰাণৰ প্ৰাণ বেলি মাৰ যায় ॥
“তোমাৰো প্ৰিয়সী, নাথ ! দুখনী কুঁৱৰী
“নাই বোলা একো জ্বালা শাস্তিৰ জ্বালাক,
“বাঢ়িছে মাথোন মোৰ হৃদয়ৰ দুখ,

(১০৭)

ডিক্তার আত্মদান কাব্য ।

“প্রাণনাথ !—দেখি মই ব্যাকুল তোমাক ॥

“অনায়াসে সহি আছোঁ শান্তি দোবঘোব,

“বাত্তক নন্দনা, মই আনন্দে সহিম,

“নাকান্দিবা কিন্তু, নাথ ! নকবিবা শোক,

“তোমাব বিলাই দেখি কিরূপে থাকিম ?”

৭

ইদবে বনত ছুয়ে কত কথা পাতিছে,

ছুয়োটিয়ে শোকে দুখে কতনানো কান্দিছে ॥

চাউডান্ধে গম পাই, হাই মাৰি উঠিলে,

ছুখুর্না বাণীয়ে পুনু কাকূতিত ধবিলে ;

“পলোরাঁ পলোরাঁ, নাথ ! উঠা যোরাঁ, পলোরাঁ

“পাছত বিপদ হ'ব, যোরাঁ পুনু লুকুৰাঁ ॥

“* * * * *

“* * * * *”

প্রাণব মায়াত পুনু গদাপাণি লুকালে,

উঠি চাই চাউডান্ধে ক'তো কাকো নাপালে ॥

• • • • •

বাতি প্রায় তিমি পব ! এনে সময়তে
 চাঁউডাসে কুঁড়বীক আকউ ধবিলে
 দিবলই মহা শান্তি ! "ক'ন্ত গ'ল গলা ?
 "স্বামী তোব ? " এই ধুলি ঘনাই শুধিলে ॥
 তথাপি নকয় বাণী স্মোরাণীক কথা,
 অনায়াসে চব তুকু সহিছে দেহত,
 জোপাব আঁষত থাকি দেখিছে গদাই,
 তিকতাষ এনে দুখ সহে কি প্রাণত ?
 সহিব নোরাবি গলা প্রাণ আশা এবি
 ছদ্মবেশে (নগাবেশে) বাহিব ওলালে;
 জোপাব আঁষব পবা, ধীবে ধীবে গই
 অচিনাকি ডাও ধবি কুঁড়বীক ক'লে
 "কিয়নো সহিছ, আই ! ইনান কেলেশ ?
 "নকর কিয়নো তোব স্মোরাণীক কথা ?
 "লাহবি দেহত তই কিয় সহ দুখ ?

ছিকতাব আত্মদান কাব্য ।

“পবাণত, আই ! তোৰ নাইনে কি বেথা ?”
শোকে তাপে বাণীয়েও, খঙ্গমুৱা কই
ক’লে অচিনাকি ভাৱে, “নকুওঁ যা মই
“স্বোৱামোৰ কথা মোৰ । তোৰ কোনো হ’ল ?,
“মৰিলে মৰিম মই, মোৰ প্ৰাণ গ’ল ॥ :
“ডালোৱা নগাটো । তই, থাক পৰ্ব্বতত
“নাজানে নাগিনী ত্ৰেব স্বামী, কেনে ধন !
“কি জানিব মোল তুই সতী, তিকতাৰ ?
“মইতো ৰুহুওঁ তোৰ নাগিনী, দুৰ্জ্ঞান-?
“পবাণত, নগা তই, গুছি যা তালই,
নত আছে চান্দ তোৰ পৰ্ব্বত-মাজত ;
“সু” মনে তই তাত খাই থাকগই,
নামা বাব, শেল আৰু মোৰ, হৃদয়ত ॥
“* * * * *
“* * * * *

৯

পুথোৰ দোকামোকা, দুই চাউডাঙ্গে

ষড়্ধপৰ চাই, নগা যেন দেখিয়েই,

(ছদ্মবেশা গদাপাণি চিনিব নোৱাৰি)

পৰ্বতৰ মূৰী আঁকি শুবিলে সৰ্ব্বদেহ;—

“কোন পৰ্ব্বতৰ মূৰী আঁকি ‘অ’ হাজিৰি?”

“ক’ত যাব লাগে, এই পুৰাতী পৰলিকা?”

“আমাৰ মাৰুহ এটা গইছে; পলাই—

“পৰ্ব্বতৰ ফালে চাই, নাপাৰ্শ্বিকৰে ক’লা প’—

গদা—“গভকৰ পক্ষ (১) হাজিৰি, অ’ গই,

“আদহাতে আহোতে মোৰ বাস্তি শেন হ’ল;

“ক’ত দেখো কাকো মই দেখাৰে নাপালে,

“আহোতে বাটত, জানো তামা হ’ল গ’ল ॥

“বাক, বাদ কৰবাত তাক ব’ল, পা ৩,

“ততক কোনোমতে দিয়ান বাতাৰ ॥”

“এই বুলি গদাপাণি মৰি সেই গ’ই,

লাহে লাহে আৰ হ’ল আঁকি, আঁকি ॥

***

(১) গা পৰ্ব্বতৰ পৰ

আঁতবিলে কেঁহুজালি (বনচূরা উমা)
বন্যাব'দ লই পূবে ওলালে বেলিটী;
মাই আক নোকানোকা, উঁবিলে জগত
সোণালী কিবণে স'তে, অনন্ত জেউতী ॥
ওলালে আকউ গদা আন বেশ ধবি,
(সহিব নোরাবি দুখ প্রাণ প্রিয়সীৰ)
পুখুঁক'লে,—“কিয়, আই ! খাৰ নিচা হুখ ?
“কিয়নো নকর উই কথা স্মোণোব ?”
বাণয়ে ক'লে পুহু “জানো কোন পল
“ক'ম কেনেকই, পেহা ? (২) জ' দেহা মাই;

(২) বনবত কে এহা হেছ, ইয়াৰ আগত বাৰ গদাপাণিৰে
নগাৰ বেশধৰি কুব্বীক দেখা নিহিগহি, কিন্তু এয়াৰ তেওঁ সৰ্ব সাধা-
ৰণ তাৰেহ দেখা দিয়াত কুব্বী বিচুটি হ'ব। কেনেকৈ তেওঁৰ খাৰী
কাৰ পৰা আঁতৰি যাব, তেওঁ ইয়াকেহে ভাববলৈ বাবে। খাৰীক তাৰ
পৰা আঁতৰাই পঠাবলৈ মন কৰি, তেওঁ তেওঁৰেহে কথা এটা মাজি পৰা-

“শুছি যোবাঁ ভাৰি মাথোঁ, তিৰী বধ লাগে !

“মাৰে মোক চাউডান্দে মাৰক কোবাই ॥

“* * * * *

“* * * * *”

১১

সূৰুজক গাৰ্গী কবি ক’লে গদাপাণি
 আপোন মনতে, “শুভ্ৰ ! তুমি লেখছাই,
 “ইমান ক’লোহি মহ আৰ্জি কুঁৱৰীক,
 “কিয় সঁচা জুথ ? মে ত দিয়াঁ দেখুৱাই ॥

পাণিৰ ফালে চাই ক’লে,—“পেছা । ক’ব মানুহ ক’লৈ গ’ল মটনো
 “কেনেকৈ ক’ম ? যাবৰ সময়ত তেওঁৰো মোক কই যোৱা নাই ?
 “বাহক, বধলাগে । তুমি ইয়াৰ পৰা শুছি যোবাঁ, মোৰ মনত বৰ
 “বিবাদ লাগিছে ।” অৱশ্যে স্বামীক “পেছা” বুলি মতাত, চাউডান্দ
 বিলাকে গদাপাণিক চিনিব নোৱাৰিহে গদাপাণিয়ে “পেছা” বুলি
 কতাৰ ভেদ সুনি, বৰ ছথ বেজাৰেৰে তাৰ পৰা শুছি গ’ল । অৱশ্যে
 কুঁৱৰীয়ে তেওঁৰ স্বামীক “পেছা” বুলি সম্বোধন কৰিছিল, সৰ্ব্বতঃ
 সেই কাৰনেইহে আজি কালি মানুহে কথাত কয়:—

“মেনেহে পাৰ্বহি কালৰ বেছা

“পাটাৰ ডিকতাই বুলিব পেছা ॥”

ভিক্তাৰ সাজাদাম কাব্য ।

“তথাপি নকয় তেও, নিদিয়ৈ দেখাই,
“নিজে ধৰা দিব পোহোঁ, বাধা দিয়ে তেওঁ;
“শই কিয়া আৰু মোৰ একো প্ৰাণ, বাধা
“নিজা দোসে মবে বাণী, দোষী মোৰ কেও ॥”
এই বুলি গদাপাণি বিয়াকুল হৈ
ধীবে ধীবে ল'লে খোজ নামাশ,
দেখোঁতে দেখোঁতে হ'ল মোৰ মন কটু,
গত গছনিৰ আবে গদাক একালে ॥
আকউ অখিৰ হ'ল দুখুণী সুখী;
ধৰিলে আকউ শাস্তি ক'ব' বাণীক,
নিৰদয় চাঙিডাঙ্গ, বুলিলে আকউ,
“দেখাই দে গদাপাণি তোৰ স্বোৰামীক ।”
তেজেৰে বাঙলী বাণী প্ৰাণ যায়-যায় !!
তথাপি নকয় তেওঁ কথা স্বোৰামীক,
আপুনি সহিছে দুখ, আপুনি মৰিছে,
স্বোৰামীত লাগি, হয় ! আপুনি অস্থিৰ ॥
যত শোধে চাঙিডাঙ্গ, তত উঠে ধন

বাগীৰ মনত, হায় ! বাঁৰা-না-দৰে
তেজ গৰ্ব ভাবে তেওঁ বুলিলে শেহত;
“মুকথ ! মদপি ! ছুফ্ট ! জানিবি কিৰূপে
“যি চকুৰে তিৰুতাই চাই স্বোঁৱামীক ?
“কাটি-কাটি খাব ঘঁহ কটা ঘঁত মোৰ,
“মাৰ মাৰ্ কাট কাট্ এই ছুখিগক ॥
“কাটি কাটি মাংস যদি দিয় 'কুকুৰকো,
“তথাপি নিচিন্তো মই স্বামীৰ অহিত,
“মোৰ পৰা তাৰ একো সিদ্ধিকে নাপাৰ ॥
“স্বামী মোৰ মহাশুক, আৰাধ্য দেৱতা,
“প্ৰাণ যায়, তথাপিও নিচিন্তো অহিত !
“কাট যদি কাট মোক, নাপাৰ নিশ্চয়
“সি কথাৰ সিদ্ধি কিন্তু বাগীৰ গুৰিত ॥”

১২

এই বুলি কুঁৱৰীয়ে ব'ল মনে মনে;
নিৰদয় চাউতাক জলন্ত অনল !
ভাবিলে, “নিশ্চয় বাগী একেৰাকৈ মৰুয়,

(১০৫)

তিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

“শুদ্ধি থকা মিছা, একো নাইকিয়া ফল ॥”
এই ভাবি চাউডাঙ্গৈ ধৰিলে আকউ
টঙ্গালিৰ চেপাদিব’ দুখিণী বাণীক !
চেপাত অস্থিৰ হই, হায় ! অকালত
পৰাণ ত্যজিলে বাণী ভাবি স্মোৰামীক ॥
স্বামীৰ চৰণ চিন্তি আনন্দ মনত,
আহোম কুলক কৰি মৰ্ত্যত উজ্জ্বল,
নশ্বৰ জীৱন এৰি, লভিলে পাছত,
দয়াময় ঈশ্বৰৰ চৰণ যুগল ॥
এৰি বাণী পৃথিবীৰ ঘৃণনীয় সঙ্গ,
বাখি মহা সদকীৰ্ত্তি চিৰস্মৰণীয়,
“তিকতাৰ আত্মদান” শিকাই নাৰীক,
লভিলে প্ৰভুৰ পাছে চৰণ স্বৰ্গীয় ॥

১৩

যোৱা, বাণি !—

য’ত নাই সংসাৰৰ বিষন্নয় ছবি,
য’ত নাই শোক দুখ বিষাদিত চিত,

(১০৬)

মানুহৰ নাই য'ত খিয়লা-খিয়লি,
যোৱাঁ, বাণি ! থাকীগই তুমি সিঠাইত ॥

যোৱাঁ, মাতৃ !—————

য'ত নাই ল'ৰাৰজা দুখ চাউডাঙ্গ,

য'ত নাই সংসাৰৰ বিপদ অহিত,

নালাগে ভুঞ্জিব য'ত যাতনা বিষম,

যোৱাঁ, আই ! থাকীগই তুমি সি ঠাইত ॥

যি ঠাইত কোতিয়াও অত্যাচাৰ নাই,

সকলোৰে সদাচাৰ য'ত দেখা যায়;

যলই অলেখ জঁৱ যাবৰ আশাত

আশাব নাৱত উঠে কাল-সাগৰত,

(কোটাৰ মাজত কিন্তু এটা দুটা যায়)

যোৱাঁ, মাতৃ ! যোৱাঁ গই তুমি সেই ঠাই ॥

যোৱাঁ, দেবি !—————

তুমি—————

দেখুৱালা জগতৰ তিকতা জাতিক

পতিপৰায়ণতাৰ চৰিত্ৰ মহত,

তিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

কি-এক অপূৰ্ণ ভাব সতী-হৃদয়ৰ
পতি-প্ৰেম ! কি মাধুৰ্য্য অতুল মৰ্ত্যত !!
পবিত্ৰ কবিনা তুমি মৰ্ত্যভূমি, সতি !
পতিৰ মঙ্গল অৰ্থে কৰি আত্মদান ।
জন্মভূমি তবু, দেবি ! হ'ব গোববিত
যাবচ্ছ্ৰে দিবাকৰ গাই তবু গান ॥
শিক্ষা দিলা জগতক—————
সতী তিকতাৰ প্ৰেম শান্তি-নিকেতন
শোকে তাপে-ভৰা এই সংসাৰ—মাজত,
নথকাহেঁতেন, দেবি ! সি প্ৰবিত্ৰ প্ৰেম
হ'ল হয় মৰিশালি গোটেই জগত ॥
পতি-প্ৰেম তিকতাৰ নথকাহেঁতেন,
নহ'লহেঁতেন বাস-যোগ্য মানৱৰ
ই জগত ই সংসাৰ হুখে-শোকে ভৰা
সতী-প্ৰেম শান্তি মাথো এই জগতৰ ॥
যোৱা, দেবি !—————
পাট্টিছোঁ বহুত, দেবি ! শুনিছোঁ বহুত

ধৰ্মসতী ৰমণীৰ কাহিনী শুন্দৰ,
 স্বামী-পাগালনী কিন্তু নাই দেখা মই
 তোমা-দৰে আৰু সতী (নান্দনী দক্ষৰ) ॥
 স্বামী কুৎসা পতি-নিন্দা শুনিব নোৱাৰ
 পতি অৰ্থে দেহত্যাগ কৰিছিলে সতী;
 স্বামীৰ মঙ্গল—অৰ্থে, স্বামী পাগলিনি ।
 আত্মদান কাৰি তুমি ৰাখিলা স্নকীৰ্ত্তি ॥
 সতীৰ গলিত দেহা খণ্ডে খণ্ডে পৰি
 শত শত মহা তীৰ্থ উৎপত্তি মৰ্ত্যত
 তযু আশীৰ্ব্বাদবলে হোক ঘৰে ঘৰে
 জন্ম শত জয়মতা আসাম—মাজত ॥

যোৱা, সতী ।—————

সাবত্ৰী জানকী আদি দময়ন্তী সতী
 সিচাইত আছে স্নখে হই হৰষিত;
 চিৰস্নখ চিৰশান্তি বিৰাজিছে তাত,
 যোৱা, সাত ! থাকগই তুমি সিচাইত ॥
 মানবী নোহোৱা তুমি, দেবী অৱতাৰ,

তিক্ততাৰ আত্মদান কাব্য ।

মানবীৰ কাপ খৰি দেখালা মৰ্ত্যতে
“তিক্ততাৰ আত্মদান” ভকতি পতিত,
সতী তিক্ততাৰ ধৰ্ম জগত—মাজত ॥
যোৱা, দৌব ! —————
তুমি যোৱা গই, —————
তোমাৰ নিমিত্তে, হায় ! নাকান্দো অলপো,
কান্দিব অমল কালে কাৰণে তোমাৰ ।
থাকে মানে চন্দ্ৰ সূৰ্য আকাশ—মাজত
টাৰু জপতে, হায় ! চকুলো দুখৰ ॥
থাকিব বিমান দিন অসমীয়া জাত
জগতত ব'ব নাম অসম ভূমিৰ,
থাকিব তোমাৰ ছবি জদয়ত—অঁকা
তত্ত্বদন, ছেৰা সতি ! আসাম বাসীৰ ॥
কল্পদশাবেল, সতি ! যদিওবা আজি
নিাদয়ে তোমাৰ সতি-সন্ততিক বাট
পঠাৰৰ পকাধানে ! যদিও আহোম
সম্ভাৰ্য বিহীন হই হীন অৱস্থাত

ধনহীন মানহীন যদিও আহোম
 “কি-এক পদার্থ” আজি হিন্দু সমাজত
 আসামৰ, কিষ্ক. দেবি ! হ’ব গৌৰবিত
 আহোমৰ নাম তবু সতীত্ব বলত ॥
 পতিব্রতা মহাধৰ্ম্ম তাৰ প্ৰভাৱত
 তবু আশীৰ্বাদবলে তোমাৰ সম্ভান
 নিজ নিজ ভুল ক্ৰটি কৰি সংশোধন
 আচৰিব আপোনাৰ জাতিৰ কল্যাণ ॥
 যদিওবা অকালত ডুবিছে, হে মতি !
 আহোম সৌভাগ্য-ৰবি, বিষাদৰ ছাঁই
 অৱৰিছে আহোমক, যদিওবা আজি
 পূৰ্বৰ সম্পদ আৰু আহোমৰ নাই
 তোমাৰ স্বকীৰ্ত্তিবলে, জগত মাজত
 আহোমৰ হ’ব ঠাই ওপৰ খাপত ॥

দশম সৰ্গ ।

—Wild with despair, I shed a copious tide
Of flowing tears and thus with sighs replied:
Fly'st thou loved shade, while I thus fondly mourn ?
Turn to my arms, to my embraces turn."

—Pope's Translation of Homer's "Odyssey."

কল্পনা ! কবির প্ৰাণ ! পদত তোমাৰ
ই মিনতি আজি মোৰ, কোৱাঁ, দেবি ! মোক
ক'ত আছে গদা আজি ? আছে কেনেকই
সহি আপোনাৰ সতী তিকতাৰ শোক ?
অশেষ যাতনা ভুঞ্জি শত্ৰুৰ হাতত
কুঁৱৰীতো গ'ল আজি তিয়াগি সংসাৰ ?
এমুৱা কালত গদা ক'ত আছে গ'ই ?
সহিছে কিৰূপে শোক হৃদয়ে গদাৰ
আহাঁ দেবি ! কোৱাঁ মোক, দেখুৱাঁ গদাক,
নকৰিবা বেলা-মোৰ বিৰ্গম্ব নসম্ব;

মিনতি কৰিছোঁ অত তথাপি তোমাৰ,
 মোলই অলপোনেকি কৰুণা নহয় ?
 স্বৰ্গীয় কৰুণা, দেবি ! হিয়াত তোমাৰ,
 বিবাজ কৰিছে তাত অমৃতৰ ধাৰ;
 অনন্ত তোমাৰ দয়া অনন্ত কৰুণা,
 দয়া কৰি, দেবি ! মোৰ পূৰোঁ কামনা ॥
 তোমাৰ প্ৰসাদে, দেবি ! কতনো কবিয়ে
 স্বৰ্গৰ দেৱতা আনি বাখে জগতত,
 মৰ্ত্যৰ মানৱ লই তোমাৰ কুপাত
 আনন্দ মনেবে থয় স্বৰ্গৰ মাজত ॥
 দয়াকৰা যদি ভূমি, নাই এনে কাম
 নোৱাৰে কবিয়ে যাক সমাধা কৰিব;
 নাই ছবি এনেকুৱা ক'তো ত্ৰিলোকত
 কবির ভূমীয়ে যাক নোৱাৰে আঁকিব ॥
 আহাঁ, দেবি ! যাওঁ আজি নাম্ভাৰ কালে,
 আছে জানো তাতে গদা প্ৰাণৰ তন্নত,
 অকাল মৃত্যুৰ কথা সতী তিকতাৰ

তৰ্কতাৰ আত্মদান কাব্য ।

শুনি জানো দুখে আজি কান্দিছে শোকত ॥

* * * *
* * * *

২

নামচাৰ এটা জুৰি দাতিত
এজুপি ডাঙৰ গছৰ তলত,
ভাবি প্ৰিয়সীৰ যাতনা বিষম
বহি আছে গদা বিষাদ মনত ॥
বহুৰাতি হ'ল তথাপিও নাই
দুচকুত আজি টোপনি গদাৰ;
বিয়াকুল মনে কান্দিছে শোকত
টুকিছে সঘনে চকুলো দুখাৰ ॥
কান্দিছে শোকত চকুলো টুকিছে,
ঘনে ঘনে থাকি হৃদয় কপিছে ॥
কিন্তু গদাপাণি নাই জনা, হায় !
আক যে কুঁৱৰী সংসাৰত নাই ॥
কুঁৱৰী যে আজি তিয়াগি সংসাৰ,

তিয়াগি অশেষ যাতনাব ঠাই,
দেবী মূৰ্ত্তি ধৰি গইছে স্বৰ্গত
ছুৰ্ভগীয়া গদা একো জনা নাই ॥
নাই জনা গদা এতিয়াও একো,
কুঁৱৰী যে আজি শত্ৰুৰ হাতত
অশেষ যাতনা ভুঞ্জি অৱশেষে
বিবাজিছে আজি স্বৰ্গৰ মাজত ॥
নাই জনা গদা এতিয়াও একো
মাথোঁ ছুখে শোক কৰিছে ক্ৰন্দন,
কান্দি কান্দি ছায় ! দুখ বেজাৰত
অৱশেষে তাতে কৰি শয়ন ॥
আহিলে গদাৰ চকুত টোপনি,
লাহে লাহে হ'ল টোপনি মগন,
টোপনিত্তে গদা গছৰ তলত
দেখা পালে এটি অপূৰ্ব সপন ॥

৩

দেখা পালে, যেন সোঁট দৰে বাণী

ভিক্তাব আত্মদান কাব্য ।

হাৰাশাস্তি হই টঙ্গালি চেপাত
হ'লগত প্ৰাণা, সূখী তথাপিও
ঔৰ্হুৰ্গি দেহাটী স্বামীৰ সেৱাত ॥
দেখা পালে যেন আকাশৰ পৰা
দেৱকন্যা সৱে হাঁহি মনে আহি,
চাপিলে ওচৰ দুখিনী বাণীৰ
বজাই মধুৰ সুললিত বাঁহি ॥
এটা দেৱকন্যা ক'লে কুঁৱৰীক,
“নাকান্দিবা সতি ! অন্ত হ'ল চুখ ।
“নালাগে ভুঞ্জিব অংক সংসাৰৰ
“অশেষ যাতনা নিদাকণ শোক ।
“গোলোক-স্বামীয়ে বৈকুণ্ঠৰ পৰা
“দিছে এয়া, সতি ! বথ পঠিৱাই,
“উঠা, দেবি ! তাতে, কৰা আৰোহণ ”
ধীবে ধীবে বথ আনিলে চপাই ॥
অন্ত এজনাই ক'লে কুঁৱৰীক,
“জগতৰ আয়ে দিছে পঠিয়াই,

“এয়া পিন্ধা সতি । দেৱ সাজ পাব, ”
কুঁৱৰীক দিগৈ সাজ উলিয়াই ॥

“আপুনি লক্ষ্মীয়ে ” ক’লে আন এটা,

“দিছে বাছি বাছি এয়া অলঙ্কাৰ

“পিন্ধা থাক মগি খুৰিয়া কাগত,

“দেৱৰ গহনা বস্ত্ৰ দেৱতাৰ । ”

ধীবে ধীবে উঠি পিন্ধিলে কুঁৱৰী

বস্ত্ৰে সাজপাব, অলঙ্কাৰ লই ।

এটা দেৱকন্ঠায় বান্ধিলে বাণীৰ

হৃন্দৰ খোঁপাটি মনোহৰ কই ॥

“পোলোম জীয়াৰী” ক’লে এজনাই,

“বাসৱ-প্ৰিয়া আতি সাদৰত

“দিছে পঠিয়াই পাবিজাত পাৰ্হি,

“পিন্ধা এয়া, সতি । সাদৰে সুবত ॥”

ধীবে ধীবে উঠি পিন্ধিলে কুঁৱৰী

বস্ত্ৰে অলঙ্কাৰ সাজ-পাব লই ।

এটা দেৱকন্ঠায় বান্ধিলে বাণীৰ

তীৰ্ত্তাৰ জাহ্নদান কাব্য ।

সুন্দৰ খোপাটী মনোহৰ কই ॥
আন এজনাই মধুৰ বচনে
ক'লে কুঁৱৰীক, “পিন্ধা কপালত
“এইয়া সেন্দূৰ দিছে পঠিয়াই
“আপুনি বতিয়ে আনন্দ মনত” ।
সেন্দূৰৰ টেমা দিলে উলিয়াই
বঙ্গমনে ফোঁট পিন্ধিলে কুঁৱৰী ;
বথখনি আনি দেৱকন্যা মবে
তুলিলে বাণীক বথত আদৰি ॥

8

যুথিলে বথৰ চকৰি চাৰিটা,
চলে বথখনি সত্ৰবে গমনে ;
বথৰ ওপৰে দোখা প্ৰিসীক
ক'লে গদাপাণি ককণ বচনেঃ—
“কিয় যোৱা, শ্ৰিয়ে । ছুৰ্ত্তগাক এৰি ?
“তুমি যে গদাৰ পৰাণৰ ধন ?
“মোকো লই বোৱা লগতে তোমাৰ,

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

দশম সর্গ

“কিয় কবা আজি অকলে গমন ?
“ব’বা দেৱকণা ! বোৱাঁহে অলপ ,
“দুৰ্ভগাক লাগি এখন্তেক বোৱাঁ ;
“ব’বাছেঁ।, অলপ, পৰাণৰ প্ৰিয়ে !
“কিয় আজি মোক এৰি থই যোৱা ? ”
“কি কৰিম, নাথ ! ” কুঁৱৰীৱে ক’লে
“দেৱকণা সৰে জানো, কিবা ছলে,
“ভুলাই দাসীক তুলিলে বথত,
“আনিলে অকলে আকাশ মাজত ॥
“নামি যাব খোজোঁ, নোৱাৰো নামিব,
“লাহে লাহে বথ উঠিলে বজত,
“কেউফালে চাঁও, নাই বাট-পথ
“ছ’য়া-ময়া মাথোঁ দেখিছো চকুত ॥”

৫

এনেতে এজনী দেৱকণাই
ধীৰে ধীৰে ক’লে গদালই চাই :-
“নাকান্দিবা, বজা ! নোপোৱা বাণীক

ডিক্ৰুৱাৰ আত্মদান কাব্য ।

“নোপোৱা মৰ্ত্যত আৰু প্ৰিয়সীক ॥
“বৈকুণ্ঠ-ঈশ্বৰী জগতৰ আই,
“তেওঁৰ আজ্ঞাত ল’লোহি বাণীক,
“নাকান্দিবা, বজ্জা ! নকৰিবা দুখ,
“নোপোৱা ইয়াত আৰু প্ৰিয়সীক ॥”
ধীৰে দেৱকন্যা ব’ল মনে মনে,
বথ খনি গই উঠিলে বহুত,
বিষাদ মনেৰে চাই আছে গদা
শোকে তাপে টুকি চকুলো চকুত ॥
বাণীয়েও, হায় ! সোৱামীক এৰি
কান্দিব’ খবিলে বিষাদ মনত;
কয় দেৱকন্যা, “কিয় কান্দা, সতি ?
“কিয়নো চকুলো টুকিছা শোকত ?
“মহা পাপে ভবা দুখৰ সংসাৰ
“তিয়াগি আহিলা, কান্দা, সতি ! কিয় ?
“ব’বাছো অলপ, পাৰা অলপতে
“স্বৰ্গ সুখ ময়, সুখ স্বৰ্গীয় ॥

“চিৰ সুখ তাত চিৰ শান্তি আছে,
“অমৃতৰ নই বইছে সদাই,
“নাই তাত দুখ, নাই তাত শোক,
“তাত সংসাৰৰ সস্তাপে নাপায় ॥
“দয়াৰ সাগৰ গোলোক ঈশ্বৰ
“অনন্ত জ্যোতিবে সদাই বিৰাজে,
“দাতিতে প্ৰভুৰ শোভে তাত, সতি !
“লক্ষ্মী সবস্বতী মনোহৰ সাজে ॥
“কিয় কান্দা, সতি ? দেখি সেই ৰূপ
“গুছিব তোমাৰ হৃদয়ৰ হৃদয়ৰ দুখ;
“অনন্ত হেঁপাহ পূৰ্ণ হ’ব, সতি !
“কিয় কান্দা মিছা ? নকৰিবা শোক ॥
“স্বৰ্ণ সিংহাসন থইছে লক্ষ্মীয়ে
“নিজে বীণাপানী গাঁথিছে সঙ্গীত,
“স্বাৰ আত্মদান” ! “জয় পতিব্ৰতা ॥”
“বাজি “কচ্ছপীয়ে” কৰিব মোহিত ॥

“কিয় কান্দা, সতি ! তুমি আহিছা স্বৰ্গত ?
“সংসাৰৰ অত্যাচাৰ নাইকিয়া য’ত;
“য’ত নাই শোক তাপ, প্ৰাণৰ বেদনা,
“য’ত নাই বিষময় পাৰ্থিব লাঞ্ছনা ॥
“কিয় কান্দা, সতি ?—————
“নাই তাত ভিন পৰ সকলো সমান,
“নাই তাত শত্ৰু মিত্ৰ, অপূৰ্ব বিধান;
“নাই তাত ‘স্বন্দ-হাই’ (বিহ হলাহল)
“নাই তাত কুলক্ষণ, ঘোৰ অমঙ্গল ॥
“সিদেশত নাই মাটি, ফুলময় ঠাই,
“অমৃতৰ মই বলে পানী তাত নাই ॥
“নাই তাত দিন ৰাতি, নাই অন্ধকাৰ,
“সদাই পোহৰ তাত স্বৰ্গীয় বিভাৰ ।
“লাখে লাখে ফুলে তাত পাৰিজাত ফুল,
“গাঁথে মালা দেৱকন্যা গাঁথন অতুল ॥
“কোকিলীৰ স্নবে স’তে স্নবটী মিলাই,

"মনোহৰ গীত গায় ফুলনী ভৰাই ॥
 "নাকান্দিবা, সতি ! তুমি নকৰিবা শোক,
 "প্ৰভুৰ চৰণ পালে যাব শোক হুখ ॥
 "সমবপি দিবা প্ৰাণ প্ৰভুৰ পাৰত,
 "নোপোৱা কধিও আৰু সন্তাপ মনত ॥"

৭

এই বুলি বথ খেদিলে বেগাই,
 পালে গই বথ স্বৰ্গৰ দুৱাৰ,
 আপুনি লক্ষ্মীয়ে আহিলে ওলাই
 মুছিলে বাণীৰ চকুলো দুপাৰ ॥

৮

সাদৰি লক্ষ্মীয়ে চাই বুলিলে বাণীক ঃ—
 "সংসাৰত ভুঞ্জি বহু যাতনা কেলেশ
 "আহিছা স্বৰ্গত, আই ! নকৰিবা শোক,
 "সুখৰ স্বৰগ এই সুখ ময় দেশ ॥
 "আই আই ! সুখে থাকি স্বৰ্গৰ মাজত
 "সাবিত্ৰী, জানকী, শৈব্যা স্তৰ্ভীৰ কাষত,

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

“আছে য’ত দময়ন্তী দ্ৰৌপদী সুখত

“আহাঁ, আই ! থাকঁ স্নেহে তুমি সি ধানত ॥

৯

“নন্দন বনৰ পৰা আনি পাৰিজাত ফুল

“গাঁথিছে স্নন্দৰ মালা আজি বিজয়াই,

“অতি হাবিয়াম কৰি তোমাক পিঙ্কাম বুলি

“আনিছে সি মালাধাৰি খালত ভৰাই ॥

“আহাঁ, আই ! নাকান্দিবা নকৰাঁ মনত্ দুখ,

“খোঁপাত পিঙ্কাই দিওঁ, আহাঁ, মালাধাৰি ।

“বিমাদ ব্যাকুলা হই আক নকৰিবা শোক

“নুটুঁকিবা আক, আই ! চকুলো দুখাৰি ॥

১০

“বহু ক্ৰেশে বহু দুখে দুখ ভাগৰত

“পিয়াহ আতুৰা হই আহিছা বাটত,

“আহাঁ, আই ! কৰাঁ পান স্নেহেৰে অমৃত

“এৰি দিয়াঁ শোক, হোৱাঁ আনন্দিত চিত ॥

“পথত্ৰমে, ব’দ তাপে ওলাইছে ঘাম;

“আই, আই ! দেৱকন্যা বিচিব তোমাক
“সুন্দৰ চাগৰে স’তে মুছিব সাদৰে
“তোমাব মুখৰ এই ষামৰ টোপাক ॥”

১১

অন্তহ’ল কমলাৰ কথা মধুময়,
আকউ চলিলে বথ ঘৰ-ঘৰ-কই;
ঘৰ্ ঘৰ্ ঘৰ্ কৰি বাজিলে চকৰি
শুনি সি শব্দ গদা উঠিলে চিৰ্ঘৰি ॥
সাৰ পালে গদাপাণি লুকালে সপোন,
চকু মেলি চাই দেখে বাতটী পুৱালে;
সপোনৰ কথা ভাবি হই বিয়াকুল,
নামচা পৰ্বত এৰি আকউ ওলালে ॥

একাদশ সর্গ ।

“——Weep not for her, in her spring time she flew
To that land where the wings of the soul are unfurl'd
And now like a star beyond evening's cold dew
Looks radiantly down on the tears of this world.”

Moore.

মপোনৰ কথা ভাবি হই অতি বিয়াকুল
লাহে লাহে আহি গদা পালেহি পাছত
তেজেরে বাঙ্গলী দেহা দুখীয়া বাণীৰ, হায় !
পৰি আছে য'ত সেই অৰণ্য যাজত ॥
দোঁগলে স্নেহৰ কথা তালে তিলে ফলিয়ালে
সঁচাকৈয়ে কুঁৱৰীৰ প্ৰাণ আৰু নাই ।
সঁচাকৈয়ে জগতত বাণী আৰু মাইকিয়া,
সঁচাকৈয়ে গ'ল বাণী স্নামীক পেলাই ॥

* * * * *
* * * * *

কুঁৱৰীৰ নবাশটী আকোৱালি লই গদা
দাৰুণ শোকত আজি কান্দিব' ধৰিলে
হিয়া মূৰ ডুকুৱাই বনৰ মাজত, হায় !
নিৰ্জ্জন অৰণ্য আজি কান্দোনে ভবিলে ॥

২

“কেনি গ’লা, প্ৰিয়ে ! তুমি এৰি থই মোক ?
“তোমাৰ বিহনে, হায় ! জগত শ্মশান প্ৰায় ;
“তোমাৰ বিহনে মোৰ সকলো এক্কাৰ !
“তোমাৰ বিহনে শূন্য হৃদয় গদাৰ ॥

৩

গা তোলা গা তোলা, প্ৰিয়ে ! আৰু নাথাকিবা শুই ;
“উঠিবৰ সময় হইছে ;
“গছৰ ডালত কৰে চৰায়ে কোঢ়াল, প্ৰিয়ে !
“চোৱা বেলি ওলাৰ খুজিছে ॥
“আগৈয়ে দেখোন, প্ৰিয়ে ! উঠা তুমি বাতিতেই,
“কিয় আজি বিপৰীত ভাব ?
“কিয় হ’লা এলেহুৱা ? অত বেলি শুই আছা ?

ত্বিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

“প্ৰিয়ে ! এই বৰ কুস্বভাৱ !!

৪

“নে

“মোৰ ওপৰতে কবি আজি অভিমান,
“শুই আছা অত বেলি নমতা নোবোলা হই ?
“মই কান্দো, তুমি কিন্তু নাকান্দা, পৰাণ ?
“শিলেবে বন্ধোৱা নেকি হৃদয় তোমাৰ ?
“কোমলে তলৰ ঠাই চকুৰ পানীত মোৰ,
“কোমলালে মাটি মোৰ চকুলো দুখাৰ ॥
“হৃদয় তোমাৰ কিন্তু কোমল নহ’ল ?
“মোৰ কান্দোনতো তুমি নাকান্দা অলপো, প্ৰিয়ে ?
“নোকোৱা এটীও কথা ? তুমি কি অচল ?

৫

“কাৰউ কৰিছো, প্ৰিয়ে ! নকৰিবা অভিমান,
“মুশুনি তোমাৰ মাত ঘনে মোৰ জ্বলে প্ৰাণ ॥
“নালাগে, নোপোৱাঁ আৰু দুৰ্ভগা গদাক লাগি
“ভুঞ্জিৰ যাতনা, প্ৰিয়ে ! উঠাঁ অভিমান ত্যাগি ॥

(১২৮)

“নকবিবা বেলি আক, প্রিয়ে ! কথা কোরাঁ মোক,
“এবি দিয়ঁ। অস্তবৰ আজি সকলোটি দুখ ॥
“তোমাক্ নমতা দেখি জ্বলিছে মোৰ পৰাণ
“কোরাঁ এটা কথা মোক, এবাঁ, প্রিয়ে ! অভিমান ॥

৬

“উস্ !

উঠাঁ উঠাঁ, বোলো কাক ? কাক মাতেঁ। ‘প্রিয়ে !’ বুলি ?
“নাই আক সেই প্রিয়া এই সংসারত !
“শত্ৰুৰ হাতত পৰি অশেষ যাতনা ভুঞ্জি,
“শোকে তাপে অকালত এৰিলে জগত ॥
“কপালৰে দোষে জানো শুঁহৰি কালতো, প্রিয়ে !
“নেদেখিলা স্থখ-শান্তি আজন্ম দুখিনী !
“নাঁমত কুঁৱৰী হ’লা বাজ—ভোগ নেদেখিলা,
“দুৰ্ভগা স্বামীত লাগি অবণ্য বাসিনী ॥

৭

“কাক মাতেঁ। প্রিয়ে, বুলি ? প্রিয়তমা শুছি গ’ল
“একেবাৰে মোক এবি থই !

(১২৯)

ভিক্তাব আত্মদান কাব্য ।

- “ইজ্ঞাত আক মই নেদেখোঁ সিমুখ, হায় !
“উস্ ! প্রিয়ে !—জীৱন নবয় ॥
“প্ৰাণেশ্বৰি ! প্ৰিয়তমা ! গ’লানো কলই তুমি !
“আছিল যে ওছবতে মোৰ ?
“কিনো তুমি দোষ পালি ? কিয়নো এবিলা মোক
“কিয় দিলা শোক দোৰঘোৰ ?
“প্ৰিয়ে ! চকুমেলি চোৱাঁ, কিয় মোক এৰি যোৱাঁ
“নিয়াঁ, প্ৰিয়ে ! লগতে তোমাৰ !
“যাক, প্ৰিয়ে ! নেদেখিলে দুৰ্ভগাব প্ৰাণ ছলে,
“ভালনে অকলে যোৱা তাৰ ?

- “সাদৰী শাহুব মোৰ একেটা জীয়াৰী তুমি,
“দীনচুখনীৰ তুমি একেটা বতন;
“তোমাৰ যত্নৰ কথা শুনিলে মাৰাই আজি,
“আক, হায় ! কি আশাত ধৰিব জীৱন ?
“অকালন কালতেই পিতৃহীনা তুমি, প্ৰিয়ে !—
“বুকত সাবটি বৰ কৰিলে মাৰাই

"কতদূৰ্থে কতকষ্টে; আজিনেৰ্কি তুমি, হায় !

"যোৱা এৰি অকলেই মাৰাক কন্দাই ?

৯

"মই, প্ৰিয়ে ! ব্ৰহ্মদোষ কৰিলোঁ তোমাক,

"সি দোষতে বাৰু তুমি এৰি গ'লা মোক ;

"কি দোষ কৰিলে লায়ে (১) নজনা লেচায়ে (২)

"নিবদয়া হই তুমি কিয় দিলা শোক ?

"আপুতৰ পুত লাই লেচাই তোমাৰ

"কি দোষত গ'লা এৰি ? পালা কি জঁগৰ" ?

"আইতা আইতা ।" বুলি যদি কান্দে লাই,

"কিকপে বাখিম মই তাঁক নিচুকাই ?

"উঠা, প্ৰিয়ে ! এৰি দিয়া তুখ অভিমান,

"কৰিলো ব্ৰহ্মত দোষ, ক্ষমা কথা মোক

"জুৰিছে ইমানে মোক, কৰিছোঁ মিনতি

(১) লাই (২) লেচাই, এই দুইটি জয়মতী কুঁৱৰাৰ ল'ৰা । গদাধৰ সিংহৰ পাছত লাই কোঁৱৰে কদ্রসিংহ নাম লই আহোম সিংহাসনত বজা হয়, লেচাই নামকণীয়া বজা হয় ।

তিকাৰ আত্মদান কাব্য

“নিদিবা গদাক আৰু হৃদয়ত শোক ॥”

১০

এই বুলি গদাপাণি মৰাশ কোলাত লই
বিমুচ্ছিত হই শোকে পৰিলে মাটিত ।

গদাৰ কান্দোন শুনি থাকিব নোৱাৰি, যেন
বনদেবী অৰণ্যৰ হ'ল উপস্থিত ॥

গদাৰ শোকত যেন নিজেও ব্যাকুল হই,
বুলিব ধৰিলে দেবী সাদৰে গদাক :-

“নাকান্দিবা তুমি, বজা ! কি হ'ব কান্দিলে আৰু

“এই জনমত তুমি নোপোৱা প্ৰিয়াক ॥

১১

“নাকান্দিবা তুমি, সোণ ! বাণীৰ কাৰণে,

“বাণী আৰু নাই জগতত !

“বৈকুণ্ঠ ঈশ্বৰী আৰু প্ৰভুয়ে সহিতে

“স্বখে তেওঁ আছে গোলোকত ॥

“চন্দ্ৰ সূৰ্য্য থাকে মানে ৰাখিলে কুঁৱৰী

“অতুলন কাঁড়ি সংসাৰত !

(১৩২)

“নাকান্দিবা তুমি, সোণ ! কাৰণে তেওঁৰ,
“কান্দোক সবেই জগত ॥

১২

“কান্দোক অনন্তকালে বাগীৰ কাৰণে,
“অনন্ত জগতে, হায় ! চকুলো টোকক !
“নাকান্দিবা তুমি কিন্তু তেওঁৰ মৃত্যুত,
“কান্দোক ত্রিলোকে, দিয়া কান্দিব লোকক ॥

১৩

“দুখুনী আসাম-বুকে যি ছবি আঁকিলে তেওঁ,
“জন্মেও আসামেনেকি পাৰিব মুছিব ?
“বি মূৰ ছবি আঁকা থাকি গ’ল হৃদয়ত
“আসাম বাসীয়ে নেকি পাৰিব ফুলিব ?
“কান্দিব অনন্তকাল দুখুনী আসামে, সোণ !
“আসাম বাসীয়ে, হায় ! কান্দিব শোকত,
“নাকান্দিবা তুমি কিন্তু মুটুকিবা চকুপানী,
“কান্দোক অনন্তকালে বাগীৰ দুখত ॥

“উঠাঁ, সোণ ! এৰা শোক, দুখ অন্ত হ’ল,
“পুনু বজা হ’বা তুমি আৰ্হোঁমি ৰাজ্যত,
“ভাগ্যলক্ষ্মী স্ত্ৰংসমা আকউ তোমাৰ,
“নোপোৱা ৰাণীক মুঠে এই জনমত ।
“নাকান্দিবা, সোণ ! ৰাণী আছে স্বৰগত
“নোৱাবে আহিব তেওঁ তোমাৰ কাষত ॥
“আছে স্বৰগত তেও মুশুনে কান্দোন,
“নাকান্দি মিছাতে শোক এৰি দিয়া, সোণ !
“য’ত নাই অন্ধকাৰ, নাই শোক দুখ,
“য’ত পাপ ভাপ, কালৰ আৰাও,
“য’ত নাই মানৱৰ শোকাকুল মুখ,
“আশাৰ প্ৰতিমা মুলুকায় কেতিয়াও,
“সুখাৰ অৰণা য’ত বয় নিবন্তৰ,
“আনন্দৰ বায়ু য’ত বলিছে সদাই,
“পছমৰ গোকৈ য’ত প্ৰফুল্ল অস্তৰ,
“সি দেশ ৰাণীৰ সোণ ! বাস কৰা ঠাই ॥

“পোহবায় সূৰ্য্যে তাত নিদিয়ে উতাপ,
 “সদাই পোহব, নাই অন্ধকাৰ তাত ;
 “স্বগন্ধেৰে ভৰা নিতে বলিছে বতাহ,
 “বাঙ্গলী বিজুলী আছে, নাই বজ্রপাত ॥
 “কান্দিব নালাগে তাত মায়াৰ বশত,
 “বোগ শোক নাই তাত, নাই চিন্তা-ছুখ,
 “ক্ষুধা ভৃষ্ণা নাই তাত, নাই টোপনিও,
 “ভুগিব নালাগে তাত বান্ধৱৰ শোক ॥
 “দেখিবলৈ নাই তাত খিয়লা-খিয়লালি,
 “পবিত্ৰ স্থখেৰে ভৰা স্বৰগৰ মিল,
 “নহয় সি ঠাই ঢকা মায়াৰ জালেৰে,
 “বিষয়ৰ সূৰ্য্যে তাত নদহে শৰীল ॥
 “মই বব তুমি সক নাই এনে ভাব,
 “ধনী দুখীয়াৰ তাত নাই একো ভিন,
 “পাপো মাৰ্ধো সিঠাইত নোৱাৰে সোমাৰ,
 “ধনী মানী দীন দুখী সকলো অচিন ॥

শকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

“মই বজা তই প্ৰজা তই পৰাধীন
“মই মহাধনী, তই খুদমগনীয়া,
“স্বৰগৰ তৰামই, তই তোপাখছ,
“এনেকুৱা পাপ কথা জাত নাইকিয়া ॥
“ভায়ে-ভায়ে সি ঠাইত নাই স্বন্দ হাই,
“তিকতাৰ কথা শুনি নোহে ঠাই-ঠাই ।
“ভায়ে-ভায়ে সি দেশত লগা গলে-নলে,
“বিলগে এঘৰ তাত নহয় অকলে ॥
“প্ৰণয়িনী হেকৰাই নাকান্দে প্ৰেমীক
“সিঠাইত গই, থাকে হই হৰষিত :—
“নাই তাত প্ৰণয়ৰ বিবহ বিচ্ছেদ,
“নকান্দে বিনাই তাত বিবহীৰ চিত ॥

১৬

ডাইনী চকৰি ফেটা নহয় সতিনী
সিদেশত, ঈৰ্ষ্যানলে নদছে পৰাণ
সতিনীৰ; যেন ছুটি আপোন ভনিটী
(সহোদৰা আপোনাৰ) যেন-একে-প্ৰাণ ॥

(১৩৬)

সেয়েতো স্বৰগ,—তাত নহয় সমান
 মাহী-আয়ে খেৰ-জুয়ে,—তাত মাহী আই
 মুৰ্ত্তিমতী যেন স্নেহ, স্নেহৰ নিজৰা,
 সপত্নী—সন্তান বুলি পৰভাব নাই ॥
 পৰভাব নাই তাত, ঘেৰ ভাব নাই,
 নাই তাত মাউৰাৰ বিষণ্ণতা—চিন,
 মাতৃৰ অভাব-দুখ নাপায় মাউৰী,
 মাউৰা নহয় যেন তাত মাতৃহীন ॥

১৭

“অতি স্নেহে আছে বাণী তাত———
 “বাণীৰ কাৰণে, সোণ ! নাকান্দা অলপো,———
 “সদাই থাকিবা চাই সি দেশৰ ফালে,—
 “আকউ তোমাৰ হ’ব তেঁৱে স’তে দেখা
 “জীৱনৰ সঙ্ক্যা বেলা বেলি মাৰ গ’লে ॥”
 যেন —————
 এই বুলি অন্তৰ্দ্ধাণ হ’ল বনদেবী;—
 শোকে তাপে গদা জৰ্জৰিত হই

(১০৭)

ত্ৰিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

শ্মশানৰ ফালে খোজ ল'লে ধীবে ধীবে
কুঁৱৰীৰ মৰাশটি আঁকোৱালি লই ॥

দ্বাদশ সর্গ ।

“——No flattery, hate, or envy lodgeth here
There no suspicion walled in proved steel,
* * * * *
Pride is not there, no tyrant there we feel.”
—————Fletcher.

নির্ভজ্ঞ শ্মশান-মাজে কিয় বাজ আজি তই
হৃদয়ত নিবাশাব বীণ ?
কেনেবা-কেনেবা মন কিয়নো হইছ তই
দেখি এই শ্মশান গহীন ?

২

ভয়-ভয়-ভয় কবি কিয় হইকিছ পাছ ?
আছে কিনো শ্মশানত ? কিয় কব ভয় ?
নোহেতো শ্মশান এই ঠাই অতি ভয়ঙ্কর ?
নাই একো, কিয় মিছা শঙ্কা কব তই ?
নাঙ্গান নিৰ্বোধ ! তই এমুলা শ্মশান ভূমি

তিকাভাৰ আত্মদান কাব্য ।

মহাযোগী ত্ৰিশূলীৰ অতি প্ৰিয় ধান ?
প্ৰকৃতিৰ লীলাভূমি তিৰ্যাগি কৈলাশ গিৰি
এই শ্মশানত আহি কৰেহি বিশ্ৰাম ?
নাজান, নিৰ্বোধ ! তই এইতো শ্মশান সেই
দুৰ্ভগীয়া খ'লে য'ত চিৰ কাললই,
প্ৰাণাধিকা প্ৰিয় পত্নী (কশ্ম-ক্ষেত্ৰে অৰ্দ্ধাঙ্গিনী)
প্ৰাণৰ প্ৰতিমা খনি ঘৰ সূদা-কই ?
পৰাণতো বেচি প্ৰিয় যি আছিলে জীৱনত,
খ'লে আনি সি প্ৰতিমা এই শ্মশানত :—
নিৰানন্দ মনে যেনে বিজয়া দশমী-দিনা
স্বৰ্ণময়ী দেবী-মূৰ্ত্তি নইব গৰ্ভত ॥

৩

শ্মশান সোমালে, বাজে মানস-পটত
মানৱৰ মৃত্যু-ছবি, সি বুলি কি, মন !
ভয় পাৰ, ভয়াত্ব ? হিতেশে যে আক
নকৰে মৃত্যুৰ ভয় ! মৃত্যু কি ভাষণ ?
মৃত্যু নেকি ভয়কৰ ? মৃত্যুৰ কোলাত

নাই কি মধুৰ শান্তি ? নোহে কি মৰণ
 অনন্ত শান্তিৰ দ্বাৰ ? দ্বাৰ ত্ৰিদিবৰ ?
 নোহে কি মৰণ, মন ! যাৰ কৰুণাত
 সংসাৰৰ দুখশোক হয় অৱসান
 মানৱ ! হৃদয়ৰ অশান্তি দাৰুণ
 শান্তি কপে পৰিণত হয় অন্তিমত ?
 অশান্তিৰ সংসাৰত হই জ্বলাকলা
 সন্তপ্ত মানৱে মাৰ্গে সাবতি মৰণ
 পায় শান্তি স্বৰগৰ, স্মৃষ্টিৰ ঝৰণা
 পিয়াহ আকুল নৰে মৰ জগতত ॥
 মৰণ নহয় মাৰ্গে মৃত্যুৰ কাৰণ
 মানৱ ; ই মৰণ শোকতাপহাৰী,
 স্বৰগৰ ছুত ইটো, তাপিত প্ৰাণক
 স্বৰগত কৰে শান্ত অশান্তি নিবাৰি ॥
 এয়েতো মৰণ যাৰ কোমল কোলাত
 কত দুৰ্ভগাৰ কত পুত্ৰ আদৰৰ
 কত পত্নী প্ৰিয়তমা প্ৰাণৰ প্ৰিয়সী

ঠিকতাৰ আক্ৰমণ কাব্য ।

হতভাগ্য স্মোৰানীৰ (দুৰ্ভাগ্যৰ দৰে)
কৰিছে শয়ন, মন ! চিব কাললই
এই সংসাবত ! আহা ! ভাগ্যশালী জীৱ !
কত পূণ্যবলে জানো পূৰ্ব জননৰ
সি সকলে পালে, মন ! মৰণৰ কোলা—
স্বকোমল শান্তি ভবা,—নউ হওঁতেই
হাৰাশান্তি, জ্বলাকলা বহু পৰিমাণে
সংসাবত, সংসাবৰ পাই শোক তাপ ॥
প্ৰিয়জন, প্ৰিয়পুত্ৰ, প্ৰাণ—প্ৰিয়তমা
ত্যাগিলে সংসাব, পাছে, সি সবে সইতে
কাৰ কৰণাত, মন ! হয় স্নৰগত
পুনৰ মিলন ? কোনে বিবহ—অগনি
চুমাই, হিয়াৰ ঢালে স্বশীতল পানী
মানৱক অন্তিমত ? এয়েতো মৰণ,
শান্তিদাতা, তাপহাৰী, শান্তি-নিকেতন ॥
মৰণ নহয় মৃত্যু, নহয় শমন,
যমৰ ভীষণ মূৰ্ত্তি নহয় মৰণ;

অবণ স্বর্গৰ ছুত, শান্তিৰ আধাৰ,
(সংসাৰৰ সুশীতল শান্তি—পাৰাবাৰ) ॥

৪

দ্বিদিবতো-প্ৰিয় যাৰ জ্বলান্ত নৰক,
মহাপাপে ভবা যাৰ পপীয়া অন্তৰঃ-
পবিত্ৰ শ্মাশন-মাজে, নিববোধ মন !
তেনুৱা পাপীয়ে পায় ভয় ভয়কৰ ॥
কিয়, মন ! কৰ ভয় ? চঞ্চল হৃদয় !
কিয় তই ঘনে ঘনে কঁপিছ ভয়ত ?
পবিত্ৰ শ্মাশন ভূমি চিবশান্তি ভবা,
অনন্ত সুখৰ ঠাই জগত—মাজত ॥

৫

শুনিছোঁ হওতে, মন ! মেঘৰ সিপাৰে
স্বৰ্গ নামে আছে এক শান্তিময় ঠাই;
আছে সঁচা, কিন্তু, হায় ! যদিওবা আছেঃ-
মানুহে নেদেখে তাক থাকোতে জীয়াই ॥
আছেনে নাইনে স্বৰ্গ সিপাৰে মেঘৰ,

ডিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

এইকথা য'ত ভাবোঁ এনে ভাব হয়ঃ-
আছে সঁচা স্বৰ্গ তাত মেঘৰ সিপাৰে;
মেঘৰ সিপাৰ, হায় ! নোহে শূন্য ময় ।
আছে সঁচা স্বৰ্গ তাত-স্বৰ্গৰ ছুৱাৰ,
মেঘৰ সিপাৰে স্বৰ্গ নহয় কল্পনা;
আছে সঁচা, কিন্তু, হায় ! নেদেখোঁ সিকুপ
সেই ৰূপ মনোহৰ, আমি দিন কণা !!
এতিয়া নেভাবোঁ, মন ! সি স্বৰ্গৰ কথাঃ-
ভাবিলে সিকথা, হায় ! চকুলো সৰিব,
নাইকিয়া একো লাভ সেই কথা ভাবি,
পৰিতাপ কৰি মাথোঁ কান্দিব লাগিব ॥

৬

নালাগে নাভাবোঁ আৰু সি স্বৰ্গৰ কথা,
এতিয়া স্বৰ্গৰ কথা কি হ'ব ভাবিলে ?
মেঘৰ সিপাৰে, সঁচা স্বৰ্গ আছে তাত,
নাপায় মানুহে কিন্তু পৰাগ নেৰিলে ॥
জানো, মন ! শুনো সঁচা, এই জঁগতৰ

পুণ্যরস্ত ধৰ্ম্মী জনে তিয়াগি জীৱন,
 গই সেই স্বৰগত থাকে আনন্দত
 চিবশাস্তি সম্ভোগত হই নিমগন ॥
 সেই সুখ সেই কথা যত ভাবি চাওঁ,
 অতি সুমধুৰ বুলি তত ভাব হয় ;
 কবিব কল্পনা, হয় ! নহয় স্বৰগ,
 মেঘৰ সিপাৰে স্বৰ্গ অতি সুখময় ॥
 সি ঠাইত মাত্ৰ সাধু সুখ ভোগ কৰে,
 মাথোঁ পুণ্যৰস্তে তাত সুখশাস্তি পায় ;
 পাপী মাত্ৰে সি ঠাইত নোৱাৰে সোমাব,
 সেই স্বৰ্গ শাস্তি ভৰা সেই সুখ ঠাই ॥
 লাগে তেনেকুৱা স্বৰ্গ, লাগে সকলোকে,
 চিব শাস্তি ভৰা স্বৰ্গ লাগে যে আমাক,
 কিন্তু কেনেকই পাম সুখৰ স্বৰগ,
 যি স্বৰগে কৰে হুণা পাপীৰ আত্মাক ?

৭

কবিছ বা কত, মন, জনম অৱধি

(১৪৫)

ভিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

কুকৰ্ম্ম জানোবা, হায় ! তোৰ জীৱনত,
দয়াময় ঈশ্বৰৰ নুশুনি বচন ?
জানোবা নোৱাৰ পাছে যাব স্বৰগত ?
সঁচাকৈয়ে বাক, মন ! কছেঁ। তই মোক,
পাৰিবিনে যাব তই মৰাৰ পাছত
(পঞ্চভূতে পঞ্চভূত যবে পাব লয়)
পিন্ধি দেৱ সাজ পাব সেই স্বৰগত ?
পাৰিবিনে লীন হ'ব প্ৰভুৰ পাৱত
তিয়াগি নশ্বৰ দেহা ? পাৰিনে তেতিয়া
সি স্বৰগ ? কৰি ত্যাগ অনিত্য সংসাৰ
প্ৰাণবায়ু উৰি তোৰ যাবগৈ যেতিয়া ?
নিৰবোধ মন ? যদি তোৰ হৃদয়ত
আছেহে এনুৱা ভাব, এৰিদি এতিয়া,
নহ'লে, লাগিব তোক লাঞ্ছনা ভুগিব
সি কালত, যমদূতে খৰিব যেতিয়া ॥

৮

কিন্তু, মন !

(১৪৬)

দীন দুখী মহাপাপী সববে দেহাক
যি সাদৰে লয় তুলি আপোন কোলাত :—
পাপীৰো ক্লেশত যাৰ কান্দে প্ৰাণ মন :—
সেয়েকি নহয় স্বৰ্গ ?—নাই শান্তি তাত ?
আক—

পুণ্যবান মহাপাপী ছয়োৰে দেহাক
সমভাব কৰে যেয়ে, সেয়ে পূজনীয়
নোহে কি ? নবয় তাত চেনেহৰ নই ?
মৰ্ত্যত নোহে কি সেয়ে ক্ষেত্ৰ স্বৰ্গীয় ?
যদি হয়—

নকৰিবি ভয়; মন ! পবিত্ৰ শ্মশান
অনন্ত শান্তিৰ ঠাই, স্বৰ্গ পৃথিবীৰ,
কি পাপী কি পুণ্যবান সবে ভাগ পায়
অন্তিমত ই ঠাইত অমিয়া শান্তিৰ ॥
কি বজা কি প্ৰজা, কিম্বা ধনী বা দুখীয়া
মহাপাপী পুণ্যবান আহি শ্মশানত
নাইকিয়া একো ভিন, সবে সমভাবে

ভিক্তাব আত্মদান কাব্য

পায় শান্তি অন্তিমত অন্তিম কালত ॥
এয়েতো শ্মশান সেই, দুৰ্ভগা হিতেশ !
জন্মদাতা পিতৃ তোৰ, জননী স্নেহৰ
চিৰ কাললই য'ত কৰিছে শয়ন,
অন্তিমত লভি শান্তি নৰ জীৱনৰ ॥
এয়েতো শ্মশান ভূমি, কোমল কোলাত
যাৰ, মহাসুখে আজি লভিছে বিৰাম
প্ৰাণৰ ভৰিটী তোৰ, নুমলীয়া ভাই
ত্যজি অশাস্বত দেহা, অনিত্য পৰাণ ॥
আদৰৰ ধন তোৰ স্নেহৰ জিতেন,
প্ৰাণাধিকা প্ৰিয় পত্নী জীৱন সঙ্গিনী
এই শ্মশানতে ছয়ো, অন্তিমত তোৰো
তয়ো আহি পাবি আতে (১) শান্তিৰ জিৰণি ॥

৯

কিয় কৰ ভয় তেনে, অভাগা হিতেশ ?
দীন ছুখী বুলিতোক অনন্ত যুগাত

আতে=ইয়াতে ।

নিদিয়েতো ঠেলি এই পবিত্ৰ শ্মশানে ?
 অস্তিম কালত ল'ব তোকোতো কোলাত ?
 দৰিদ্ৰ হিতেশ ! হায় ! তোবোতো এদিন
 প্ৰাণ-পখী যাব উৰি দেহা এৰি থই ?
 সেই সময়ত তোকো এনে শ্মশানত
 আহিবতো লাগিবই ? কিয় কব ভয় ?
 তেনুৱা কালত তোক বন্ধুয়ে এৰিব,
 এৰি যাব নাই-ভায়ে বিষম ষিণত,
 তেনুৱা কালত তোক কোনে ল'ব কোলা ?
 কোনেনো কৰিব স্নেহ সেই সময়ত ?
 এয়ে সেই, হে হিতেশ ! পবিত্ৰ শ্মশান,
 যি ল'ব চপাই তোক অস্তিম কালত,
 এয়ে সেই ভূমি, হায় ! অনন্ত শান্তিব
 যি ল'ব কোলাত তোক অতি সাদৰত ॥
 এইতো শ্মশান, হায় ! অস্তিমৰ তোব,
 যি ঠাইত আহি তই পাবিহি আশ্ৰয় ;
 এইতো শ্মশান তোব পঞ্চভূতা দেহা

ত্বিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

পঞ্চভূতে, যি ঠাইত আহি পাব লয় ॥
“অন্তিম কালৰ ঘৰ” তোৰ ই শ্মশান;
এমুৱা শ্মশান দেখি কিয় কৰ ভয় ?
নাইতো শ্মশান মাজে ভয়ৰ কাৰণ ?
ভয়ৰূপ ঠাই ইটো নোহেতো নহয় ?

১০

নকৰিবি ভয়, মন ! বৰিছেঁ। থিৰেৰে
ৰবিছেঁ। অলপ, চাওঁ কোন সেই জন
মৰাশ কানত লই, এই মহা নিশা
আহে শ্মশানৰ ফালে, বিয়াকুল মন ?
স্বোৱামীৰ নিন্দা বোলে সহিব নোৱাৰি
সত্ৰায়ুগে প্ৰাণত্যাগ কৰিছিলে সতী ;
সতী-দেহা তুলি লই আপোন কানত
ভ্ৰমি ফুৰিছিলে বোলে শিৱ সতী-পতি ?
এয়েকি ত্ৰিশূলী সেই ? এয়েনেকি শিৱ ?
এয়েকি সতীৰ পতি ? সতী-দেহা লই
আপোন কানত তুলি ভ্ৰমিছে শ্মশান

(১৫০)

বিষাদ মনত, হায় ! বিয়াকুল হই ?
 নহয়, নহয়, এঁও নহয় ত্রিশূলী ;
 এওঁ লাঙ্গি গদাপাণি, দুখ বেজাবত,
 প্রিয়সীৰ মৃতদেহা আকোৱালি লই
 বিয়াকুল প্ৰাণে মে'য়া আহে শ্মশানত ॥
 লাহে লাহে আহি গদা পালেহি শ্মশান,
 শ্মশান মাজত থ'লে দেহা প্ৰিয়সীৰ,
 প্ৰিয়া মুখলই চাই, বিষাদ মনত,
 কান্দিব' ধৰিলে গদা শোকত অধিৰ ॥

১১

“প্ৰিয়তমা ! লিখা আছে ভাগ্যত তোমাৰ,
 “থাকঁ কঙ্গালিনী-দৰে শ্মশান মাজত,
 “আহোমৰ ৰাজ লক্ষ্মী, নাই আড়ম্বৰ
 “তোমাৰ লগত আজি এই শ্মশানত ॥
 “টুলীয়া গায়ন নাই তোমাৰ লগত,
 “নাই দবা, কালি, পেঁপা, নাই কাঁহ, হায় !
 “নাই আজি সিংহাসন, নাই তুলী-পাটী !

ভিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

“কি কৰিবা ? অদৃষ্টত লিগা, প্ৰিয়ে ! নাই !!

“উস !

“আদৰ্শ সতীটী তুমি আহোম কুলৰ,

“আহোম বংশৰ তুমি উজ্জ্বল বতন !

“দীন দৰিদ্ৰৰ দৰে থাকিবা ইয়াত

“অকলে অকলে, প্ৰিয়ে ! হই অচেতন ?

“হায় !

“কত বেটী কত বন্দী আহিলে হেঁতেন

“তোমাৰ দেহাটী লই কেকোৰা দোলাত

“কত সমাৰোহে; কৰি কত আড়ম্বৰ

“তোমাক সঁপিলে হয় শ্মশান কোলাত ॥

উৰি-আম কাঠেৰে-সজা সুন্দৰ পেৰাটী (১)

কোলাত তোমাক লই পালে হয় শোভা;

(১) আগৰ কালত আহোম সকলে মৰা খৰি নিদি, কাঠৰ দীঘলীয়া পেৰা (Coffin) এটাত স্মাই পুতি থয়, আৰু তাৰ ওপৰত মৈদাম বান্ধে। পেৰাটী উৰি আম কাঠৰ তক্তাৰে সংজে, সেই বুলিহে আজি কালিও আহোম সকলে তেওঁ লোকৰ ঘৰত উৰি আম কাঠৰ খুটা নলগায়।

ধাবে ধাবে কত ফুল দিলে হয় তাত
জুতি মালাতীৰ চাকি এৰাঁ-সুতা গঁথা ॥
“বন্ধালো হেঁতেন মই ওখ মইদাম”
“জিলিকি থাকিলে হয় অসম-ভূমিত,
“দিলে হয় পৰিচয় দিগ দিগন্তত
“তোমাৰ কীৰ্ত্তিৰ, প্ৰিয়ে ! হই গোঁৰবিত ॥
“উস !
“নাই, প্ৰিয়ে ! তেনে কাল, নাই সিসময়
“তেমুৱা ক্ষমত! মোৰ নাইকিয়া আজি !
“তোমাৰ কীৰ্ত্তিৰ চিন কি কৰি ৰাখিম ?
“কি কৰি তোমাক থ’ম “মইদাম” সাজি ?
“আছিলে ভাগ্যত লিখা এমুৱা তোমাৰ !
“ধাকা দুখুনীৰ দৰে অকলে ইয়াত !! ”
এই বুলি গদাপাণি শোকে কান্দি কান্দি
গাঁত এটা খানি, থ’লে প্ৰিয়সীক তাত ॥
প্ৰিয়সীক থই, হায় ! শ্মশান মাজত,
ছুখে শোকে কান্দি তেওঁ এৰিলে শ্মশান

ভিক্ত্যৰ আত্মদান কাব্য ।

পৰ্বতৰ ফালে পুনু গ'ল কান্দি কান্দি
ইনাই বিনাই গদা বিয়াকুল প্ৰাণ !!

* * * *
* * * *

১২

ৰোৱা, গদা ! যোৱা, বজা ! যোৱা, সৰ্গদেও
নোহোৱা কেৱল তুমি এই শ্মশানত আনি
থৈছা প্ৰাণ-প্ৰতিমা, দেখিছা একাৰ !
তোমাৰ নিচিনা, বজা ! আছে 'আক' দুৰ্ভগীয়া
প্ৰেমময়ী প্ৰিয়তমা শ্মশানত তাৰ !!
আমিও তোমাৰ দৰে জীৱনৰ প্ৰাৰম্ভতে
পৰাণৰ প্ৰিয়সখী থ'লো শ্মশানত !
হেৰুৱাই অন্ধাঙ্গিনী— (প্ৰাণাধিকা প্ৰিয় পত্নী)
দেখিছো একাৰ আজি সংসাৰ-মাজত !!
আমাবো তোমাৰ দৰে আজি, বজা ! শূন্যঘৰ,
শান্তিময়ী প্ৰিয়া বিনে শান্তি নাইকিয়া !
ভাই বন্ধু পুত্ৰ কন্যা যদিও সকলো আছে,

সংসাৰত আজি যেন অকলসবীয়া !!

মহাবাজ ! সৰ্গদেও !

মাউৰা দুটা কোঁৱৰ মাৰতি বুকুত

তুমি আজি যেনেকই ব্যাকুল শোকত

নলিন বিপিন আৰু হিবণ কিৰণ

চাৰিটাক লই আমি তেনে সংসাৰত !!

বাণৰ শোকত তুমি কান্দিছা বিনাই,

বিকল হিতেশ আজি পত্নী হেৰুৱাই !!

১৬

আৰু, প্ৰিয়ে ! প্ৰাণাধিকা !

হিতেশৰ জীৱণ সঙ্গিনী !!

"ধৃতি বস্তু মিতা বতিশ্চূত্যা বিবতং গেয় য়তুৰ্যনিক্ৰমবঃ ।

"গতমাতৰণ প্ৰয়োজনং পৰিশূন্যং শয়নীয় মদ্য মে ॥

"গৃহিনী সচিবঃ সখীমিথঃ প্ৰিয় শিষ্যা ললিত্তে কলা বিধৌ ।

কৰুণা বিমুখেন য়তু্যনা হৰতা স্বাং বদ কিং ন মে হৃতম্ ॥

"বিভবেপি সতি ত্বয়া বিনা সখমেতাৰদজস গন্যতাম ।

অহ্নতশ্চ বিলোভনাস্তবৈমম সৰ্ব্বৈৰ বিষয়ান্তদা অয়াঃ ॥

তিকতাৰ আত্মদান কাব্য ।

* * * *
* * * *

১৪

— আছিলে মনত আশা, অস্তিমত, প্ৰাণাধিকা
ছটকু মুদিম বুলি তোমাৰ হাতত ।
কিন্তু বিধতাৰ বিধি কি কৰি বৃজিম আজি ?
ভান্ধিলে সি স্নেহময় স্বপ্ন অকালত !!
যি ভাবিলে আগহ'ম সি থাকিল পৰি পাছ,
ভবা কথা সকলোটি গ'ল দুৰলই !
স্বপ্নবো অগম্য যিটো ফলিলে ভাগ্যত আজি !
আঁতৰিলা, প্ৰাণ প্ৰিয়া ! হিয়া শূন্য কই !!
দি গইছা সঁচা, প্ৰিয়ে ! ছুটি পুত্ৰ ছুটি কন্যা,
তুমি কিন্তু নাই বুলি হিতেশ শ্ৰীহীন !
অসাৰ সংসাৰ যেন ঘোৰ অন্ধকাৰে ভবা,
বালুময় মকড়মি জন প্ৰাণী হীন !!

১৫

ইচ্ছাময় জগদীশ !!

(১৫৬)

অসাব ই সংসাবত এই ঘোৰ একাবত
কান্দি যে উঠিছে মোৰ চৰ্বল পৰাণ !
বিবেকৰ কপ ধৰি শাস্তি দিয়া হৃদয়ত,
অন্তৰত দিয়া, বোধ মানব অজ্ঞান !!

“কা তব কাহা কন্তে পূজাঃ ।

“সংসাৰোহয় মতীৰ বিচত্ৰঃ ॥

“কস্ত ত্বং বা কুতঃ আয়াতঃ ।

“ত্বং চিন্তয়, তদিদং, ভ্রাতঃ” ॥

দিয়া তত্ত্ব-জ্ঞান-বল, নতু, আজি যাওঁ তল !

এই শোক-সাগৰত কৰা, -প্ৰভু ভ্ৰাণ !—

দয়াময় !—পূৰ্ণ হ'ক তযু মনস্কাম ॥

“হবিগাপি হবেগাপি ব্ৰহ্মনাপি সুবেৰপি ।

“ললাটে লখিতা বেধা ন শক্যাঃ পৰিমাৰ্জিতুম” ॥

১৬

এয়েই গোহাৰি মাথোঁ; তযু চৰণত
হে প্ৰভু ককণাময় ! দিয়া আশীৰ্ব্বাদ,
নাৰ্লন বিপিন মোৰ হোক বিদ্যাৰান,
কীৰ্ত্তিমান; পতিব্ৰতা হিৰণ কিৰণ ।

শিক্তাৰ আত্মদান কাব্য ।

(দুঃখপোষা কন্যা ছুটি) কীৰ্ত্তিমান পতি
হোক লাভ জীৱনত, দীৰ্ঘায়ু জীৱন,
শত বৰ্ষ পৰমাণু ! এই দক্ষ হিয়া
দেখি তাক হোক শান্ত জীৱনৰ বাকী
ই দাসৰ, দয়াময় ! হোক আসামৰ
ঘৰে ঘৰে শত জুগ্ম শত জয়মতী ।
নিঃস্বার্থ শ্ৰেয়ৰ চিত্ৰ হোক বিৰাজিত
পতিভ্ৰতা সতী স্ত্ৰীৰ আসাম ভূমিত ॥

১৭

আৰু

জীৱনৰ বাকী যেন যাৰ ইদামৰ
ধীণাপাণি ভাবতীৰ স্ত্ৰী—পদ—তলত,
দয়াময় ! দয়া কৰি দিবা যেন ঠাই
চৰণৰ এদক্ষিত ; দীনহুখী বুলি
নেথেলিবা যেন, নাথ ! অগতিৰ গতি !
ই দাসক । যদিওবা নাজানে ভজনা,
পুজিব' চৰণ তযু, কৰিবা কৰুণা,

(১৫৮)

কুপাময় ! দেখুৱাবা, দেখালা যি ৰূপে
 সাদবীকে গোলাপীকে কমতাপুৰত,
 বিৰহিনী বিৰহৰ জ্বলা অগনিত
 পুৰি-দেই-ছাই-হোৱা, অৰণ্য-মাজত
 জয়মতী মহাসতী, পতি-গত-প্ৰাণা
 পাতব্ৰতা স্বামী স'তে; দুৰ্ভাগী মালিতা ।
 কোচানত, ভেনিচৰ ডেচ্‌দিমোনা সতী
 আৰু মূৰ ওথেলেক, যেন জীৱনত
 পিয়ালীকে মুমলীকে পিজ্‌উ জম্মীকে
 অভয়ক আৰু সেই বৰফুকনক (১)
 ৰাজকন্যা তুলশীকো * যাৰ কুচক্ৰত

(১) বদনচন্দ্ৰ বৰফুকন, এওঁক মাম জনা বৰফুকনো বোলে। এওঁৰ
 ৪টি পুতেক, জম্মী, পিয়লী, মুমলী আৰু অভয়; পিছে গাতক জীয়েক,
 এওঁক পূৰ্ণানন্দ বুঢ়াগোহাঞীৰ পুতেক ঢেকিয়াল ফুকনটল বিয়া কৰাইছিল।

* তুলশী আইদেও, এওঁ গোবীনাথ সিংহ সৰ্গদেয়ৰ জীয়েক। এওঁ
 তলে ২ চিঠি চলাই বৰফুকনটল আহিব খুজছিল, কিন্তু কোনো কাৰণ
 বশত বৰফুকন জানিবলৈ সক্ষম নহ'ল।

তিকাৰ আত্মদান কাব্য ।

আসামত অকালত লাগিল সন্ধীয়া
আহোমৰ জীৱনৰ; স্বাধীনতা বেলি
মাৰ গ'ল দুপৰতে চিৰকাললই,
দেখুৱোবা যেন, নাথ ! হে কৰুণাময় !
সি সবকোৱা গাব কবি, ভগ্নপ্ৰাণে যদি,
যদিওবা ভগ্নোৎসাহ, যদিওবা তাৰ
নাই আৰু সেই স্মৃতি শাস্তি হৃদয়ত,
অন্তৰ্হিত যদিওবা স্মৃতি জীৱনৰ
তাৰ, নাথ ! কৰা কৃপা, বাগ্‌দেবী-পাৱত,
পুজি ভাৰতীৰ পদ, যেন শাস্তি পায়
জীৱনত একগিৰিকা; দুৰাকাঙ্ক্ষা তাৰ
“আহোম-জীৱন সন্ধ্যা” গাব এই স্মৰে
গাঁথি নানা ছন্দে কাব্য, হে মঙ্গল ময় !
কৰা যেন পূৰ্ণ আশা । ক্ষুদ্ৰ জীৱনত
পূৰ্বাইছা বহু আশা (নোহে অকৃতজ্ঞ
হে প্ৰভু ! ই দীন কবি তযু চৰণত)
আছে আৰু বাকী বহু; পূৰ্বাবাকি, নাথ !

সেই সবো জীৱনত ? দন্ধ-প্ৰাণ কবি,
 নিত্য দন্ধ হিয়া তাৰ ! নিতে সৰে পানী
 দুচকুৰ পৰা, নাথ ! কি দিব তোমাক
 “কৃতজ্ঞতা ছিহু” বুলি ? হিয়া—থাপনাত,
 অন্তৰত থাপি মূৰ্ত্তি তযু, প্ৰেমময় !
 ভক্তিবৰে অঞ্জলি দিব চকুলো দুধাৰি
 তযু চৰণত, নাথ ! দুৰ্ভগা কবিৰ
 সহল চকুলো মাথোঁ, চকুলো বিহুতি
 হতভাগ্য জীৱনত । তোমাৰে সৃজিত
 এটিপ্ৰাণী, বাবে. স’তে কি-এক মায়াৰে
 (মায়াৰ দোলেৰে স’তে) বান্ধিছিলো প্ৰভু !
 একেলগে জীৱনত অচ্ছেদ্য বান্ধেৰে;
 চিন্তিলা সিবান্ধ, প্ৰভু ! (নোহে, দয়াময় !—
 অচ্ছেদ্য বন্ধন সিটো জীৱনে মৰণে !
 কি সাধে চিন্তিবা তুমি ?) আপোনাৰ ভাৰি
 নিলা, নাথ ! দিলা ঠাই চৰণ দাতিত
 স্নেহ কৰি, দিবা যেন মোকো অন্তিমত

ভিক্তাব আত্মদান কাব্য ।

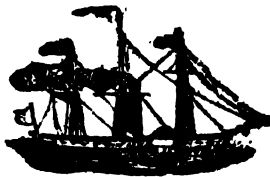
সেই শ্ৰীপদতে ঠাই নিজ দাস ভাবি ॥

“ময়া ন জায়তে নাথ মাহাত্ম্যং পৰমং তব ।

“নজানাতি পৰো ব্ৰহ্মা হৰিঃ বাচামগোচৰম্ ॥

ত্বমেব মাতা পিতা ত্বমেব ত্বমেব বন্ধুশ্চ সখা ত্বমেব ।

ত্বমেব বিদ্যা দ্ৰবিনং ত্বমেব, ত্বমেব সৰ্ব্বং মম দেব দেব ॥

উপসংহাৰ ।

কুঁৱৰী মৰাৰ পাছে ত্ৰিমি বছ গদাপাণি,
শেহত পলাই থাকে গাৰোনী (১) ঘৰত,
ডেৰ বছৰৰ প্ৰায় পাছত আকউ এক
হ'ল মহা ছলস্থল আহোম ৰাজ্যত ॥
এইটি স্বেযোগ পাই বন্দৰ ফুকনে (২) চাই
গদাক বিচাৰি আনি দিলে ৰাজ-পাট ।
ভাগ্যলক্ষ্মী স্বেপ্ৰসঙ্গা আকউ গদাৰ হ'ল,
ৰাজলক্ষ্মী বিৰাজিত আকউ গদাত ॥
পঞ্চদশ বৰ্ষ পুনু ৰাজ্য-স্থৰ কৰি ভোগ
সমপি আহোম-ৰাজ্য লাইৰ হাতত,
স্বৰ্গীহ'ল গদাপাণি (গদাধৰ সিংহ ৰজা)
ইংৰাজী ষোলশ ছয়ানবই সনত (৩) ।

- (১) গাৰোৱনী ত্ৰিকতাৰ ঘৰত ।
- (২) বন্দৰ বৰ ফুকনে ।
- (৩) ইংৰাজী ১৬১৬ সনত ।

তিকতাৰ আত্মদান কাব্য

২

কট্টসিংহ নামলই পাটত উঠিলে লাই,
সতী আইতাৰ স্মৃতি যুগমীমা কৰি
খনালে পুথুৰি এটি যি ঠাইতে মৰে সতী
নাম দিলে তাৰ মাতৃ-নাম অনুসৰি ॥
আজিও “জয়মাগবে” ঘোষে কীৰ্ত্তি সতীত্বৰ
“তিকতাৰ আত্মদান” আজিও নে কয় ;
কিবা দেশী কি বিদেশী সকলোকে “জয়দ’লে’
বাণীৰ কীৰ্ত্তিৰ আজি দিয়ে পৰিচয় ॥

৩

কোনে কয়, কৰি তপ তাহানি কালত,
(সত্য ত্ৰেতা দ্বাপৰত) তুমি দেৱতাক,
বৰ লই হুইছিলে মানৱ অমৰ
ই মৰ্ত্তত ? যদিওবা সছা. হে পাঠক !
কলিযুগ নাই বৰ—দেৱ আশীৰ্ব্বাদ
“কীৰ্ত্তি যস্য স জীবতি” মাথোঁ জগতত ॥
বহুকাল হ’ল আজি, এৰিছে কুঁৱৰী

DISTRICT LIBRARY
(HEM BARUA COLLECTION)
TEZPUR.

দ্বাদশ সর্গ।

জয়মতী (কুললক্ষী আহোম কুলৰ)
ই মৰত ভূমি, তুমি যোৱা দেখা গই
মূৰ্ত্তিমতী জয়মতী “জয়সাগৰত” ॥

(কাব্য সমাপ্ত) ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY

(১৬৫)

অনুগ্রহ কৰি এই বিজ্ঞাপণ খনি আপোনাৰ বন্ধু বাঁহুৱক দেখাব

বৰ্তমান যুগৰ অসমীয়া সাহিত্যত প্ৰথম কাব্য

শ্ৰীযুত হিতেশ্বৰ বৰ বৰুৱা প্ৰণীত ।

“তলসৰা ফুলৰ ছুটি”

বা

কমতা পুৰ ধ্বংস কাব্য আৰু বিবহিনী বিলাপ কাব্য

(দুটোখনি একেলগে বন্ধা)

(৩০০ পৃষ্ঠাত সম্পূৰ্ণ)

বেচ পকাবন্ধা ১।।০ অন কেচাবন্ধা ১.০০ অনা ডাকমাচুল স্বকিয়া ।

আপুনি যদি এখনি কিনা নাই, সোনকালে এখনি কিনক ।
কিতাপ আৰু সৰহ নাই । বিবিলাকে কয় যে অসমীয়া ভাষা
কাব্যৰ উপযোগী মহয়, সেই সকলে যেন “তলসৰা ফুলৰ ছুটি”
এবাৰ পঢ়ি চায় ।

তলত দিয়া ঠিকনাত কিতাপ পোৱা যাবঃ—

১ । কমতাপুৰ ফ'ৰ

চকলা টিংঙ্গা পোঃ আঃ ।

(যোৰহাট)

২ । শ্ৰীযুত ধৰ্মেশ্বৰ বৰ বৰুৱা   ৩ । মুঞ্চি ডিয়ানদিন আশ্বাৰ

ভদৰি বৰ বৰুৱাৰ আলি

কটকী পুথুৰি

যোৰহাট ।

যোৰহাট ।

what is to be admired most is that even in the midst of multifarious business, you have been able to devote yourself to the cause of literature. I wish you will continue this taste for literature and hope that you will combine depth of thought with easy flow.

Yours &c.

৪। ডিব্ৰুগড়ৰ “Times of Assam.” এ লিখিছে :—

“This is a poetical work in Assamese, by Sreejut Hiteswar Bor Boruah of Jorhat. Translated into English the title of the book means “Two Flowers Picked up from the Fallen Ones.” The poems describe, firstly, the destruction of Komotapur, and secondly, the grief of a broken-hearted maiden.

Every Chapter is prefaced by appropriate quotations from English poets. We greatly appreciate the book for its language, which is decidedly Assamese,—its metrical construction & beautiful style. Such publications are, no doubt, an invaluable addition to the literature of the country.

We wish the author all success."

(**TIMES OF ASSAM**,—29th March 1913.)

৫। আসামৰ উজ্জ্বলবৰ্ত্তন আসাম লেজিচ্ লেটিভ্ কাউঞ্চিলৰ একমাত্ৰ আহোমৰ মেম্বাৰ, সাহিত্য প্ৰেঞ্চম ভোগী, খ্যাতনামা লেখক, অনাবল্, শ্ৰীযুত পদ্মনাথ বৰুৱাই ত্ৰৈখেতৰ দ্বাৰা সম্পাদিত "শ্ৰীযুত নিখিটে :—

"শ্ৰীযুত কুলৰ ছুটি"। নতুন ধৰণৰ অসমীয়া কাব্য। সেই ছুটি কুলৰ এটি "কমলা পুৰব ধ্বংস" আৰু ইটি "বিবহিনীৰ নিলাপ"। শ্ৰীযুত হিতেশ্বৰ বৰ বৰুৱা কুল ছুপাহৰ বটোৱা। এওঁৰে সৈতে আমাৰ এয়ে প্ৰথম সাক্ষাৎ। ইয়াৰ আগেয়ে এওঁ অসমীয়া সাহিত্য ক্ষেত্ৰ লৈ ওলোৱা আমি দেখা নাই। কিন্তু প্ৰথম সাক্ষাততে আমি এওঁক নিচেই অপৰীতা নাপালো; বচকে অবশ্যে জুহাদৰ গঢ়িহে কমাৰ সাললৈ উলাইছে।

সি বি হওক, নিচেই বৰুৱা কথাবোৰ যি অমিত্ৰাকৰ ছন্দৰ টান ভাব অসমীয়াত ফুটাব পাৰি, প্ৰথম পাহে তাৰে প্ৰশংসা দিছে, আৰু অন্তৰৰ আবেগ কুলাবলৈ যে অসমীয়া বৰুৱা কথা বৰ শুৱনা, ইপাহীত তাৰ চিনাকি পোৱা গৈছে। কুল ছুপাহী হাতত লৈ চাবলৈ আমি বাইজক অনুৰোধ কৰোঁ। বৰবৰুৱাদেৱে

অসমীয়া সাহিত্যৰ চৰাত এখন মাগী আমন পাব বুদ্ধি আমি আশা কৰোঁ ।

উষা— ৫ ম ভাগ—৪র্থ সংখ্যা .

৬ । যোৰহাট বাবৰ উকিল, “মেঘনাদ বধ” নাটক লিখোঁতা শ্ৰীযুত চন্দ্ৰধৰ বৰুৱাই (লেটেকুজান বাগিছাৰ পৰা) লিখিছে :—
 “ * * * পঢ়ি বৰ সন্তোষ পালো । লেখা সবল আৰু মধুৰ হৈছে । আজি কালি এনে বিধৰ বহুত কিতাপত ভাষা সম্পৰ্কীয় যিবিলাক দোষ দেখা যায়, তেনে দোষ ইয়াত অতি কম । মুঠতে এই শ্ৰেণীৰ অধিকাংশ লেখাতকৈ আপোনাৰ লেখা পঢ়ি ভাল লাগিল । * * * আপোনাৰ লেখা সবল আৰু ভাব অতি মিহি লাগে । কিতাপ খনি পঢ়ি মই ভাল পাও । “তলসৰা ফুলৰ” আৰু যি দুটি এটি আপোনাৰ হাতত আছে । যেন তাৰো গোল্লৰ পৰা আমাক সৰহ দিন বঞ্চিত কৰি নথয় । দুখৰ বিষয় এই বিলাক কিতাপ কিন্তু বৰ্তমান আমাৰ দেশত কিনোতা নাই । সেই বাবে আপুনি নিৰুৎসাহ নহ'ব । এনে বিধৰ কিতাপ লিখোঁতাই দেশৰ উপকাৰৰ বাবেহে কিতাপ লিখিবলৈ আগ বাঢ়ে” ।

৭ । কলিকতাৰ পৰা প্ৰকাশ হোৱা, স্বনাম প্ৰসিদ্ধ শ্ৰীযুত লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা ডাঙৰীয়াৰ “বাঁহীয়ে লিখিছে :— “তলসৰা

ফুলৰ দুটি । * * * “কমতাপুৰ ধবংস কাব্য” এটি ফুল, আৰু “বিবহিনী বিলাপ কাব্য” এটি ফুল । * * * (বিবহিনী বিলাপ কাব্যৰ) ‘ওপৰঞ্চিৰ ভিত্তকরা— “ভাইটি” “ভনিটি” “প্ৰাণৰ জ্বিতেন” আৰু “প্ৰিয়তমা” এই কেইটাৰ কবিতাম শোকৰ লোৱে আমাৰ চকুৰ লোও টান নিছে । বাস্তৱিকতে এই কেইতাই নতুন কবিৰ হৃদয়ৰ মৰ্মস্পৰ্শী ভাব আৰু ভাষাৰ সুন্দৰ চিনাকী দিয়ে । * * * “কমতাপুৰ ধবংস কাব্য” এটি ঐতিহাসিক ঘটনালৈ অমিতাক্ষৰ চন্দ্রত বহিত । এই কাব্য খনি পঢ়িও আমি সন্তোষ পাইছোঁ । * * * ”

বাঁহী—৪র্থ বছৰ—৬ষ্ঠ সংখ্যা ।

৮ । ডিব্ৰুগড়ৰ “আলোচনীয়ে লিখিছে:—

“ * * * কিতাপ খন সুন্দৰ কৈ ছপোৱা; চিক্-মিকীয়া পকা বন্ধা, দে খলে হাতত তুলি নলৈ নোৱাৰি । * * * তল সৰা দুটি ফুলৰ এটিৰ নাম “কমতাপুৰ ধবংস” আনটিৰ নাম “বিবহিনী বিলাপ কাব্য” । আসামৰ সেনবংশীয় (খেনবংশীয়) শেষ বজা নালাহৰে মন্ত্ৰীৰ পুতেকক গোপনে বধ কৰাই তেঁওৰমাংস বন্ধাই বাপেকক খুউৱাত বাপেকে প্ৰতিশোধ লবৰ ইচ্ছাবে গঙ্গানানলৈ যাওঁ বুলি গোঁড় দেশৰ নবাবৰ ওহৰলৈ গৈ তেঁওত শবনাপন্ন হোৱাত নবাবে সেনা গঠাই কমতাপুৰ ৰাজ্য কেনেকৈ দখল কৰিলে তাৰে বৰ্ণনাৰ গোন্ধ পোন্ধৰটা পাহিৰ প্ৰাধ-

(৮)

ঘট্টো ফুলত আছে । “নিবহিগী বিলাপ” কাব্যে । “ওপৰক্ষিত
কবিৰ সংসাৰ—ফুলগীৰ পৰা এটি এটিকে পাঁচোটি ফুল সৰি পৰাত
বিলাপ কৰাদেখি পাঠক মাত্ৰই আক্ৰমিক হুখ আৰু মহাগুৰুতি
শ্ৰীকাল নকৰি নোৱাৰে । “তলসৰা ফুল” যদিও কবিৰ প্ৰথম
উদ্যম তথাচ তাত কবিৰ ভাৰী শ্ৰীকাল কবিৰ পৰা ভাষাত আয়ত,
ভাষাত কবিৰ আৰু উন্নত জেটীত পৰা চিম জিলিকিছে ।

“মালোচনী” ৪ৰ্থ বছৰ—১ষ্ঠ সংখ্যা ।

PLEASE HANDLE THE BOOK CAREFULLY!